وارڊ نمبر تيرهن

ناول

نوشاد

وارڊ نمبر تيرهن

ناول

نوشاد

SINDH WRITER
Publication

سنڌ رائيٽر پبليڪيشن

Sindh Writer Book No. 6

"وارڊ نمبر تيرهن"

(جيون ڪٿا/ ناول)

ليکڪ: نـــوشـــاد

ڇاپو: پهريون (ست جولاء 2003ع)

ڪاپيون: پنج سئو

ڪمپوزنگ: منظور احمد جوڻيجو (الرزاق ڪمپيوٽر ڪمپوزرس حيدرآباد)

لي آئوٽ: دلدار "مزن" قلپوٽو

ڇپيندڙ: بائينڊنگ محمد اختر خان، محمد فيصل خان پاڪيزه پريس حيدرآباد

ڇپائيندڙ: سنڌ رائيٽر ـ پبليڪيشن (باڍهه)

ٽائيٽل: ناصر راجپوت

قيمت:	سئو روپيا
ٽپال خرچ:	ٽيهه رُپيا

ڪتاب جا هڙئي حق سنڌ رائيٽر وٽ سهيڙيل

سهڪار: سنڌ رائيٽر فورم ـ سنڌ
(مرڪز ـ باڍهه)

WARD NO. 13

Sindhi (Novel)

Writer: **Naushad**
Published by: Sindh Writer Publication
Office Ghazi Chaunk,
P.O. Badah - 77010 (Distt: Larkano) Sindh

Rs: 100

اداري طرفان

اداري جو هي ڇهون ڪتاب آهي. ڪتاب ڇپڻ ڪيڏونه ڏکيو ڪم آ؟! اها پنهنجي جاءِ تي هڪ اگري حقيقت آهي ته ڪتاب ڇپڻ واقعي به ڏاڍو ڏکيو ڪم آهي. "سنڌ رائيٽر" پنهنجي مدد پاڻ تحت هن اداري طرفان هيءُ ڇهون ڪتاب شايع ڪري اوهان پڙهندڙن جي هٿن تائين ان اميد سان پهچائي رهيو آهي ته اوهان "سنڌ رائيٽر" دوست نه صرف ڪتاب خريد ڪندا، بلڪه ان ڪي وڌيڪ دلچسپيءَ سان پڙهندا ۽ پنهنجي پنهنجي ترِ ڪتابن ڪي متعارف پڻ ڪرائيندا.

اهو سڀ ڪجهه ٻوليءَ جي حوالي سان اوهان جو اولين فرض آهي ته اوهين نه صرف قوم جي سماجي اوٺاين تي لکو، پر! سماجي اوٺاين تي لکيل آهي ڪتاب پنهنجي پنهنجي ترِ ۾ متعارف ڪرائي پنهنجو قومي ۽ ادبي فرض پڻ نڀائڻ جو جتن ڪريو!

اداري جو ۽ "نوشاد" جو هيءُ ڇهون ڪتاب، جيڪو انسان جي نازڪ احساسن، اسپتال جي ڳجهين حالتن، اڇوڪن مسيحائن (ڊاڪٽرن) جي پرڪارن، ادب، الله ۽ تصوف جي تشريح آهي، سو ڪتاب ڇپيندي/ اوهان ڪي آڇيندي ادارو انتهائي فخر محسوس ڪري رهيو آهي.

اداري جا شروعاتي سهيڙيندڙ صادق "ساگر" سيلرو، ماسٽر صادق سيلرو، فدا سيلرو، ماسٽر لياقت جوڻيجو، نادر گل جوڻيجو، "عاطف" عبدالجبار جوڻيجو، سائين سيف سومرو، ايم عالم تبسم، سنجڻ ڪمار ساگر، ضمير ڪرل ۽ محترم سائين سيد گل محمد شاهه بخاري جن جا پڻ ادبي ٿوراٿتا آهيون، جن پبليڪيشن ڪي شايع ڪرڻ ۾ ادبي سات ڏنو هو ۽ آخر ۾ سنڌ رائيٽر جي موجوده سٽ مئنيجنگ ايڊيٽر ڪرم مولائي، سب ايڊيٽر پيچو فقير، اسسٽنٽ ايڊيٽر دلدار مزن ڦلپوٽو، اسٽاف رپورٽر نبي رضا بلوچ، بيوس خادم بروهي، قانوني صلاح ڪار اطهر عباس سولنگي، فني صلاح ڪار ايم جان زهري ۽ سرڪيوليشن مئنيجر پياسي نواب جا پڻ ادبي ٿوراٿتا آهيون.

"نوشاد" جو هيءُ ناول حقيقتن جو عڪس آهي، حقيقتن جو اولڙو آهي، حقيقتن جو آئينو آهي، اسان ڪي اميد آهي ته "نوشاد" جي هيءُ ذاتي جيون ڪٿا/ ناول پڙهندڙن ڪي ضرور وڻندو....

"وفا" صالح راڄپر

ايڊيٽر سنڌ رائيٽر

ليکڪ پاران ڪجهہ سِٽون

مهاڳ

"پوگ.......!!!"

ادب آهي ڇا؟! ۽ ادب شروع ٿيو ڪڏهن کان؟! اهو هڪ سنجيده سوال آهي، جنهن جي مختصر تشريح اهائي آهي تہ ادب جي شروعات آدم کان ٿي ٿي هئي، جيڪڏهن ايئن نہ هجي ها، تہ يقينن ڏاڏي حوا ۽ ڏاڏي آدم واري آکاڻي (ناول) اسان پوڻن جي زبانن تي هجي ئي نہ هان!

انسان جا اشارا، انسان جون ٻاتيون ٻوليون، جن پهريائين آکاڻيءَ جو رُوپ ڌاريو، بعد ۾ ناول سرجڻ لڳا ۽ پوءِ موجوده دور ۾ جيون ڪٿائون، آتم ڪٿائون، افسانا، ڪهاڻيون، ڊائريءَ جا ورق ۽ شاعريءَ ۾ پتو ناهي تہ سانيٽ وغيره جهڙيون عام ذهن جي سمجهہ ۾ نہ ايندڙ صنفون سرجي رهيون آهن.

مان اڳ ۾ ڪيترن ئي هنڌن تي چئي ۽ لکي چُڪو آهيان تہ مان ادب نہ لکندو آهيان، پر! حقيقت لکندو آهيان.....!!!

هڪ ليکڪ کي ڇا لکڻ گهرجي؟!

حقيقت يا پوگ......؟!

هُتڙي تہ اسان وٽ شروع کان ئي پوگ ٿيندا رهيا آهن. ڪجهہ وقت اڳ مون ڊرتيءَ جي ٻالڪن لاءِ هڪ ناول لکيو هو، ناول "رَولُو" منهنجي پرائمري دور جي آکاڻي هئي، جنهن کي ناول چئي ڪيڏو نہ ادب سان پوگ ڪيو اٿم، جڏهن تہ "رولو" کي "يادگيريون" جي صنف جو نئون عنوان بہ ڏئي پئي سگهيس! يا پڙهندڙ ان کي جيون ڪٿا بہ چئي پئي سگهيا. ناول "رولو" جي آکاڻي ١٩٨٢ع جي شروعات ۾ لکڻ شروع ڪيم ۽ 10 ڊسمبر 1998ع ۾ لکي پوري ڪيم، سابہ پنهنجو پاڻ تي!!! ۽ ڊائريءَ جي شڪل ۾ هائي پڙهندڙ ان کي جيون ڪٿا بہ چئي سگهن ٿا يا ڊائريءَ جو ڪوبہ ورق پڻ چئي سگهن ٿا....

ضروري نہ آهي تہ، ڪنهن تصور کي ڊائريءَ جو ورق چنجي، جماليات کي افسانو چنجي، ڪردارن کي ڪهاڻي چنجي، يا ڪنهن ڏکهي آکاڻيءَ کي ڪو ناول چنجي!!!

جيئن توهين ڪنهن بہ شعر کي ٽوڙي ٽن حسن ۾ ورهائي ٽيڙو لکي سگهو ٿا يا ڪنهن بہ غزل جو ڪوبہ بند ڪٽي بيت بڻائي سگهو ٿا يا چئوسٽو ۽ ڇهہ سٽو وغير يا غزل جي هر بند پويان هڪ واڌو، پر! ساڳي سٽ ورائيءَ طور استعمال ڪري غزل مان وائي بڻائي سگهو ٿا ۽ وائي کي وري ريڊيو وارا ڪافي بنائڻ جا ڪافي ماهر آهن....

ادب ۾ ڇا اهو سڀ ڪجهہ پوگ نہ آهي؟! جي پوگ آهي تہ پوءِ هڪ پوگ وري پيهر مان بہ پڙهندڙن سان ڪري رهيو آهيان، "وارڊ نمبر تيرهن" ڊائريءَ جو ورق ڪري روزاني ڊائري لکڻ شروع ڪيم، بعد ۾ "جيون ڪٿا" بڻجي ويئي، سوچيم ٿي سگهي ٿو پڙهندڙ جيون ڪٿا کي نہ سمجهي سگهن، تنهنڪري (وارڊ نمبر تيرهن) کي ناول

چني چرن پڙهندڙن سان هڪ يوڳ پيو ڪجي.....!!!

بيماريءَ جي بستري تي رهندي، جن دوستن خطن ذريعي منهنجي سار لڌي، حقيقت ۾ اُهي ئي دوست هن ناول کي لکڻ جو هڪ اُتساهه بڻيا. هڪ ڪارڻ بڻيا، مان اُنهن شاعر دوستن امر انصاري (بدين)، سيد نادر شاهه "فراق" (نوابشاهه)، عبدالحئي پٽو (مومل جي ماڙي)، مشتاق بخاري (ڏڪڻ)، قيوم ڪوري (دولتپور)، حاجي عبدالحميد سومرو (خيرپور ميرس)، "وفا" شمشاد سيال (دوڙ)، زاهد حسين تنيو (اگرا)، بيوس بنگلاڻي. صبا زيب ڪنير (ڪنري پاڪ)، "ناشاد" نبي خشڪ (خانواهڻ)، مولابخش لنڊ (جوهي)، سپاهي محمد اسماعيل خاصخيلي (ڪاهي)، "آزاد" اصغر برهماڻي (جهانگارا)، ڊاڪٽر غلام سرور "حاذق" جوڻيجو (نئم شريف)، "بيوس" ظفر احمد لهڙ (پيارو اسٽيشن)، امير پريمي (واهي پانڌي)، منور علي جوڻيجو (دولت پور)، احسان زنگيجو (ميهڙ)، ڊاڪٽر ذيشان "ضياءَ" مهيسر (قاضي عارف)، "سائل" محمد رفيق بروهي (ڳوٺ محراب سنڌيلو)، عبداللطيف "متاثر" عباسي (ڪوٽڙي ڪبير)، ذوالفقار علي سمون (ميهڙ)، "ناطق" ڪمبوه هالائي (عاقل شاهه هالائي)، منور سلطانہ قريشي (سيوهڻ شريف)، "ساحل" خالد جعفر گڏاڻي (ميرپور ماٿيلو)، مشتاق احمد بروهي (فريد آباد)، شاهنواز خاصخيلي (ڪنري پاڪ)، عبدالرحيم "عبد" ڪنير (چمبڙ)، عاجز ٽري (ٽنڊو ڪوٽ)، "وفا" شبير جوڳي (ڏامراهه)، سميع ساجد جوڻيجو (رتو ديرو)، "پياسي" محمد پريل ڪلهوڙو (آريجا ڦيڙهو)، "شاد" شمس علي جوڳي (ٺري ميرواهه)، جبار ملاح (هالائي)، "اُداسي" محمود نهڙيو (ڪلشهار ڪارو ٽر)، الله نواز نوحاڻي (ڪوٽڙي)، مخدوم اعجاز گل (ڀنگريو)، "عاجز" عبدالستار سنجراڻي (چوهڙ جمالي)، محمد علي اُجڻ (مدنجي)، "وفا" حاڪم وسان (سُير وسان) ۽ محمد سمن مرگهر (ڪاروچاڻ) جو ادبي ٿورائتو آهيان.....

آخر ۾ (سنڌ رائيٽر پبليڪيشن) کي ادبي موٽ ڏيندڙ شاعر دوستن جو پڻ ادبي ٿورائتو آهيان، جن جو غائبانہ اُتساهه پڻ هن ڪتاب کي ڇپي پڙهندڙن جي ذهني هٿن تائين پُهچايو آهي، اُنهن مڙني شاعر دوستن نظر ملاح (ڊرب ميهر شاهه)، بيدل ممتاز ڪيريو (مورو)، سومر سجاڳ سنڌي (اُڪري چنوڊڳي)، پارس راڄپر (وزير آباد - راڄپر)، "سڪايل" اعظم لغاري (گوزو)، "ناشاد" الهڏنو خاصخيلي (اُڪري چنوڊڳي)، "نماڻو" صديق مهيسر (ميهڙ)، عزيز ونگاڻي (چوهڙ جمالي)، جوهر بروهي (فريد آباد)، "پرديسي" حنيف الله بروهي (دڙو)، "مسڪين" مجنون سوڍو (ڪنري پاڪ)، "سرمد" بروهي (فريد آباد)، "اُداسي" امتياز بلوچ (دادو)، عمران مهيسر (قاضي عارف)، "ناز" پٽو ناهيون (ٽنڊو)، جانب "ناز" غوري (خيرپور ميرس)، علي مراد ڏاهري (دولت پور)، حاجي منظور احمد ٻگهيو (نواب ولي محمد)، ڊاڪٽر ضياءَ الحق مهيسر (قاضي عارف)، بيخود خدا بخش پنهور (ابڙان)، سيد ضمير حسين شاهه (هالائي)، "وفا" سواني لال مهاراج (عمرڪوٽ)، راڄہ غلام علي لاڪاٽيو (چوهڙ جمالي)، شبانہ صرير پنهور (بدين)، عارف جهتيال (ميهڙ)، شير محمد مهراڻي (ڪراچي)، اصغر علي اند (نواب ولي محمد)، امير مير واهي (پير وسڻ)، اي

وحيد ڪوڪر (حيات پتافي)، نهال ناٿن شاهي ـ فقير مُجتبيٰ ڏهيو (ڪڏڙو)، منظور برهماڻي (دادو)، "ساقي" ياسين ابڙو (ڳوٺ ترائي ـ ڳيريلو)، گدا ملاڪاتياري ـ "عاجز" الهجڙيو چانڊيو (نبي سر روڊ)، عاشق ڪلهوڙو (ميهڙ)، ذوالفقار خاصخيلي (پيرو لاشاري)، شبن ڪوڪر (نواب ولي محمد)، فاروق ڪوڪر (ڳوٺ فيض محمد ڪوڪر)، ڊاڪٽر نور نبي ڪوسو (دادو)، سهراب علي جوڻجو (ٽري ميرواه)، رفيق ملاح (شهمير راهو)، "وفا" يوسف واڍو (سعيدآباد)، ذوالفقار "ساحل" شاهاڻي (دادو)، "راهي" ضمير لاڙڪ (صابو راهو)، لياقت علي پنجتني (حيدرآباد)، رفيق "آس" لغاري (بدين)، "مخلص" محمد حسن مگسي (چوهڙ جمالي)، غلام شبير لاشاري (واهي پانڌي)، پناه ڪوسو (ميهڙ)، محمد علي خان سومرو (خيرپور ميرس)، پرڪاش ڪمار، سجاول ڳاهو (ڪُنب)، "بيوس" خليق الرحمان سمون (پيارو اسٽيشن)، "اداس" عبدالحميد چنه (نئون رُڪڻ)، "آرزو" ابراهيم عمراڻي (پٿورو)، ڪريم جان پلي (دولت پور صفن)، "فقير" عثمان اوٺو (نواب ولي محمد)، عبدالحڪيم درد ڳاهو (ڪُنب)، لُطف سيال (سيال آباد)، گلزار ڏيپر (ميهڙ)، اختيار سولنگي (ٽيڙهي حبيب آباد)، آغا اعجاز ڪوڪر (آريجا ڦيڙهو)، اڪبر ڪرل (شهدادڪوٽ)، "وفا" محرم اوٺو (ڪرم پور)، مير غلام مصطفيٰ جمالي (چوهڙ جمالي)، "شاد" عمر گل پيل (شاهاڻي آباد)، اياز "دل" (ميهڙ)، مختيار ساگر (نبي سر روڊ)، شهمير سنڌي (نواب ولي محمد)، نثار گل چنه (شڪارپور)، وحيد مُحسن (رستم)، رحيم گل تمبراڻي (بدين)، ڪيول ڪمار ڪنول (نبي سر روڊ)، فياض گڏاڻي (ميرپور ماٿيلو)، گلاب خان سولنگي (نواب ولي محمد)، شبير سيال (دولت پور)، نياز حسين تنيو (ميهڙ)، اسحاق ماڪڙو (چوهڙ جمالي)، "جاني" جمن خاصخيلي (سڪرنڊ)، ممتاز ڪوڪر (ڳيريلو)، "تنها" سخاوت شيخ (پيروسن)، احمد علي ايم سومرو (خيرپور ميرس)، چرون ڪمار سُندر (ڪُنري پاڪ)، هرچندراء "ساگر" (ڪنري پاڪ)، "ساگر" ياسين پُرڪڙي (پيارو اسٽيشن)، مشتاق سنديلو (حڪيم سنديلو ـ ڏوڪري)، عبدالغفار "زخمي" منگي (نصير آباد) وقار حنيف ملاح (ٽنڊو شهر)، امداد مجيداڻو (پير وسڻ)، سيد محمد علي شاهه "اعجاز" (ٽنڊو غلام علي)، چنيسر مري (60 ميل)، "ساگر" سڪندر چاوڙو (لاڏيون شهر)، اياز لاڪير (ڪولاچي ـ ميهڙ)، محمد لقمان ڪوڪر (مصطفيٰ آباد)، ڪريم ميمڻ (دادو)، احسان قاضي (قاضي عارف)، معراج منگي (ڏوڪري)، مانڪ منگي (نئين گڏ)، "مخلص" مرتضيٰ پيرزادو (ڳيريلو)، منظر ميتلو (ڏوڪري)، صائب ميمڻ (دادو)، محبوب ڏيپر (ميهڙ)، "پريمي" وقار مهر (وزير آباد)، "وفا" فاروق احمد ڏاهري (ٻانڌي)، اظهار شر بلوچ (ٽري ميرواهه)، "ساگر" صفي الله شر (پير وسڻ)، "امر" شازيه بانو پنهور (ٽري ميرواه)، صحبت اي چانڊيو (ڄام صاحب)، "بيوس" حسين ڪوسو (ميهڙ)، "اداس" شڪيل شيخ (خانواهڻ)، عبدالجبار خير آر (صوفي آباد)، عمران جوڻيجو (وڏي وهٽي)، مظفر راڄپر (وڏي وهٽي)، منور ملاح (ڪپرو)، ذوالفقار ايس راڄپر (وڏي وهٽي)، وحيد ڳاهو (بوٿرو)، "عاجز" عاشق تنيو (ميهڙ)، بشير سياڻي (دادو)، سپاهي نظام الدين ڪوسو (ميهڙ)، شبير جان ڪوڪر (مصطفيٰ آباد)، پيچو فقير

(ڏوڪري)، گل ٽڪڙائي (ٽنڊو محمد خان)، فتاح صالح ڪاڪيپوٽو (سيوهڻ شريف)، "تبسم" نور جهان ٽالپر (بدين)، "ناشاد" دودو خان جمالي (جوهي)، ايم.ايڇ.ساگر سجاولي ـ ڊاڪٽر عزيز لاشاري (نئي ميرواهه)، انور ڏنگڙائي (ڏوڪري)، اويس قرني (ميهڙ)، اگهم عبدالحميد لاڙڪاڻوي ـ گلزار سيال (خيرپور ناٿن شاهه)، جيون لاڙڪ (پنجو ديرو)، فرزانه جبين ميمڻ (ٺارو شاهه)، شازيه تبسم ٽنيو (ميرو خان)، صنم جوڻيجو (لاڙڪاڻو)، امر سومرو (بدين)، فراق هاليپوٽو (ٽنڊوباگو)، منير "آڪاش" جمالي چوهڙ جمالي)، حيات محمد "حيات" (گرڙانهه)، ارشاد ڪوسو (خيرپور ناٿن شاهه)، جاويد سولنگي (نيڙهي حبيب آباد)، "پريتم" چيتن ڪمار پيل (شاهاڻي آباد)، آغا رجب احمداڻي (پنگريو)، زبير ظفري (سجاول)، لياقت علي لانڊر (خيرپور ناٿن شاهه)، سائين بخش "ساگر" (نبي سر روڊ)، "ناز" فقير محمد جلالاڻي (جهول)، ڪويتا ڪماري "سندر" (بهاول زنئور)، صفدر نواز پٽي (ميهڙ)، "ماريل" مرتضيٰ چانڊيو (ڏوڪري)، ڪاشف حسين سومرو (شڪارپور)، "پروانو" ممتاز علي جاڙو (ور)، "تنها" معشوق لاشاري (نواب شاهه)، علي شير سولنگي (نواب ولي محمد)، جبار جان چاچوهو (وڏي وهٽي)، ساگر راڄپر (وڏي وهٽي)، ضياءُ الله راڄپر (وڏي وهٽي)، جاني مولابخش راڄپر (وڏي وهٽي)، سحر مظفر شاعر (سجاول)، هدايت ڏيپر (مورو)، شيخ فرازي (آريجا ڦيڙهو)، خاموش جنت گل هاليپوٽو (خيرپور ناٿن شاهه)، امتياز ابڙو (ڳوٺ ترائي ـ ڳيريلو)، دلبر پريمي (شهدادپور)، شمس الدين اجڻ (خيرپور ميرس)، عنايت مورائي ـ اياز عباسي (قمبر علي خان)، آرزو جروار (ڏوڪري)، احمد خان صغيري (ڳيريلو)، منتظر ڀُٽ (ڏوڪري)، صابر حسين جروار (ڏوڪري)، مختيار سهتو (سليمان پهوڙ)، "بيوس" بانڪو مارواڙي (نئي ميرواهه)، "اداس" الطاف شر (پير وسڻ)، "گهايل" غلام نبي جوڻيجو (چوهڙ جمالي)، "مٺل" فقير محمد سومرو (پنجو ديرو)، مخدوم عدنانه ضياءِ رهڙوي (قاضي عارف)، "مير" الهرکيو پنڌ (چوهڙ جمالي)، علي نواز ڀاڪڙ (ڪُنري پاڪ)، پير محمد ابراهيم "راحم" صديقي (لاڙڪاڻو)، صنم سيوهاڻي ـ "ساگر" احسان مهيسر (قاضي عارف)، مسرور بلوچ (ڳاڙهو ـ ٺٽو)، محمد شريف سومرو (اگڙا)، "سڪايل" سومار پرهياڙ (ميرپور بٺورو)، جيئند علي مهر (الڪي غلام شاهه)، بسمل مري (60 ميل)، شفيع "مسرت" مانڊريو (ڳاڙهو)، "سائل" امام الدين دايو (شهدادڪوٽ)، عنايت ڳاهو (ڪُنب)، نثار عامر (پيرو وسڻ)، ضمير حاجاڻو (پير وسڻ)، "ساگر" سليم مگريو (پير وسڻ)، ڊاڪٽر عزيز لاشاري (نئي ميرواهه)، رحيم داد جوڳي (نئي ميرواهه)، سهراب علي جوڳي (نئي ميرواهه)، مرتضيٰ قُل (ڪرڙاهه)، بخاري افضل شاهه (اگڙا)، سعيد آرز (اگڙا)، ممتاز پيو (ڀرلوهه)، غلام قادر "باڪن" حاجاڻو (ديهه سوهو)، عبدالغفار سومرو (ڪنب)، اشرف "ساگر" خاصخيلي (ڪنب)، شيخ اعجاز (خيرپور ميرس)، ابن لائق سومرو (جوهي)، گل حسن "ساگر" ڪوري (جوهي)، "گهايل" غلام حيدر لغاري (جوهي)، "وفا" قابل جمالي (جوهي)، مير محرم لغاري (جوهي)، عبدالحميد "آس" ٻبر (جوهي)، مسڪين ابراهيم ملاح (جوهي)، ڀاڄهي خان لغاري (جوهي)، لياقت علي "لياقت" (جوهي)، خادم جسڪاڻي (جوهي)، ايس

علي باجارا (باجارا)، مانجهي زرداري (راڌڻ)، "محبتي" منظور زرداري (راڌڻ)، اقبال ميمڻ (ٻان سيدآباد)، فقير ادنيٰ ضياء (قاضي عارف)، ملڪا پري "ناز" (فريد آباد)، جاني غفور چنو (فريد آباد)، صابر سيد پوري (ميهڙ)، اريس قرني (ميهڙ)، علي گل ڪوسو (ميهڙ)، "پروانه" فيروز ميمڻ (دوآبو)، "وفا" منصور اڪبر ابڙو (دادو)، ابل اداس ٻبر (دادو)، "وفا" ڪوڙل چنه (دادو)، هدايت ڏيپر (مورو)، علي گل لغاري "بالادي" بلوچ (مورو)، عنايت موراڻي (مورو)، رحمت الله پيرزادو (سڪرنڊ)، علي نواز ڏاهري (سڪرنڊ)، "ساحر" راهو (شهمير راهو)، "تنها" عاشق ملاح (محراب پور)، سيد اياز جعفري (محراب پور)، مير غلام رسول رستماڻي بلوچ (دوڙ)، عبدالخالق "عبد"، غلام رسول "گل" خاصخيلي، عبدالغفور ٻرڙدي، غلام آدرس، بسمل مري، غفور گل تنيو (نواب شاهه)، سچن جوڻيجو (نواب شاهه)، بخشل باغي (نواب شاهه)، سارنگ مهيشوري (گهارو)، خدن مهيشوري (گهارو)، مجيد "ساگر" پرهياڙ (ميرپور بٺورو)، شاهد شيخ (سجاول)، اياز امر شيخ (سجاول)، مظفر شاعر (سجاول)، جهانگير شيخ (سجاول)، فريد گل شاعر (سجاول)، حافظ حبيب سنڌي، ناشاد ملاح، شڪيل پارس، شبير بخاري، احمد راهي، "عاجز" اعجاز حسين ڪوڪر (چوهڙ جمالي)، "وفا" احمد خان چاوڙو (لاڏيون)، نياز خالدي (عاقل شاهه)، شوق خانواهڻي، "وفا" سيال، الطاف "ساحل" تنيو، "بيوس" بچل سيال آزاد ملاح، غوث "گل" تنيو، محرم علي چنه (منياڻي)، سيد جعفر شاهه (منياڻي)، رفيق ملڪاڻي (ڏڪڻ)، وحيد پير چنڊامي (ڏڪڻ)، روشن ڪنير (ڏڪڻ)، غلام رسول گل (60 ميل)، عابد مگسي (نواب شاهه)، "وفا" منظور چوهاڻ (شڪارپور)، ارباب "عادل" چوهاڻ (شڪارپور)، شفيع احمداڻي (ماتلي)، مختيار سهتو (سليمان پهوڙ)، احمد علي نهڙيو (ماتلي)، ملوڪ راڄڙ (پنگريو)، انور ساگر ڪانڌڙو (ڄامشورو)، ساعش بخاري (پليجاڻي)، گل سومرو موراڻي (ٽنڊو ڄام)، دلبر پريمي (شهدادپور)، آزاريل عاشق چانڊيو (شهدادپور)، گل محمد خاصخيلي (جهڏو)، "اداس" عبدالواحد لغاري (ڪپرو)، هدايت ڪوڪر (ڪپرو)، راڄڙ غضنفر علي شاهه (رتوديرو)، شبير لاڪو (قمبر)، راڄڙ سجاد شيخ (قمبر)، منصور ڪلهوڙو (قمبر)، آتش سنڌي (قمبر)، سرمد سومرو (قمبر)، ذاڪر جوڻيجو (ڏامراه)، بدر ڏامراهو (لاڙڪاڻو)، انعام "آزاد" لاڙڪ (پنجوديرو)، فراخ جانوري (آريجا ڦيڙهو)، رياض حسين "راز" ڪلهوڙو (آريجا ڦيڙهو) ۽ پياسي نواب (باڍهه) جن پڻ دل جي اٿاهه گهرائين سان ادبي ٽوراٽتو آهيان.

(مهربانيون)

آهوني ساڳيو
سنڌ سان گڏ اوهانجو ٻه
نوشاد

وارڊ نمبر تيرهن

سورهن نومبر ٢٠٠٢ع جي صبح جو جناح اسپتال ڪراچي (چيسٽ وارڊ) جي مسيحا هڪ پوڳ ڪيو.

(بيڊ خالي ٿيو آهي، مريض کي جلد موڪليو!!!)

پورن پنجن هفتن کان ڈاڪٽر "منظور قلپوٽو" پنهنجي نصيرآباد شهر واري ڪلينڪ تي اهو پوڳ ڪندو رهيو.

(بيڊ خالي ٿئي ته توهان کي داخل ڪبو!!!)

"آغا خان" جي رپورٽ موجب منهنجي طبيعت وڪري چڪي هئي ۽ (Tubber Clouses) جسم جي جڙ جهلي چڪا هئا. پر! مون کي ذهني طور تي ڪوبہ درد ڪين ٿي رهيو هوم، ڇو جو! اهڙو پوڳ منهنجي نوجوان ونيءَ سان بہ ٿي چڪو هو. جيڪا زندگيءَ جو پوڳ نہ سهي مون سان پوڳ ڪري وئي......

زندگي واقعي پوڳ تہ ناهي......!!!

۽ جي زندگي پوڳ آهي تہ پوءِ اهڙا ڪيترائي پوڳ حياتيءَ جي هن ڳتيل بازار ۾ پوڳي چڪو آهيان.....

هڪڙو پوڳ سٽن سالن جي ٻالڪ پڻي ۾ ٿيو

هوم، جو! ڪچڙي عمر ۾ پيءُ جو سرد لاشو ڏسي پوڪلائجي ويو
هوس، پلا! ستاويهہ سال بہ ڪا مرڻ جي گھڙي آهي!!

ٻيون يوڳ هُن معصوم ڇوڪريءَ سان نڪاح پڙهي وارو هو، جنهن ۾ ابن ڏاڏن واري ڏاڏائيءَ موجب ڪيس بنان رضامنديءَ جي پنهنجو ڪرڻ لاءِ مسيت ۾ هڪ دم هاٿو ڪٽي هيم، پر! هُن هاٿو بہ ڪٽي هئي، الاءِ جي نہ!! مان سمجهان ٿو هُن هاٿو ڪار ۾ ڪنڊ ڪي ڏوٽيو ضرور هوندو.......!

ٽيون يوڳ هُن خود ڪيو هو، جو! ڏسڻ جي ڏيهہ ڪان بنان الوداع جي ٿي رُني هلي ويٺي!!

چوٿون يوڳ پريت ڪيو آهي..... ۽ پنجون يوڳ هِن حياتيءَ ڪيو آهي، جنهن ڪي مون ڪڏهن بہ، ڪجهہ بہ نہ سمجهيو هو، ڪابہ اهميت نہ ڏني هئي، اَن حياتيءَ يوڳ ڪيو آهي، جنهن حياتيءَ سان مون خود وِڪ وِڪ تي يوڳ ڪيا آهن.......

حياتي ......!!!

هڪ يوڳ ناهي تہ ٻيو وري ڇا آهي؟!

"وِليم شيڪسپيئر" حياتيءَ ڪي ناٽڪ (ڊرامو) چئي ڪيڏو نہ سماج سان يوڳ ڪيو آهي، جڏهن تہ شيڪسپيئر ڪي بہ سڌن اکرن ۾ چوڻ گهرجي ها.

(اڇو تہ يوڳ ڪريون!!!) يا (زندگي يوڳ اٿوَ!!!)

بابا منهنجو هم شڪل هيو، نہ نہ! مان بابا جو هم شڪل هوس، هو مون جيان حسن جو پوئلڳ هو، تڏهن تہ ٽندو ڄام وچي ڪٽندو هو، هو مون جيان ٿي سنهڙو سيپڪڙو ۽ قد جو ڊگهو، اکيون وڏيون، سياستدائن جيان گنجو ڪين هو، سنڌ وار عاشقن (فلمي هيرن) جيان وڏا هيا.

هُو امان تي عاشق ٿي پيو هو، امان جي زباني تہ هوءَ جڏهن بہ ڪوٺي جي ڇت تي ڇيٽا مُنيا ڪندي (ٺقيندي هئي) تہ بابا ڪوٺا ٽپي وچي امان سان ڳالهائڻ جي اڳرائي ڪندو هو......؟

جنهن دور ۾ عام ماڻهوءَ ڪي ڏهہ پئسہ خرچي ملندي هئي، تنهن دور ۾ بابا امان ڪي اسٽيل جا ٺهيل ڊينگلا روپيا ڇيٽا مُنيا ڪندي ڇيٽڻ اڳيان ڦٽي ڪندو هو ۽ ڪيس پنهنجي پيار جي پَڪ ڏياريندو هو تہ مان

فقط تنهنجو ئي آهيان مِنِي!!!

۽ تيو بہ ائين ئي. جو! ماءُ پيءُ جو لاڏلو ۽ نـنـڍڙو پٽ هـئـڻ جو فائدو ونـنـدي بـابـا امان کي پنهنجو ڪري ورتو هو هميشہ هميشہ جي لاءِ......

بابا جي اُن وقت عمر سورنهن سال هئي ۽ امان جي عمر ايڪويهہ سال هئي. امان نانيءَ کي وچون (ٻيون نـمبر) ڌيءَ هئي. نانا "عطا محمد" بابي ڪُراڙي کي اِهو بہ چئي ڏنو تہ مون کي ٽي ڌيئر آهن. جيڪي وٺنين. سي نُهر ڪري سگهين پيو! ۽ ايئن بابا "مزن" جو پيار پريت جو پيغام نڪتو.

پر! هن جي موت مون کي مُنجهائي ورتو هو!!

ڏاڏي (بيگم بروهي) جنهن کي ڏاڏي (بابي ڪُراڙي) جي پيءُ "ميهر خان" ٽن سون ۾ جَبل (بلوچستان) جي لاڏو بروهين کان خريد ڪري پرڻايو هو.

نابالغ (بيگم بروهي) جڏهن بالغ ٿي تہ ڪيس پنج پٽ ڄاوا. جنهن مان فقط بابو ٻنيءَ وارو (چاچو غلام اڪبر) ئي ڀهريون پٽ بچيو. باقي پٽ ڄمندا ويا ۽ سورهن سترهن سالن جي عمر ۾ ڪتي جي چڪ ۽ بخار سبب موت جي ور چڙهي ويا! جنهن درد سبب ڪُراڙيءَ جو دماغ ڪجهہ وقت پنهنجي جاءِ تي ڪين رهيو.

بعد ۾ قلندر جي درگاهہ تان ڪافي سالن کان پوءِ دعا پنڻ بعد بابا "مزن" ڄائو هو. هڪ نشانيءَ سميت! اها نشاني نڪ ۾ ڪن ٽوپيل واري هئي!! حا! قلندري شاعر لعل شهباز جي ڏنل هئي....

وڏي ڳالهہ تہ بابو "مزن" مري بہ سيوهڻ جي شهر ۾ لال جي ڌمال هڻڻ کان پوءِ ويو هو!!!

موت تہ اچڻي آهي. پر! اهڙي موت. جيڪا دلين ۾ دهشت پيدا ڪري. سا! ڪڏهن بہ محبوبا نہ ٿي. ٿي سگهي؟! پتو ناهي تہ ڪيئن هندوستان جي فلمي شاعر (گلزار) موت کي محبوبا ڪوٺيو آهي؟! اوهين يقين ڪريو تہ موجوده وقت ان هندوستاني فلمي شاعر تي مون کي رحم اچي رهيو آهيم......

ڀهريائين مون بہ اهوئي سوچيو هو تہ موت محبوبا آهي. پر! ڏاڏڻ

ڪڏهن به محبوبا نه ٿي، ٿي سگهي!!! ۽ ڪالهه وري جڏهن موت سان ملاقات ٿي ته يقين ٿي ويم، موت ڪڏهن به محبوبا مثل نه ٿي، ٿي سگهي......

هُون ......!!!

موت ۽ محبوبا؟! شاعرائي ڇسي تخيل ڪانسواءِ ڪجهه به ڪين آهي!!!

۽ پوءِ سورهن نومبر جي رات جو ست وڃي پنجيتاليهه منٽن تي پڻ پائرن (لياقت، جنهن کي ٻاروتڻ کان پيار ۾ آغو ڪوئيندو آهيان ۽ دلدار) ۽ امڙ ساڻ ڪري جناح هاسپيتل روانو ٿي ويس......

بس ۾ ويندي وقت ننڍڙي ۽ سڪيلڌي ڀيڻ کان به ڪونه موڪلائي سگهيس، موڪلائي ته ٻاڙي جي ڪنهن به عورت کان ڪونه سگهيس، جيڪي ڪراچي وڃڻ وقت روڊ واري دَرَن تي بيٺيون تڪي رهيون هيون!

۽ هو پٽ (مظهر) جنهن کان پڻ تڪڙ ۾ موڪلائي ڪين سگهيس ۽ هوءِ هم شڪل ڌيءُ (نوشابه) جنهن کان پڻ ڪين موڪلائي سگهيس! هوئن به هڻ معصومن کي ڪهڙي ڪل ته سندن ابو ڪهڙي مصيبت سان مُنهن ڏيڻ وڃي رهيو آهي؟!

ڪامريڊ (مظهر نوشاد) ته پنج روپيا روز جي خرچي سمجهي وٺي وڃي بس جو اوسيڙو ڪرڻ لاءِ روڊ تي چاچن سان گڏ بيٺو، پر! نوشي ريهون ڪرڻ لڳي ته مان ابوءِ سان اسپتال ويندس، ڪراچي اسپتال ۾ امي به اوڏي آهي......

هاڻي پنجن سالن جي هن معصوم ٻالڪڙيءَ کي ڪير ريجهائي ته تنهنجي امي هيءَ آستان ئي ڇڏي چڪي آهي!!

بس ۾ ويندي وقت ذهن ۾ "اربيلي" جو اِهو جملو ڦرندو رهيو! جيڪڏهن پٽ ڇٽيندس ته پاڻ جهڙو سهڻو ۽ جي ڌيءُ ڇٽيندس ته تو جهڙي سانوري، پوءِ پُٽ کي ته سڀ ڪو سڏي ڏيندو، پر! ڪاري ڌيءُ (سانوري ڌيءُ) پاڻ جهڙي ڪير به ڪونه وٺندئي......!!!

۽ تيو به ايئن ئي، جو! پٽ پاڻ جهڙو ۽ ڌيءُ مون جهڙي ڇٽيائين...!!

بس هلندي رهي، جو! پنهنجي خيالن سان گڏ ادبي احساس به ماضيءَ جو منظر پيش ڪرڻ لڳا......

ڪڏهن ڪڏهن سوچيندو آهيان، مغرب جي مهان شاعر "شيلي" جيان سڀ ڪجهه هوندي به منهنجو هيءُ جيون الاءِ جي ڇو؟! تنگدستيءَ ۾ گذري رهيو آهي....؟!

مان "قيصر نيٽرو" نه آهيان، جنهن روم جي شهر کي هٿ سان ساڙائي پنهنجي نظم ۾ "هومر" جي نظم جهڙو مثال پيش ڪرڻ چاهيو هو، جڏهن ته منهنجا نظم (اجڙي ٽر) جهڙا معصوم ۽ ننگا آهن!

اِها به هڪ اگهاڙي حقيقت آهي ته مان پرائي شاعري سِٽ (خيال) کي هڪ ڪچي گار محسوس ڪندو آهيان! ۽ شاعري هڪ ڪچي گار ئي نه آهي، پوءِ اڪثر شاعر پرائي شاعريءَ جي سٽ (خيال) کي چوري ڪري اِها گار ڪيئن هضم ڪري وٺندا آهن؟!؟

ڪاش!!! اڄ جي سنڌي شاعر جو ضمير "سعدي" جي ضمير جيان بي داغ هجي........

"پلاٽس" جيان جيون جو هيءُ ڳرو جنڊ حياتيءَ جي آخري پساهن تائين پيهندو رهندس، جيستائين وجود جي مشينري ڪم ڪندي رهندي....

ڏرتي هوندي به "پالو پوڪيس" جيان سمورو جيون بي گهر رهيو آهيان! غلامي به "نوشاد" هڪ وڏي لعنت آهي، هڪ ڪچي ۽ اگهاڙي گار آهي....

پيٽ پرڻ لاءِ اهڙي ڪاڏي جي ڪائي ضرورت ڪينهي، جنهن لاءِ "تيشو" جيان ڪنهن جي اڳيان هٿ ڊگهيڙڻو پوي!!!

ڪڏهن ڪڏهن شعور، لاشعور ۽ تحت الشعور منجهان ساگر جي لهرن جيان سوچيندو آهيان ته منهنجي هيءَ معصوم قوم "سرو ونيٽز" جيان ٻڪون ڪاٺي ڪاٺي موت جو ڪاڄ نه بڻجي وڃي!!!

مون "پالو ڪولهو" جيان گمناميءَ جي چادر ان لاءِ اوڙهي آهي، جو! مون کي لکڻ جي عيوض قوم کان ڪوبه اُجورو ڪين گهرجي. منهنجون تخليقون "گولڊ سمٿ" جيان منهنجي وياڪل جيون جي عڪاسي ڪري رهيون آهن. مون کي عرب شاعر "نابغازيبي" نه سمجهه ۽ نه وري مون ۾ اِها توقع ئي رکجِ، ته تنهنجي تعريف (شان) ۾

ڪو قصيدو وغيره لکندس!؟!

مان نہ "عُرفي" آهيان، نہ "نظيري" آهيان، نہ "قاسم" آهيان، نہ "ظهوري" آهيان ۽ نہ وري ڪو "صائب" وغيره ئي آهيان، جو! تنهنجي سياسي موت تي شان گوئي (قصيده گوئي) ڪري تنهنجن پڳدارن ڪان ٻہ ڏوڪڙ انعام ۾ حاصل ڪريان؟؟؟!؟؟؟ اڙي جاهل؟! توتي لکڻ ڪان تہ بهتر آهي، جو! مان سنڌ ڌرتيءَ لاءِ هڪ ڪچي گار ئي لکي وٺان...!!!

الاءِ جي ڇو؟! "خيام" جي رُباعيءَ جيان منهنجو هيءُ جيون بہ هڪ درديلي رباعي بڻجي چڪو آهي!!! ۽ ڪنهن جي آڏو هٿ ڦهلائڻ ڪان بهتر "حافظ" جيان خمير ٺاهڻ جي پيشي کي وڏيڪ اهميت ڏيندس.!!

زندگيءَ جي پيچري تي مان ڪڏهن بہ "اناپرست" نہ رهيو آهيان، ها دوست! مان تہ "سودا" جيان "ضمير پرست" رهيو آهيان.... ڪڏهن ڪڏهن ايئن پاسندو اٿم، جيئن ڪو منهنجي ِمن ذهن جو مظهر "مير تقي مير" جي ذهني مظهر جو هڪ اٽوٽ تسلسل هُجيم!!!

هونئن بہ "آتش" جيان آزاد پسند تخليقڪار آهيان، منهنجو مظهر پويتر خيالن جو هڪ جهوڳو آهي، ڪوئي هڪڙو پيرو ان کي سمجهڻ جي سگهہ تہ ڌاري!!!؟!!!

واقعي! شاعري، شاعر جو پيٽ ناهي ڀريندي، پر! اِهي ئي الفاظ آهين، جيڪي شاعر جي ذهن جو پيٽُ ڀريندا آهن!! ڪڏهن ڪڏهن ڪنهن نالي واري شاعر جي شاعري بہ ذهن جو پيٽُ ڀرڻ بجاءِ ذهن کي منتشر ڪري ڇڏيندي آهي!!! هونئن بہ اَبتيون سُبتيون سِٽون لکي، چند ڪافيا ملائي فاعلاتي شاعرن کي هرويرو ڇالاءِ ڏنو ڪجي؟! ساٿي!!!

مان آزاديءَ جو ايترو تہ قائل آهيان، جو! شاعريءَ ۾ بہ شاعريءَ جي هر خيال کي وجود جيان آزاد ڪرڻ تہ چاهيان..... هونئن بہ بدو عربن جي دور جو فاعلاتي ناٽڪ رچائي ڇالاءِ اڇوتن احساسن کي قيد ڪرڻ جي ڪوشش ڪجي؟!

ادب جي منزل ڇا اسين سڀ شاعر (سرڪش گهوڙا) آهيون، جن ۾ (موجوده وقت؟!) وڏي ۾ وڏو گهوڙو "شيخ" آهي، جيڪو هينئر پوڙهائپ جي ڪِڪ هاري رهيو آهي ۽ ڏسندي ئي ڏسندي هو ٺاهڙجي

ڪري پوندو ۽ پوءِ اسين سڀ پٽ تي پيل شاعر ڪيس لتاڙي ماڳ تائين رسڻ جو جتن ڪنداسين، پر! افسوس جو، پوءِ به منزل جو پتو نه پئجي سگهندو!!!

ان حقيقت ڪان به انڪار نه ٿو ڪري سگهجي ته نبيءَ ڪان به اڳ "شاعر" جو ذهن پنهنجو ماپو پيو رکي، پر! صد افسوس جو، اڄ جو هر ٻيون شاعر ڪنهن حرامي (دلال) ڪان به بدتر آهي. او سنڌ جا شاعر!!! ڪنهن مخصوص ماڻهوءَ لاءِ قصيده گوئي ڪري ڇو پيو بادشاهي دور کي ورجائين؟!

مون کي اهو سمو ياد ڪين آهي، ته مون ڪڏهن ڪان لکڻ شروع ڪيو؟! ها! ڪڏهن ڪڏهن شڪ ٿيندو اٿم، ته ڪٿي جنم جنم ڪان شاعر ته نه آهيان.....!!! سوچيندو آهيان، ڪو به سچو شاعر ڪٿي فرشتن جو ابو ته ناهي......؟!

۽ اِهي ٿي اکر آهين، جيڪي اڪثر ماڻهوءَ جو ماڻهپو محسوس ڪرائيندا آهن، پر! ڪڏهن ڪڏهن اِهي ٿي اکر ڪوڪلا ۽ ڪنگلا ڪنگلا محسوس ٿيندا اٿم!!! ۽ ڪڏهن ڪڏهن پاڻ تي به شڪ ٿيندو اٿم، ته ڪٿي مان به .... ۽ جيڪڏهن! شاعرن به دلالن وارو ڪردار ادا ڪيو ته پوءِ عام بازاري دلالن جو ڇا ٿيندو؟!

۽ هُن شاعر پنهنجي پويتر پيڻ پنجاهه هزارن ۾ وڪرو ڪري دلالن وارو ڪردار ٿي ته ادا ڪيو آهي؟!؟

اڙي شاعر!!! شاعر ته انسانيت جا امين ٿيندا آهن.....

ڪاش!!! دنيا جي مڙني اکرن کي احساسن جو آڪيرو ٻڌائي ڇڏيان ۽ خود قلم جي هڪ اَيي ٽوٽي ٻڌجي وڃان!!! ادب جو اتهاس ته هوندُن به ورجائبو، مان جي هجان ته به ٺيڪ، مان جي نه هوندس ته به ٺيڪ....

ها! شاعري مون لاءِ محبوب جو تصور ٿي ته آهي..... منهنجو ادبي اتهاس ٽري ڪنهن ڪولهياڻيءَ جي ايڏانهن جيان ڪِنڊڙيو پيو آهي....

سترهن نومبر جي صبح جو سوير ٿي سوير ڪراچيءَ ڪان ڪجهه ڪلوميٽر اورتي (سجاد ريسٽورنٽ) تي جڏهن بس هلي اسٽاپ ڪيو ته ادبي احساسن کي به چڻ ترفل اسٽاپ اچي ويو!

(سجاد ريسٽورنٽ) تي بس جو اسٽاپ ڪرڻ روزي رکڻ جو مقصد هو، جڏهن ته ڪراچيءَ ايندي وقت بسن (Blue Lines) وارا اهڙن ڪوڙ سارن هوٽلن تي گاڏين کي ڄامشورو جي اورين يا پرين يا ڪراچيءَ جي اورين اسٽاپ ڪرائيندا آهن ته جيئن مسافر انهن هوٽلن تان ماني، چانهه، بوتلون يا پيو ڪجهه کائين پيئن ۽ ڪين (بس جي ڊرائيور کي) مفت ۾ ڪڙهائي وغيره ملي وڃي!!! اِهي هوٽلن وارا ۽ ڊرائيور هڪٻئي سان ڳٽ جوڙ ۾ هوندا آهن، ان جو وڏي ۾ وڏو ثبوت مهانگي ماني ۽ پاڻيءَ واري چانهه آهي، جڏهن ته شهر جي هوٽلن ۽ انهن بس اسٽاپن واري هوٽلن ۾ پندرنهن روپين ۽ پنجيتاليهه روپين جو چٽو واضح فرق آهي.

حقيقت ۾ ڪنهن به مسافر کي اهڙن هوٽلن تان ڪجهه به نه کائڻ گهرجي، جيڪي پنهي هٿن سان مجبور مسافرن کي مڏي ڪاتيءَ سان کُهي رهيا آهن!!!

سڄ اُبرڻ کان اڳ (جناح پوسٽ گريجوئيٽ هاسپيٽل) ٽيڪسيءَ ذريعي پهتاسين، "ايمرجنسي پرچي" ڪٽائي ڊاڪٽر منظور سان ملياسين، جنهن تيرهين وارڊ جي بيڊ نمبر نوَ تي اچي ايڻ سُمهاريو، جيئن ڪو صدين کان (جنم جنم کان) بيمار هجان......

پاڻ واري وارڊ نمبر تيرهن ۾ ٻارهن بسترا لڳل هئا، جنهن ۾ تي معصوم ڇوڪرڙيون، ڏهن، ٻارنهن ۽ چوڏهن سالن جون صفيه، نگينه ۽ ڳڙيا کان علاوه ڇهين نمبر بيڊ تي ٽيهه ساله محمد ناصر، ستين نمبر بيڊ تي ٻارهن ساله ٻالڪ شاهد، اٺين نمبر بيڊ تي عليم بيگ، نائين نمبر بيڊ تي مون کي رکيو ويو، ڏهين نمبر بيڊ تي شهر جو شبير کنير (سپاهي غلام شبير کنير عمر ستٽيهه سال) ۽ ٻارهين بيڊ تي چوڏهن ساله پٺاڻ ٻالڪ داخل هئاسين.

اسپتال جو هيءَ وارڊ (ڪشادو ڪمرو) اسان ڪجهه مريضن لاءِ هر آسائش ميسر ڪري رهيو هو. صبح جو ستين ڏارا ناشتو (ناشتي ۾ ٻه آنا بوائل ٽيل، ٻه ڊبل روٽيون ۽ هڪ مکڻ جو ننڍڙو پيڪ) اٺين ڏارا ڊيٽول ۽ ٻين سرڪاري مصالحن سان وارڊ جي صفائي، نائين ڏارا بسترن جون چادرون صاف ڪرڻ (مَٽڻ)، ٻارهين ـ ساڍي ٻارهين ڏارا منجهند جي ماني (ڪڏهن ڪڪڙ جي ڀاڄي ته ڪڏهن گوشت جو ڪيمو)

روزاني چار ڊگريون ۽ ٻہ ڪيلا، شام جو سادي ٻنجين، ڇهين ڏارا رات جي ماني (گوشت ۽ سبزي وغيره) ۽ رات جو وري ڪمري جي مختصر صفائي ۽ ها! صبح جو ۽ شام جو چانهہ الڳ، پر! رڳو ٿنو پاڻي....

اٺ، اٺ نرسون ۽ چار چار ڊاڪٽر ڦيري تي بيٺل!!

مريضن جو هڪ ٻئي ۾ ساهہ، جيئن ڪو اڳ کان ئي هڪ ٻئي کي سڃاڻيندا هجون يا هڪٻئي کان ڪڏهن بہ ڌار نہ هجي ٽيٺو!!

"دلدار" هڪ ڏينهن مسين رهيو، جو! ڊاڪٽر منظور صاحب پُراڻي نڪتل ايڪسري جو بهانو ٺاهي علاج نہ ٿئي شروع ڪيو، پوءِ تہ رات جو ئي دلدار کي ڳوٺ پڄايم تہ وارو ڪر ايڪسرو ڪٺي آ!!! ۽ جي جيءَ کي چئي تہ ڏهہ هزار ڪن ڏي، جو! آغا خان وارا رڳو ڪانگهارو چيڪ ڪرڻ جائي ڏهہ سئو پنجاهہ رپيا دلالن واري اوڳاڙي ڪري رهيا آهن......!!!

"دلدار" ويو ۽ ٻئي ڏينهن تي پُراڻو ايڪسري ۽ جي جيءَ کان ڏهہ هزار وٺي صبح جو سوير ئي سوير اچي اسپتال نڪتو....

"جي جي"....

جيڪا رشتي ۾ بابي "مزن" جي پيون نمبر وڏي ڀيڻ آهي، هوءَ مون کي ڪڏهن ياءَ جي نظر سان ڏسندي آهي، تہ ڪڏهن پٽ جي نظر سان نهاريندي آهي.....

جي جِي نازل (نازي) ياءَ جي نظر سان اِن ڪري ڏسندي آهي، جو! مان سندءِ ننڍي ۽ سڪيلڌي ياءَ مظهر علي (مزن) جو هوبهو هم شڪل آهيان.

اٿين، جيئن انڊين "ڊون" فلم ۾ اميتاڀ بچن! ۽ پٽ جي نظر سان ان ڪري نهاريندي آهي، جو! هن بابي "مزن" کي بہ پُٽ ڪري پاليو هو.

موجوده وقت سندءِ عمر سٺر سال ٿيندي، پر! مڙس (بابي بندهہ علي) جي وصال کان پوءِ هاڻي، مڪمل طور تي مايوس ٿي چڪي آهي، جو! جوانيءَ ۾ نہ ڪيس ڪوئي اولاد ٿيو ۽ نہ وري سندءِ ساهيڙي؟ (مڙس جي ٻي نوجوان زال)کي ئي ڪائي اولاد ٿي!!!

ٻئي جيجيون اَڪير منجهان سڀي اولاد جيان ئي هر فرمائش پوري

ڪنديون آهن. پيءُ جي وڏي اولاد هئڻ سبب جي جي پٽ جيان ٿي پالينديو آئي آهي.

وڏي ڳالهہ تہ ڪجهہ مهينا اڳ پندرهن سَون ۾ ڪار بوڪ ڪرائي (خيرپور ٽي بي اسپتال) ڪٺائي هلي، جت پنجن هزارن جي هڪ هفتي دوا، جيڪا مون بعد ۾ ڪاڏي بہ ڪونہ ۽ ان کان اڳ (لطيف ميڊيڪل ڪامپليڪس لاڙڪاڻو) ۾ ٽن ڏينهن اندر اٺن هزارن جون دوائون روزاني ست سئو ڪمري جي فيس، ۽ سئو ڊاڪٽر جي فيس ۽ ان کان علاوه ڪاڏو پيتو الڳ....!!!

۽ ها! جڏهن ٽي سال اڳ مون پنهنجو پهريون ڪتاب (سنڌ جي صدام جي واپسي؟!) ڇپرائڻ جي بي انتها آرزو ڏيکاري تہ جي جي منهنجن اڇوتن احساسن جو ڀرم رکندي ڏهہ هزار هڪدم ڪٺي ترِيءَ تي رکيا هئائين.

"جي جي".....

منهنجي ماءُ تہ ناهي. پر! هوءَ ماءُ جيان ٿي عزيز ڀاسندي اٿم. هندو فلسفي جيان جيڪڏهن منهنجو ٻيون جنم ٿيو، تہ مان جي جي کي ئي جنم ڏيڻ واري ماءُ بنجڻ جي خيالي خدا اڳيان سنڌ جي سياستدانن جيان لِڪت ۾ رٽ پيش ڪندس.

ڪاش!!!

هن جنم ۾ ئي جي جي کي اولاد ٿئي ها ۽ اولاد ۾ وڏيڪ نہ، تہ گهٽ ۾ گهٽ مان ئي پُٽ ٿي پيدا ٿيان ها...!!

۽ بابو بندهہ علي، جنهن کي بابا لفظ جي ڪڏهن بہ ڪمي محسوس ڪرڻ ڪونہ ڏنم. ٽن سالن جو هوس، جو! جهوليءَ ۾ کڻيون فوٽو ڪڍرايو هئائين. ستاويهہ سال اڳ! ۽ مرڻ وقت تہ سڄي رات منهنجو اوسيئڙو ڪري ڪيئن نہ ڀنهي جيجين کي منهنجي گهر بنگلي واري ڪمري طرف جاچ لاءِ موڪليو هئائين تہ مان گهر ۾ موجود آهيان يا نہ!!!

پتو ناهي تہ زندگيءَ جي آخري رات ۾ ڪهڙا سور سَلي هان!!! جا اِهو چوي ها تہ جيجين جي سنيار لهجانءِ....

(بابي بندهہ علي) پنهنجي سموري حياتي وڏي ٺاٽ ٺونگر سان گذاري، سنڌ ۾ ٻيڙين واري ڀانڊي ۾ ڊزن کن ٻيڙي ڀانڊا ۽ مانڊيءَ تي

ٻنهي بينچن تي شهر جا معزز شهري ويٺل هوندا هئا. جت سڄو سڄو ڏينهن چانهه جو دور پيو هلندو هو.... ۽ ٽيهه سال اڳ ڪيئن نه پ پ پ جي پارٽي جوڙڻ دوران (ذوالفقار علي ڀٽي) ڪيس هٿ ڏيندي ووٽ گهريا هئا ۽ جيپ ۾ گڏ ويهاريو هو.....

زندگي ڪيئن نه تڪڙي گذرندي پئي وڃي!!!

ستاويهه سال اف! ڪيئن نه هڪ دم گذري ويا!!!

مون کي ياد آ. مون شادي نه پئي ڪئي، جو! جي جيءَ زوريءَ شادي ڪرائي ۽ سٺ ستر هزارن جو مون واري ونيءَ کي سون ۽ ڏاج وغيره ڏئي لانئون لهرايائين ۽ روز جي گهر جو خرچ ڏيڻ لڳي ته مان ڪاليج ۾ پڙهي رهيو آهيان.....

اسپتال ويندي وقت ڇوڙ لڳي پوئتي جو خيال نه ڪجانءِ! تون اسپتال داخل ٿي، پئسن جو به نه سوچجانءِ!! پئسه ڇا ٿيندا آهن!!!

ٽئين ڏينهن تي "دلدار" واپس ڳوٺ وريو ۽ ڏهين ڏينهن تي وري امڙ کي ڳوٺ موڪلي ڇڏيم، بس! آغو ئي اسپتال ۾ گڏ رهيو.....

اڄ پنجويهه نومبر جو ڏينهن هو، جو اسان کي آئي نائون ڏينهن گذري رهيو هو، امڙ، آغو، ادي ۽ مان "وارڊ نمبر تيرهن" جي بلڪل سامهون ڇپرن جي لان ۾ رلهي وڇايون ويٺا هئاسون، جو! اندران اوچتو ريهن جو آواز آيو......

هو جيڪو بيڊ نمبر ستين تي "شاهد" داخل هو، سو! معصوم (Death) ڪري ويو. هو حيدرآباد جو يتيم مهاجر هو، هو بلڪل ختم ٿي چڪو هو، سنڌ، هڏاون هڏ سنڌ، وجود جو ڍانچو پيش ڪري رهيا هئا. پر! هو اڃي ڊگهي ڏاڙهيءَ وارو مُلو هن معصوم جي علاج ڪرڻ ۾ ڪائي ڪسر پنهجن هٿن مان وڃائڻ نه پئي چاهي......!!!

هڪ (Expire) ٻار جنهن جي وات ۾ آڪسيجن ۽ نڪ ۾ زوريءَ ڪاڌي جي لڳل نڙي، مٿان وري ڊرپ مان ڊرپ!!! سچ ته مُلي تي ڪافي ڪرٽ ڪائي رهيو هوس!!! ان جو ڪارڻ هو معصوم هو، جنهن تي ڪابه دوا اثر ڪين ڪري رهي هئي ۽ هو مُلو وري دوائن جي پيڙ لائيون بيٺو هو!!!

اڙي مُلا!!!

تون اِن معصوم (Expire) ٻالڪ بجاءِ ڪجهہ جيئندڙ انسان جي جان بچائڻ جو جتن ڪر.....!!! تہ جيئن تنهنجو خدا توکي پنهنجن گناهن کان آزاد ڪري.....

ستاويهہ نومبر جي مانجهاندي ۾ سامهون واري بيڊ تي ترسيل "عليم بيگ" مڇي فرائي ڪرائي گهران گهرائي هئي خاص مون لاءِ ۽ هُن محمد ناصر وري اُٺيهہ نومبر تي مون لاءِ مُرغي فِرائي ڪرائي هئي، هي ٻئي دوست ڪراچيءَ جا مهاجر آهن.

اڄ ٽيهہ نومبر جي صبح جو هڪ سنڌي نوجوان، جنهن جي منهن تي ماتا هئي ۽ هو شڪل ۾ ڪنهن ڪارخانيدار جو نوڪر لڳي رهيو هو، جنهن هڪ وڏي ٿيلهي، جنهن ۾ ٻہ ڪلو گيهہ، سيون، ڪيپري صابڻ، ڪپڙن ڌوئڻ جا ٽي صابڻ، ڪٽڪ جو اٽو، چانور، چانهہ جو ڏٻو، کنڊ ۽ لوڻ وغيره شامل هو ڏيئي ويو، ان ئي ڏينهن ٻہ نوجوان عورتون سڄي وارڊ کي هزار ۽ پنج پنج سئو روپيا هٿن ۾ ڦهائي ويون!!!

اِهي ٻئي عورتون منهنجي بيڊ جي ويجهو اچي هڪ خوبصورت عورت پنجن سون جو نوٽ بيڊ تي رکندي چوڻ لڳي زڪوات کي پئسي هين لي لو.....!!!

زڪوات جا پئسہ آهن لي لو؟!

مان ويچارن جي واهہ ۾ ٻڏي ويس، بعد ۾ اُهي پئسہ آغوءَ بيڊ تان کنيا ۽ مان کين ويندو ڏسي تڪيندو ئي رهيس......

اڄ آغو پهرين ڊسمبر تي صدر مان نوشي، نادر ۽ ڪامريڊ لاءِ ڊريسون خريد ڪري آيو ۽ پوءِ شام جو ڇهين ڌارا ڳوٺ وڃڻ لاءِ مون کي اسپتال ۾ هيڪلو ڇڏي هليو ويو....

آغوءَ جي ڳوٺ وڃڻ تي سڄي رات سوچن ۾ گذري تہ انسان لاءِ سهارو ڪيڏو نہ ضروري ٿو ٿيڄي پوي!!! ۽ مان ٻہ سهاري جوڳو ئي ٿيڄي چڪو هوس.....!!! جڏهن تہ ان کان اڳ سهارن جو انڪاري هوس!!!

ٻہ ڊسمبر جي رات جو نائين ڌارا هڪ وڏي پيٽ وارو همراهہ هڪ نوجوان عورت ساڻ ڪري هڪ آڇي ڏاڙهيءَ واري پوڙهي جي هٿارون وارڊ ۾ اهو چئي هرهڪ کي ٻئي پنج سئو روپيا ڏنا تہ زڪوات جا آهن

لوگي!!! ۽ مون بہ پنج سئو وٺندي ڪيس هائوڪار ڪئي، جنهن تي "عليم بيگ" صاحب ناراض هو تہ مت لو يار زڪوات ڪي پئسي؟! ۽ خود بہ زڪوات ڪين ورتائين.....

زڪوات جا پئسا هڪڙا ماڻهو ڪِل خوشيء سان ڏيندا آهن، تہ پيا وري خدا جي ڊپَ کان!!! خدا جي ڊپ کان ڏنل زڪوات ڇا قابل قبول پوندي.......؟! (پنهنجو پاڻ کان پُڇڻ تو لڳان؟!)

۽ هو پوڙهو جيڪو صحيح طريقي سان هلڻ جيِ قابل بہ ڪين هو، ڪيس سهارو ڏئي وٺي آيا هئا، ڇا! سنڌء خدا جي پو کان ڏنل زڪوات وارا اهي پئسا قابل قبول ٿيندا؟!

زڪوات واري ان فلسفي ۽ هُن مَري ويل معصوم ٻالڪ (شاهد) تي تبصرو ڪندي (عليم بيگ) صاحب ڪي اردوء ۾ سمجهائيندو هليس تہ، مريض، مجبور ۽ مظلوم هوندو آهي!!!

اسين ڳوٺ ۾ يا پنهنجي علائقن ۾ جو ڪجهہ بہ آهيون، اهو الڳ فلسفو آهي، هن وقت هن وارڊ (هاسپيٽل) ۾ فقط مجبور ۽ مظلوم مريض ئي آهيون!!!

هونء بہ هي جيڪي (Tubber Clouses) جون دوائون (٢١ مهينن جو ڪورس) هلي ٿو، اهو توهان جي گورنمينٽ ٿورئي ڏي ٿي، هي دوائون تہ ڪراچي جو هڪ واپاري (حاجي ابراهيم ميمڻ) زڪوات سمجهي ڏيندو آهي جيڪو هڪ (State and cloth Commission Agent) آهي ۽ (C.H.K and J.P.M.C) جو "خادمِ انسايت" سوشل ورڪر آهي ۽ هي جيڪو ڪاڏو وغيره ڏين ٿا، اِهو سرڪاري نہ آهي!!! اسين جن بسترن تي ستا پيا آهيون، اِهي بہ شايد.......!!!

اگر اسين زڪوات جون دوائون کائي سگهون ٿا تہ ڪو بہ ذهني مجبور (خوش لباس انسان) ڪجهہ پئسا يا سامان وغيره پنهنجي رضا خوشي سان ڏيئي رهيو آهي، تہ وٺڻ ۾ ڪهڙو هرج آهي....؟!

۽ ٻئي ڏينهن ٽي ڊسمبر جي رات جو ٻہ نوجوان عورتون (وارڊ نمبر تيرهن) ۾ اوچتو ئي اوچتو سادي ڏهين ڏارا داخل ٿيون، اُن وقت "عبرت ميگزين" جو مطالعو ڪري رهيو هوس، جو! اوچتو ئي اوچتو منهنجي مٿان بہ اچي بيٺيون....

هو ﭘٽي ڪاٽن ڀريل عورتون وارڊ مان ٻين مريضن کان ڊاڪٽرن جيان ٿي انٽرويو (پُڇاڻو) ڪرڻ لڳيون.

آپ ڪيسي هين؟!

ڪب سي داخل هين؟!

ڪيا هوا هي آپڪو؟!

اب ڪيسي طبيعت هي؟!

۽ پوءِ اوچتو منهنجي مٿان به اچي بيٺيون.

آپ ڪب سي داخل هين؟!

ڪيا هوا هي آپ ڪو؟!

جي پندرهن دنون سي داخل هين، مون سي بلڊ آيا ٿا. اب ڪڇهه طبيعت بهتر هي، ميري بيوي ڪو ڀي بيماري ٿي، اُس ڪي بعد جب ان ڪي (Death) هوگئي، تو مين بيمار پڙ گيا....

بچي هين آپ ڪي؟!

جي ها! سات سال ڪا بيٽا هي اور ايڪ پانچ سال ڪي ڇوٽي سي بيٽي هي....

آپ ڪيا ڪرتي ٿي؟!

جي مين ايڪ "رائيٽر" هون، بچون ڪي ليئي لڪتا هون. پوسٽ گريجوئيٽ هون.....

ڦِر نوڪري ڪيون نهين ڪِي؟!

جي گائون ۾ وڏيري ڪي چلتي هي اور شهر ۾ بيورو ڪريٽس ڪي، ڪون ديگا نوڪري؟!!!......

۽ هُن نوجوان عورت ونيءَ جي موت جو ٻُڌي ٻين مريضن کي پنج پنج سئو رپيا، ته مون کي پنج هزار روپيا ڏيندي چوڻ لڳي،

يي ڪڇهه روپئي هين، رک لو. زڪوات ڪي هين. آپ ڪي ڪام آئين گي.....!!!

حيرت ته مون کي تڏهن لڳي، جڏهن (عليم بيگ) صاحب انٽرويو ڏيندي انهن عورتن کان هڪ دم پنجن سون جو نوٽ وٺي گيدي ۾ رکي ڇڏيو.....!!!

پئسو هڪ اهڙي ته لعنت جو نالو آ. جو! هن ڪانسواءِ دنيا جو

ڪوبہ آدم چُري پُري ئي نہ تو سگهي!! پئسو جيڪڏهن فرشتن جي ڪتب جو ڪوئي ڪارڻ هجي ها، تہ يقين فرشتا بہ بي ايمانيءَ جو باب ٻڌجي وڃن ها!!!

چار ڊسمبر جي صبح جو (ابراهيم ميمڻ) جناح اسپتال ڪراچي، وارڊ نمبر تيرهن ٽي بيءَ جي مريضن جو ماهوار علاج ڪرائڻ، دوا ڏيڻ لاءِ آيو هو، جن جو تعداد سئو سوا بہ ٽي سگهي ٿو.

"حاجي ابراهيم ميمڻ"

ٽي بيءَ جي سيڪنڊ علاج ۽ آخري علاج M.D.R (ملٽي ڊرگس رزسٽنس) جو ڀلائيءَ وارو (عبادت وارو) پر! عبادت ڪان بہ وڏيڪ ڪم ڪندو آهي. (منهنجي شاعرانہ نظرن ۾)

هو اڄ صبح جو ڪيترن ئي مريضن ڪي ايڪويهن مهينن جو ڪورس (جنهن ۾ انڊيا جون دوائون بہ شامل آهن) ڏيڻ آيو هو، اُن سان گڏ رمضان واري عيد هئڻ سبب دوا سان گڏ هر مريض ڪي سبيل ڪپڙن جي ڊريس ۽ پنج پنج سئو رُپين جو نوٽ پڻ ڏنائين.

ڊاڪٽر منظور ڪيس مون طرف منهنجي بيڊ مٿان بہ وٺي آيو، تہ هيءَ نوجوان نئون نئون داخل ٿيو آهي! تہ هن (Clean Shave) باڊي پريل اڌير عمر انسان سبيل ڊريس ۽ پنج سئو روپيا ڏيندي چوڻ لڳو.

خدا نيڪ ڪندو........!

خدا نيڪ ڪندو........!

(ابراهيم ميمڻ) ڪراچيءَ جو ڪپڙن جو ڪوئي تاجر ۽ ميمڻ ڪميونٽي جو ڪارڪن آهي. بهرحال! ڪير بہ آهي، پر! ڪري تہ انساني ڀلائيءَ وارو ڪم ٿو، جيڪو ڪيترين ئي عبادتن ڪان مٿانهون ڪم آهي، جيڪو ڪرڻ تہ حڪومت جي ڪارندن ڪي گهرجي!!! پر! ڪري ابراهيم ميمڻ رهيو آهي!!

اِهوئي ابراهيم ميمڻ ٻهريائين اربيليءَ واري دور ۾ (اوجها ٽي بي سينٽر موسميات ڪراچي) ڪي لکين روپين جون ماهوار دوائون ڏيندو هو. پر! اوجها جي مسيحائن اڌ مٿل ٽي بي جي مريضن جون دوائون بہ ڳڙڪائڻ لڳا تہ ابراهيم پاڻي اوجها بجاءِ هاڻي جناح ڪي ئي دوائون ڏيڻ لڳو آهي.......

حقيقت ۾ اين جي اوز وارن کي هٿ ٺوکيون ورڪشاپس ڪرائڻ بجاءِ اڏ مئل مريضن جون علاج ڪرائي سندن حياتي بچائي عملي ڪردار ادا ڪرڻ گهرجي؟!

پنج ڊسمبر جي صبح جو انجيڪشن لڳڻ کان پوءِ سچي ڊاڪ کي سچي هٿ سان مهٽي رهيو هوس، جو! اوچتو ٻه همراهه (هڪ ڪاري ڏاڙهيءَ وارو چاليهه سالا نوجوان ۽ ٻيو سٺ ساله ڪراڙو) وارڊ اندر داخل ٿيا، ٻين مريضن جيان هُن ڪراڙي مهاجر مون کان ٻه نانءُ پڇيو.

آپ ڪا نام ڪيا هي.....!

ارشاد.......

۽ پوءِ هزار جو ڪڙڪ نوٽ ڏيندي چوڻ لڳو، خدا آپ ڪو اچا ڪريگا.......

تقريبن اڏزوٽ ماڻهو، عورتون يا اچي ڏاڙهيءَ وارا ٿي تاجر يا اچي پوشاڪ وارا ٿي جو تا غريب مريضن جي عيادت ڪن. سار سنڀال ڪن؟! اِهو سوال ذهن جي ڪمپيوٽر تي ڪر ڪنيون بيٺو هو....

حالانڪي! اهڙي قسم جي عيادت پندرهن کان پنجويهن هزارن جي اندر پگهار کڻندڙ ڊاڪٽرن کي ٿي ڪرڻ گهرجي، جيڪي سرڪاري نوڪريءَ سان گڏوگڏ پرائيويٽ (ميڊيڪل ڪامپليڪس) هلائي رهيا آهن ۽ ٻن کان ٻارهن سَون تائين صرف طبيعت پڇائيءَ جا اوڳاڙي ڪري رهيا آهن، پوءِ هو اِهو ٻه ناهن سوچيندا ته فيس ڏيڻ وارو گهر جي ڳڻون ته ڪونه ڪپائي آيو آهي؟!

(هوئڻ ٻه مسيحائپ ۽ دلالپ ۾ واضع فرق هئڻ گهرجي.....؟!؟)

بيماريون مختلف قسمن جون ٿينديون آهن، مثلن ذاتي بيماري، سماجي بيماري، سياسي بيماري، انساني سوچ جي بيماري ۽ پئسي جي بيماري!!! انهن مڙني بيمارين کان وڏيڪ پئسي جي بيماري ڏاڍي خوفناڪ ۽ ايذائيندڙ بيماري ٿيندي آهي.....!

۽ جيڪڏهن!!! پئسن واري بيمار ماڻهوءَ (مسيحا) کي خود آڌن ۾ هٿ پوي، ته هو پنهنجي اولاد لاءِ ڪيترو نه ڪڙهندو.....؟!

هڪ اهڙي ٿي مسيحا (لاڙڪاڻي جي ڊاڪٽر وزير شيخ) وٽ جڏهن سيني جي بيماريءَ لاءِ ويس، پهريائين ته پنج ڪلاڪ اوسيڙو

ڪرٺو پيو. جڏهن نمبر اچي، تہ پوءِ همراھ گهرائيندو! ايڪيتاليهہ نمبر تي جڏهن پنجن ڪلاڪن کان پوءِ گهرايو ويو تہ همراہ پهريائين پُڇاڻو ڪيو. ڇا ڪندا آهيو؟ جي (Writer) شاعر، اديب ۽ صحافي آهيان.....

همراہ (مسيحا) هڪ وڏي بنگلي جي هڪ ڪشادي ڪمري ۾ بلي لڳو ويٺو هو. سنڌءِ ڪمري ۾ اي.سي هلي رهي هئي ۽ هو ٽيبل تي ميڊيڪل جا ڪتاب رکيون ايئن ويٺو هو، جيئن تہ جو ڪو تپيدار هُجي! سنڌءِ ٻنهي واڇن ۾ اچي ڪِف چنبڙيل هئي. شايد! واڇون پڪل هيس!!

بهرحال! سنڌءِ ڪِف وارو چهرو مبارڪ ڏسي مون کي تہ اِلرجي ٿيڻ لڳي هئي ۽ سيني جو سهڪو ويتر ويو وڌندو.....!!

خير! تڙ تڪڙ ۾ طبيعت ڏيکاري جڏهن سنڌءِ روم مان ٻاهر نڪتس، تہ ماٺهن جي ميڙ مان هڪ نوجوان پڳو آيو ۽ پوئيان ڪُلهن تي اچي فقيرن جيان هٿ رکيائين. يائو! ڊاڪٽر صاحب جي ادائي سٺو روپيا فيس!!

اڙي يار! ڊاڪٽر ڏانهن اندر "پريس ڪارڊ" موڪليو اٿر، ڪيس اِهو بہ ٻڌايو اٿر، تہ مان سنڌ جو (Writer) آهيان!! يائو ڪير بہ هجو، پر! اسين فيس ونندا آهيون.......!

ادائي سٺو روپيا فيس ڏيندي اندر تہ في الحال جيرن سوڌو جلي ويو. پر! پوءِ ٻئي پندرهن وار معائني ذريعي مسيحا صاحب کي سمجهائڻ لڳس تہ مان سنڌ جو رائيٽر آهيان ۽ توهان جي گم ٿيل ٻارن کي موٽائڻ لاءِ بہ اسين ئي ڪوششون ڪندا آهيون، تنهنڪري اسان جو قدر ڪري ٻوليءَ جي محافظن جو مفت ۾ علاج ڪندا ڪريو!!!

مسيحا جو مُنهن مبارڪ لهي ويو. منهن ۾ گهنج وجهندي پٽيوالي (سيڪريٽري) کي چوڻ لڳو. "صحافي صاحب" سان پنجاهہ روپين جي رعايت ڪري بہ سٺو فيس ونوس!!! ان ايتري سمجهائڻ کان پوءِ بہ......!!!

ادائي سٺو فيس في ماڻهو ۽ روزاني تقريبن سٺو مريضن جي نوٽل فيس پنجويهہ هزار روپيا روزاني؟! آخر پوءِ بہ هڪ (Writer) جو علاج

پوءِ بہ فيس!!!؟!!!

سوچڻ لڳس ڪاش!!! شاعر، اديب ۽ صحافيءَ بجاءِ سنڌ جو ڪوئي ناليوارو ڏاڙيل هجان ها. پوءِ پهريائين اهڙن مسيحائن (ڊاڪٽرن) کي ئي اغوا ڪيان ها ۽ پوءِ ٻنگ وٺڻ جي باوجود بہ ڪين ڪيا ڪيا ڪري سنڌويءَ ۾ لاش ئي لوڙهي ڇڏيان ها. جيڪي ڌرتيءَ جي اڀوجهہ مارو ماڻهن جو ماس مروڙي رهيا آهن!!!؟!!!

("حڪومت کي گهرجي تہ هيئين طبقي بجاءِ اهڙن هٽ ٺوڪين مسيحائن تي پراپرٽيءَ روزاني آمد ٽيڪس لاءِ پنهنجا ڪارندا ڊوڙائي......")

۽ مجبور ۽ مظلوم مريضن جي سنيار ايوان جي ميمبرن کي خاص طور تي لهڻ گهرجي، جن جو (Chest Course) ايڪويهہ مهينا هلندو ٿو رهي ۽ ٽي بيءَ جون دوائون پڻ عام دوائن کان تمام مهانگيون آهن! جن کي سستو ڪرڻ گهرجي!!

لاڙڪاڻي جي ڊاڪٽر وزير شيخ جڏهن (Kenacine Fort) جون انجيڪشنس لکي ڏنيون، جو! چوٿين انجيڪشن لڳڻ دوران ئي (۱۴ جون ۲۰۰۲ع) جي ڏينهن (Re-Action) ٿي ويو، جنهن سبب (Negative) بجاءِ (Posetive) طريقي سان وڪلڻ لڳس ۽ پوءِ بيهوشي طاري ٿي ويئي، مون وارثن کي چٽي ڇڏيو تہ مون کي جيڪڏهن ڪجهہ بہ ٿئي تہ ان ڊاڪٽر کي نہ ڇڏجو!!! جيڪڏهن؟! پيو ڪجهہ بہ نہ ڪري سگهوس تہ ڪيس ضرور ڪجوس.....!!!

چوڏهن جون ۲۰۰۲ع جي ڏينهن مون کي "ادب ۽ الله" تي سنجيدگيءَ سان سوچڻ لاءِ مجبور ڪيو، اُن ڏينهن شام جو ڇهين ڏارا ڪبيري صابڻ سان وهنجي جيئڻ ئي تيار ٿيس، تيئن ئي فرزانہ ۽ امڙ کي اسلم ڏانهن بہ پيرا مڪيم، تہ هو ٻنيءَ تان واپس وريو آهي يا نہ!

اسلم آيو ۽ اچڻ شرط ئي (Beljium/Japan) جي انجيڪشن پري اڃان اڌ ئي مسين ڏوري ۾ هنيائين، جو! متو "پير تقي شاهہ" جي ميلي ۾ ڦرندڙ ڦرٽيءَ جيان ڦرڻ شروع ڪيو، پر! مون نہ ڪڇيو، جو! ايتري ۾ اسلم پوري انجيڪشن لڳائي چڪو هو!

اسلم جي هيڏانهن انجيڪشن ڏوري مان ڪڍڻ، هوڏانهن منهنجو

ڪٽ جي پيٽ ۾ لڳڻ، پوءِ تہ مٿو زورن سان ۽ ٽڪڙو ٽڪڙو زوڪاٽ ڪرڻ لڳو. ڳالهائڻ جي گهڻي ئي ڪوشش ڪيم. پر! زبان نڙيءَ ۾ ئي اٽڪجي پئي، اُن وقت ايئن محسوس ٿي رهيو هو، جيئن ڪو زبان وات اندر نڙيءَ ڪان ڏار ٿي نڙيءَ ۾ ئي اٽڪجي پئي هجي.... بس! فقط هڪڙوئي جملو چئي سگهيس،

(اسلم! ڪاڏي نہ وڃجانءِ!! اِتي ئي بيهجانءِ!!!) اِهو جملو ايئن ورجائڻ لڳس، جيئن اڌ رنگ واري بيماريءَ وارو ماڻهو ڳالهائيندو آهي.... پاڙي وارن جو چوڻ آهي تہ منهنجي ان جملي ڪان پوءِ اسلم ٽڪڙو ٽڪڙو گهر وٽي وڃي وڦلڻ لڳو. تہ اِرشاد ڪي انجيڪشن هڻي آيو آهيان ۽ سُئي هڻڻ ڪان پوءِ بيهوش ٿي ويو آهي، پوءِ تہ پاڙي وارا ونئي ڊوڙيا مون طرف......

اوڙي پاڙي ۾ وڏن جي عزت ۽ اعليٰ تعليم يافتہ. سوبہ هڪ سوشل ذهن رکڻ/ هڻڻ سبب/ حد ڪان وڌيڪ عزت ڪندا آهن ۽ مان ڪِين تمام گهڻو پيارو بہ پڻ آهيان.

پوءِ تہ پاڙي ۾ اِهو هُل هُلي ويو تہ مون کي سُئي لڳڻ ڪان پوءِ سڪرات ٿي آهي! امڙ تہ اُن وقت ننڍڙيون ڀائٽيون (نياٽيون) ميڙ ڪري پاڙي جي مسيت ۾ قرآن مٿي تي کڻي آزيون نيازيون ڪرڻ لڳي تہ،

او الله! منهنجي ٻچي کي بچاءِ.....!!

تيستائين پاڙي اوڙي جون سوين عورتون ۽ مرد مٿان اچي بيٺا. اُن وقت منهنجون ڀئي اکيون ٻنيل ئي رهيون. پوءِ بہ اکين جي ڀنبٽين کي پٽڻ لڳس ۽ مٿي ڪرڻ لڳس....

۽ ڪٽ تان اُٿيو اُٿيو پئي ويس، جو! ماسي حُسنہ ڪٽ تي چڱي نموني ليٽائڻ لڳي ۽ هڪ دم کڻي پاڻيءَ جا ڪجهہ قطرا وات ۾ وجهڻ لڳي ۽ وڏي آواز سان رڙيون ڪرڻ لڳي،

اَبا! ارشاد!!

جُوس پي .....!!!

ڪجهہ گهڙيون اڳ (Freezer) مان صوف جو جوس ڪيڊي پيئارڻ جي ڪوشش ڪرڻ لڳي، اُن وقت جوس جي گلاس طرف نهارڻ لڳس تہ ذهن ۾ خيال آيو، هائي منهنجو وقت پورو ٿي چڪو آهي، تنهن

ڪري ڪنهن به ڪاڏي ڀيتي سان گڏ ڀاڻيءَ جي ڍڪ تي به منهنجو ڪوبه حق ڪين ٿو رهي. پر! عين اُن وقت ذهن کي قابوءَ ۾ ڪندي هڪ ٿي ساهيءَ ۾ جوس جو گلاس پي ويس....

اِهو سمورو لقاءُ لاشعور سان گڏوگڏ شعوري طور تي پڻ محسوس ڪري رهيو هوس. پر! ڪُجهه جي ڪابه حاجت نه پئي هلي. مٿان بيٺل عورتون توڙي مرد تعجب مان ڏسي روئي رهيا هئا. اُنهن سيني عورتن جون اکيون الائجي ڇو؟! ڪاريون نظر اچي رهيون هيون. جيئن ڪو سندن اکين ۾ ڪاري مِٽي. ڪارو ڪجل يا ڪارو سُرمو وغيره پيل هجي........

امڙ.........

مسيت مان مونِي آئي ۽ ريهون ڪندي "ياسين شريف" کڻي سيني تي رکيائين ۽ مٿان مُلا (ڀائو غلام مصطفيٰ) ڪلمن سان گڏوگڏ قرآن شريف جي ڪا آيت پڙهڻ لڳو. پر! الاءِ ڇو؟! سندس ڪلما ۽ آيتون بي اثر محسوس ٿي رهيون هيون......!!! دل پئي چيو، ملا کي چئي ڏيان ته قرآن دل سان ڇو نه ٿو پڙهين؟!

ته پوءِ هي جيڪي مسجدن ۾ مُلا قرآن جو ختمو ياد پڙهندا آهن، ته ڇا اُهي به دل سان پڙهندا هوندا يا بي دليو پڙهندا آهين؟! هو ايترو ته تڪڙ ۾ پڙهندا آهن. جو! دل ۽ ذهن کي سمجهه ۾ ئي نه ايندو آهي!! سمجهه ۾ ته ڪين به ڪين ايندو هوندو. جو! اڻ پڙهيل مُلي کي عربي ته پڙهڻ ۾ اچي ٿي. پر! هو (اڪثر اڻ پڙهيا ملا) سنڌي ترجمو ڄاڻيندا ئي ناهن.....!!!

بهرحال! اُن وقت ئي الاءِ جي ڪيئن لاشعوري طور تي منهنجي زبان حرڪت ۾ اچي ويئي. جو! امڙ کي چوڻ لڳس. وارو ڪر قرآن کڻي اچ......!!!

امڙ ويئي اندران ڪمري مان سيف مٿان رکيل قرآن کڻي آئي ۽ اچي سيني تي رکيائين. ان کان اڳ امڙ جڏهن منهنجي پير ۾ ويٺي هئي. اُن وقت لاشعور مان ڪو آواز ڏيئي رهيو هو.

ماءُ جي پيرن تي هٿ رکي ڪيس ٿَڃ بخشرائڻ لاءِ چئه!!! اُن وقت امڙ جي پيرن کي پري ڪرڻ لڳس ۽ شعوري طور تي ذهن جو ذهن سان

پئي ڳالهائڻ لڳس، نہ نہ .... مان، امان کان تڇ نہ بخشرائيندس!!! تڇ بخشرائيان تہ پوءِ ساهہ نڪري وڃي....!!!

اُن وقت ساهہ دنيا جي هر شيءِ کان منو ڀاسجي رهيو هوم، پوءِ بہ مون کي يقين ٿي ويو هوم تہ اڄ منهنجي حياتيءَ جي انت جو ڏينهن آهي ۽ مان ذهني طور تي آگر ۾ اڌ تولي جو نهيل.شلو جيڪو اُن وقت ڀهريل هو، ڪي تڪي رهيو هوس تہ شلو، سيف ۾ رکيل اڌ لک، ٻني، وچ شهر جو دڪان ۽ موٽر سائيڪل سان گڏ سيف جون چاٻيون ٽي ننڍڙي ياءَ "دلدار" کي ڏئي ڇڏيان ۽ ڪيس ستن سالن جي پٽ (مظهر) ۽ پنجن سالن جي ڌيءَ (نوشابہ) جي پارت ڪريان، تہ منهنجي اولاد کي پنهنجي ئي اولاد سمجهجانءِ.....!!!

ان سموري پس منظر ۾ منهنجي پر منجهہ امڙ کان علاوه منهنجي ننڍڙي ڀيڻ پڻ ويٺي هئي، جنهن جو چهرو ايترو تہ معصوم لڳي رهيو هو، جو! ڳوڙهن وهندڙ چهري کي ڏسي منهنجا فرشتا بہ پڻ روئڻ لڳا، ڀيڻ کان علاوه جي جي ڀڻائي ۽ جي جي نازي بہ پڻ ويٺيون هيون، جي جي ڀڻائيءَ جو چهرو بي اولاد عورت جيان ئي نروس ڀاسجي رهيو هوم ۽ جي جي نازيءَ جي چهري ۾ امان ڪُرازي (بيگم بروهي) جو وياڪل وياڪل سوچن ۾ گم سم چهرو ليٽا پائيندي نظر آيو، جنهن کي ڏسڻ جو وت منهنجي ذهن منجهہ ڪين هو.

منهنجي مٿي کان منهنجو ستن سالن جو معصوم ٻالڪ (مظهر) ايئن وينو هو، جيئن ڪو واقعئي هو يتيم ٿيڻ وارو آهي.....!!!

اُن وقت منهنجو ذهن، منهنجي وجود سميت آسمان تي ڦيريون ڪائي رهيو هو، ذهن کي وجود سميت ڪير آسمان تي ڦيريون پارائي رهيو هو، سا چاڻ بلڪل ڪين پئي پيم، البتہ! بہ ملائڪ ذهن کي نظر اچي رهيا هيم/ محسوس ٿي رهيا هيم.

(Re-Action) ٿيڻ دوران پيرن جي ننهن کان ويندي مٿي (دماغ) جي رڳن تائين ايئن محسوس ڪري رهيو هوس، جيئن ڪو رڳن منجهہ رت ڊوڙون پائي رڳن کي ڦاٽڻ جو احساس ڏيئي رهيو هوم تہ چاڻ ٿيون دماغ جون رڳون ڦاٽن!!! وڏي ڳالهہ تہ ڪنن جا پردا ايئن ڀانئين رهيو هوس، جيئن ڪو بس هاڻي جو هاڻي ڦاٽڻ تي آهن ۽ چاڻ ٿو ڪنن

منجهان، اکين ۾ نڪ منجهان رت وهڻ شروع ٿيو.....!!!

عجيب قسم جي ڪيفيت هئي، جو! ڪنهن سمي روئي رهو هوس، تہ ڪنهن سمي وري وڏا وڏا ٽهڪ ڏئي رهيو هوس. ڪجھ لمحن لاءِ تہ اِهو بہ احساس ٿي رهيو هوم، تہ آئون مڪمل طور تي چريو ٿي چڪو آهيان ۽ شهر وچي سيني شهر واسين کي ہوڪڙ ڪري اِهو ٻڌايان تہ مان چريو ناهيان، پر! سڀ سمجهان پيو.....!!

پُٽ سان گڏ مٽي ڪان پنجن سالن جي ڌيءِ (نوشابہ) بيٺي هئي، جيڪا اکيون ڦاڙي معصوم پٽي منجهان رڙيون ڪندي چوڻ لڳي،

(ابُو!!! ابّو توکي ڇا ٿي ويو آهي.....؟!)

ننڍڙي، ٻالڪڙي (نوشابہ) جي ان معصوم سوال تي گهڙي پل لاءِ سنڌ ءِ ڇهري کي گهورڻ لڳس، تہ محسوس ٿيو، ڄڻ تہ هيءَ سموري ڪائنات بس هاڻي جو هاڻي يتيم ٿيڻ واري آهي.......!

اُن وقت ذهن آسمان تي ڦيريون پائي رهيو هو، ڪير ڦيريون پارائي رهيو هو؟! ہہ ماڻهو (ملائڪ) محسوس ٿي رهيا هئا، جو! نوشابہ جي معصوم آواز تي ڪنهن ٽين شخصيت ہانهن جي ڪنيز ڪان وٺي هيٺ ڪٽي ڦِتو ڪيو، اُن سمي منهنجي زبان تي فقط هڪ جملو ورد ڪري رهو هوم،

مولا! رحم ڪر!! غازي رحم ڪر!!! يا علي.....

۽ پوءِ محسوس ٿيو، ڄڻ تہ مان آسمان تان هيٺ ڌرتيءَ تي پيرين پٽ اچي پيس، پوءِ تہ وڪلڻ لڳس،

بس! بس!!

پهچي ويس.....

ڏک لڳو، بس، پهچي ويس!

رحم ٿي ويو، رحم ٿي ويو.....

ها! رحم ٿي ويو!!

ان ڪان اڳ ہہ ماڻهو مين دروازي تي بيٺا هُيا، جيڪي فقط منهنجي ٺي ذهن کي محسوس ٿي رهيا هئا، شايد! هُو ملائڪ هيا، ڪبي ۽ سچي ڪَلهي وارا!!

اُنهن ٻنهي ملائڪن منجهان هڪڙو چئي رهيو هو، هل تہ هلون اُن

ڊاڪٽر ڏي، جنهن توکي اها انجيڪشن لڳي ڏني آهي، ته پيو ملائڪ وري چٽي رهيو هو. نه نه! نه وڃجانءِ، ويندين ته ڪار ۾ ئي (چنه موچي ٻل ڳوٺ) ڪان اڏ پنڌ تي ئي ساهه ڪيئي ڇڏيندوسانءِ، سو! وڃڻ مان ڪو فائدو؟!!!

سئوٽ فدا حسين مٿان ڪار ڪاهيون پريشان بيٺو هو. سئوٽ تڪليف آهي ته پوءِ هلون! ڪيس تڪيندي چوڻ لڳس، نه نه! هاڻي هلڻ جي ڪابه ضرورت ئي ڪونهي!!

۽ پوءِ هُن پنهي ماڻهن (ملائڪن) سان گڏ گڏ (پير علي اصحابي) واري مُقام طرف وڃڻ لڳس، جتي هُن پنهي مون کي ڪوٺيل هڪ ساڍا ڇهه فوٽ ڪشادي قبر ڏيکاري، جيڪا ايئر ڪنڊيشن جيان بلڪل ٿڌي هئي........

هڪڙو ملائڪ چوڻ لڳو قبر ڪُشادي اٿئي، ليٽي پئه اِن ۾! شاعري ڪري ڪري ٿڪجي پيو آهين، هاڻي ڪجهه آرام ڪر!! ته پيو ملائڪ چوڻ لڳو، آرام ته ڪندين، پر! پهريائين مرڻو پوندئي!! ساهه ڏيڻو پوندئي!!!

نه نه.......

مان ايترو جلدي مرڻ نه ٿو چاهيان.......

مولا! هُن معصوم ٻالڪن (يتيمن) جو ته خيال ڪر، جن جي ماءُ ته تو اڳ ئي پاڻ ڏانهن گهرائي ورتي آهي!! ڇا! ڪين پيءُ جي احساس کان به محروم ڪرڻ ٿو چاهين؟!

هُو پئي ملائڪ بابي ڪراڙي (مستري رسول بخش قلپوٽو) ۽ پاڻ واري وني (اربيلي) جو ڏٺو ڏيئي قبرستان طرف وني آيا هئا ته، هل توکي سڏين پيا......

ايتري ۾ هڪ سفيد پوش بزرگ اسان مٿان اچي بيٺو ته هن کي ايترو جلدي ڇو وٺي آيا آهيو هيڏانهن! هڪڙو ملائڪ سفيد پني واري ڪين لسٽ ڏيکارڻ لڳو ته سائين! هن جو وقت پورو ٿي چُڪو آهي!! سفيد پوش بزرگ ڪين چوڻ لڳو، اڙي بابا هن جو وقت پنجاهه سالن کان پوءِ جو آهي، هن کي وٺي وڃو. ڏسو نه پيا هن جي مٿي تي "غازي عباس" جو هٿ آهي، جنهن کي رنج ڪرڻ اسان جي وس ۾ نه آهي!!!

مون اُن سفيد پوش بزرگ کي سڃاڻڻ جي ڀرپور ڪوشش ڪئي، مون کي هو "پير علي اصحابو" ٿي محسوس ٿي رهيو هوم........

هو ڀئي ملائڪ مون کي ڪبي ۽ سڃي ڪُلهي تي ويٺل ڀلائيون ۽ بُرائيون لکندڙ محسوس ٿيا. مون ڪين سُڃاڻي ورتو هو.......

بُرائي لکندڙ ملائڪ پوءِ بہ چالاڪ واپار ڪندڙ جيان حياتيءَ جون لالچون ڏيڻ لڳو.

(جيڪڏهن لکڻ بند ڪرين تہ پوءِ حياتي ملي سگهي ٿي!!! هاڻي تنهنجي هٿ ۾ آهي، تون جي چاهين تہ مري سگهين ٿو ۽ جي تون چاهين تہ نہ ٿو مري سگهين.....!!!)

نہ نہ ....

مان مرڻ نہ ٿو چاهيان .....

مان لکڻ بند ڪندس...

۽ پوءِ پنج ست منٽ اقبال جي اسٽائل جيان ڪٽ تي ويهي سوچڻ ۾ گم سُم ٿي ويس، پوءِ تہ اچي پاڙي وارا پريشان ٿيا ۽ گهر وارن جو تہ جڻ دم نڪري رهيو هو!!!

اُن وقت ساهہ جڻ تہ نڙيءَ ۾ انڪجي پيو هوم، جو! جي جي ڪي غور سان تڪيندي مُٺ ڏيکاريندي چوڻ لڳس،

منهنجو موت منهنجي مُٺ ۾ آهي!

مان چاهيان تہ مري سگهان ٿو!

مان چاهيان تہ نہ ٿو مري سگهان!

جي جي مڪمل مايوس ٿي مُنهن ڦيرڻ لڳي، پوءِ تہ پاڙي وارن کي پڪ ٿي ويئي تہ اڄ منهنجو آخري ڏينهن آهي ۽ اڄ مون کي سڪرات آهي....

پوءِ اهو ڇئي ڪجهہ گهڙين لاءِ بيهوش ٿي ويس تہ وارو ڪيو، ڊاڪٽر غفار کي وٺي اچو! وارو ڪيو ڊاڪٽر مولابخش جوڻيجي کي وٺي اچو يا ڊاڪٽر برڪت مشوري کي ٿي ڪٿي ڏسو!!!

جڏهن هوش آيو، تہ مٿان ڊاڪٽر مولابخش جوڻيجو جو ڪمپائونڊر (نواب مسڻ) بيٺو هو. جڏهن تہ ڊاڪٽر کي پاڻ کي دنيا جو هر ڪم ڇڏي ڪري بہ منهنجي حياتي بچائڻي هئي، ڇو جو! ادب جي دنيا ۾ ڪيترن ئي هندن تي ڪيس مون ئي متعارف ڪرايو آهي؟!

ڊاڪٽر غفار والد صاحب جي علاج لاءِ لاڙڪاڻو ويل هو. وري ٻه شابس آ ڊاڪٽر برڪت مشوري ڪي جيڪو جلدي جلدي مٿان اچي پڳو!!!

صحت جي حوالي سان ڊاڪٽر برڪت مشوري ۽ جا مون مٿان ادبي احسان آهن، جيڪي شايد مان زندگيءَ جي آخري لمحن تائين نه لاهي سگهان.....

جنهن سَمي "ڪلام الله" منهنجي سيني تي رکيو ويو، تنهن سمي مون اِهو تحت الشعور جي گهرائين سان محسوس ڪيو، ته اهي ئي ٻئي ملائڪ موت جي منهن مان ڪڍڻ لڳا ۽ ڪائي شخصيت مونکي هڪ وڏي سمنڊ مان تاري حياتيءَ طرف ڪنجيون ڪنيون پئي وٺي. ان وقت امڙ قرآن پاڪ سيني تان کڻڻ لڳي، جو! مان ٻنهي ٻانهن سميت "ڪلام الله" کي ايئن چنبڙي ويس، جيئن ننڍ ڄاڪ ٻالڪ پنهنجي ننڍُ ڏيندڙ ماءُ جي سيني سان چنبڙي ويندو آهي.....!!!

اُن سمي مٿان بيٺل هڪ هڪ عورت جي چهري ۽ اکين ۾ گهور ڪرڻ لڳس ته ڪيئي ڪلاڪون ڪر ڪٽي بيٺيون رهيون. هوڏانهن ياجائي جي اکين ۾ الاءِ جي ڇو؟! رت ئي رت نظر اچي رهيو هوم، سنڌ ڪاريون اکيون رت جهڙيون ريٽيون ڳاڙهيون پئي نظر آيون، ڪيس سڏي نِرڙ تي چُمي ڏيندي چوڻ لڳس،

ياجائي! منهنجن ٻچن جي پارت اٿئي!!

هڪ ٺيٺ ڪميونسٽ، هڪ تصوف جو پرڻلڳ، تصوف جو حامي ڪيئن ٿو ايترو جلدي ان خيالي منظر کي ذهن جي سيني سان لڳائي سگهي؟! مان اِهو پليءَ پتِ ڄاڻان پيو ته ڪميونسٽ (ڏينهن جو خدا کي گاريون ڏيندا آهن ۽ رات جو وري توبهن تائب ڪندا آهن......؟!؟

پر! مان انهن نڳ ڪميونسٽن منجهان ڪين آهيان!! مان ته صوفي ازم وارو ڪميونسٽ آهيان! جنهن جو ايمان فقط انسان تي ئي هوندو آهي. قرآن جي زباني ته خدا انسان جي ساهه جي رڳن کان به ويجهو آهي ۽ ڪيس پنهنجي مُهانڊي تي ئي تخليق ڪيو آهي....

جيڪڏهن!!! انسان الله جو ئي مُهانڊو آهي، ته پوءِ مان غائب ٿيل خدا کان وڌيڪ جيئري جاڳندي الله کي ئي اوليت ڏيندس.....

الاءِ جي ڇو؟! سچل جو فلسفو ذهن تي ڪر ڪنيون ويٺو آهي ته.
(امڙا ڪم ڪريج، الله آپ ٻٽيج!!!)

انجيڪشن لڳڻ، بيهوش ٿيڻ ۽ (Negative) بجاءِ (Posetive) ۾ وڦلڻ تي نيورو سرجن (علي اڪبر پنڊ) جو ڪالم ذهن تي تري آيو، انساني دماغ هڪ وڏو بجلي گهر آهي، جنهن ۾ ڪيئي بجليءَ جا سرڪٽ موجود آهن، انهن ۾ بجليءَ جو وهڪرو هلندو رهي ٿو، اهو سڄي جسم کي پيغام رسائڻ وارو ڪم تنتن (تارن) وسيلي عمل ۾ آڻي ٿو ۽ هر عضوي تي ضابطو رکي ٿو، جيئن عام طور ڏٺو ويو آهي ته بجليءَ جون به تارون پاڻ ۾ ملي پون ته برقي وهڪري ۾ رڪاوٽ اچي وڃي ٿي ۽ ڌماڪي سان باهه ٻري پوي ٿي، اهڙي انساني دماغ ۾ جڏهن ڪٿي به ڪا به برقي وهڪري ۾ رڪاوٽ اچي ٿي يا ساڳي طرح دماغ اندر برقي شعلو ڪنهن هڪ حصي ۾ شروع ٿئي ٿو ۽ پوءِ اهو ڪجهه سيڪنڊن ۾ سڄي دماغ کي وڪوڙي وٺي ٿو ۽ ايئن انسان تي بيهوشي طاري ٿي وڃي ٿي ۽ زور سان جهٽڪا لڳن ٿا. اِهو عمل ٻن کان ٽن منٽن ۾ ٿئي ٿو ۽ پوءِ پنهنجو پاڻ ئي ختم ٿي وڃي ٿو، ڇو جو اُن وقت دماغ جي سڄي (Energy) ضايع ٿي وڃي ٿي ته دورو ختم ٿيو وڃي، ان کان پوءِ مريض گهري ننڊ ۾ هليو وڃي ٿو ۽ جڏهن هڪ ٻن ڪلاڪن کان پوءِ مريض ننڊ مان جاڳندو ته وڦلڻ لڳندو ۽ هڪ جي ٻي پيو ڳالهائيندو، جنهن کي (Post Ictal Phase) چئبو آهي.

انجيڪشن، ري ايڪشن ۽ نيگيٽو پازيٽو فلسو.....!!! اڃان تائين يقين ڪين پئي آيم، ته ڇا! واقعئي!! ايئن به ٿيندو آهي!!! پر! الله جي ڪري ادب کي مان ڪنهن به صورت ۾ ڇڏڻ جي موقف ۾ نه آهيان.....!!!

'(هونئن به، جيڪڏهن! ڪنهن به فرد کي پنهنجو ڪبو آهي، ته پيار سان، نه ڪي خوف ۽ ڏاڍ سان!!)

خوف ۽ ڏاڍ ويتر انسان کي اُن ڪان پري ڪري ڇڏيندو آهي!!!

مذهبي اِهو فلسفو الاءِ جي ڇو؟! ڏاڍ ۽ ڏمر جو عڪس ياسڄي رهيو هوم، ڇو جو! منهنجو ذهن شروع کان ئي موجوديت جو قائل رهيو آهي........

۽ اڄ ڇهه ڊسمبر پهرين شوال عيد جو ڏينهن آهي، اڄوڪو ڏينهن صبح جو انجيڪشن لڳرائڻ، بنان ڪپڙن مٽڻ ۽ مُنهن ڌوئڻ جي ئي سمهيو پيو رهيس، جو گڙيا (سترهن سالن جي مهاجر ڇوڪري) سڏيندي ڇوڙ لڳي.

نوشاد ڀائي!

ميري عيدي ڪهان هي!!

ڪيس سئو جو ڪڙڪ نوٽ ڏيندي الاءِ جي ڇو؟! سنڌ ڇهري ۾ ٻيٻيءَ جو عڪس نظر پئي آيم......

جڏهن ته گڙيا هڪ چالاڪ، شودي ۽ گهڻ ڳالهائو ڇوڪري آهي.

اڄ عيد جي ڏينهن به هن هر اينڊڙ ويندڙ نرس (Sister) ۽ ڊيوٽي ڊاڪٽرن (House Jobbers) کان علاوه شيءِ ڪپائيندڙ کان به ڳالهين ذريعي پنهنجائپ جو احساس ڏياري عيد جي خرچي گهرندي رهي!!!

عيد جي وڏي سندي ڏينهن ڇئين ڏارا ماسٽر رجب ڪنير (عجب سنڌي) ۽ مان عيد جي موضوع تي مباحثو ڪري رهيا هياسين، جو بيڊ نمبر ڇهه جو مريض (محمد ناصر) گهران رڪشو بوڪ ڪرائي زال سميت مون لاءِ کير ۾ سيون نهرائي کڻي آيو........... جيڪي مون ان ڪري نه کاڌيون، جو! آهي سٽيون هين!!

ست ڊسمبر جي شام جو هڪ مُلو بالو بسڪيٽن جو پيڪيٽ ۽ کير جو دٻو ڏئي ويو ۽ رات جو وري به ماڻهو سادن ڪپڙن ۾ وارڊ نمبر تيرهن ۾ اوچتو کهي آيا ۽ اڄڻ شرط ئي پڇڻ لڳا ته ماني مليو تي! دوائون ملن ٿيون!! مون کين ڇيو ڀاڄي صحيح کين تي ملي ۽ دوائون به اسٽور تان ٿيون گهرائيون پون......!!!

ڇا ڪندا آهيو اوهان؟!

جي ـ مان (Writer) آهيان.....

پوءِ ته هو منهنجا لکيل ڪتاب ۽ رسالا ڏسڻ لڳو، بعد ۾ پتو پيو ته هو پڻ سنڌي هيا ۽ جناح هاسپيٽل جا ڊائريڪٽر قاضي عبدالشڪور ۽ ڊپٽي ڊائريڪٽر سريچند جن هيا.....

اڄ عيد جو ٽيون ڏينهن آهي، جو! تن تنها بيڊ نمبر نوَ تي ليٽيو پيو هوس، ته ٻچن، ڀيڻ ڀائرن ۽ ماءُ کان بغير ڪهڙي عيد؟!

اسان جي ڪهڙي اڇوتي آ عيد!
جڏهن کان "نوشاد" بڻي ڪافر ديد،
وسري ويئي خريد، اسان جي الا!

حياتيءَ جي هن ٻيهين عيد تي سوچڻ لڳس، پاروتڻ کان ئي مون ڪڏهن به ڪائي عيد ناهي ملهائي!!

الاءِ جي ڇو؟! زوريءَ مڙهيل زال جيان خوشين ۽ ڏوجهرن (غمن) جا ڏينهن ذهن کي اذيتون آڇيندا آهن......؟!

خوشيءَ وارا ڏينهن ان ڪري ڪين ملهائيندو آهيان، جو! خوشيءَ سان پنهنجي لڳي ئي ڪين!! ۽ ڏوجهرن جا ڏينهن ان ڪري پوائنتا پاسجندا آهين، جو! اڳيئي دردن جا داڳ (داغ) زندگيءَ جي مُنهن تي موهيڙا بڻجي ماتم ڪري رهيا آهن ۽ وڏيڪ پوڳنا برداشت ڪرڻ، بُت بڻجي پنهنجو پاڻ کي احساس ڪمتريءَ ۾ مبتلا ڪرڻ جي موڊ ۾ بلڪل به تيار ڪين آهيان.

عيد کان هڪ ڏينهن اڳ تقريبن سڀ مريض پنهنجن پنهنجن گهرن ڏانهن ٽن ڏينهن جي موڪل تي هليا ويا آهن، پيو ته سندن گهر ڪراچيءَ جي ڪُنڊ منجهه ئي آهن، بس! فقط گڙيا، شبير ۽ مان ئي رهجي وياسين........

"وارڊ نمبر تيرهن" ۾ مريض هڪ ٻئي جو ايئن خيال ڪندا آهيون، جيئن ڪو اسين سيٽي يونيورسٽيءَ جا گڏيل شاگرد هجون ۽ اسپتال جو هيءُ وارڊ ڄڻ ته هاسٽل جو ڪوئي ڪشادو ڪمرو محسوس ٿي رهيو هُجي......

اِنهن ئي سوچن ۾ وارڊ نمبر تيرهن جي بلڪل سامهون لان ۾ ويٺو هوس، جو! مُني هڪ ڏارا امڙ مين گيٽ کان روئندي ايندي نظر آئي، پهرين نظر ۾ ته منهنجي دل به روئي ڏنو، پر پوءِ پنهنجو پاڻ کي ضابطي ۾ آڻيندي امڙ کي دل جاءِ ڏيڻ لڳس ته پهريان کان هاڻي ڪافي بهتر آهيان.....

(ماءُ جا آنڊا..... ماءُ جا احساس)

هر ماءُ وارو انسان يا هر ماءُ پليءَ پٽ سمجهي سگهي ٿي.......

هتي هر مريض ماٺيپي جو پوٽلڳ بڻجي ويو آهي، شل نه ڪو

مريض ڪائي شيء ڪائي، پوءِ تہ هڪبئي کي ڏئي پوءِ ئي ڪائون پيئون، جنهن جو مثال هوءِ سنهڙي، ڏکهي ۽ پورڙي پناڻ ڇوڪري آهي. جنهن پنهنجي لاءِ ڪجهہ ڪاڏي پيتي جو سامان رات جو سادي نائين ڏارا استپال جي پوئين علائقي مان خريد ڪرڻ ويئي تہ هڪ پنائن جي چپس جو پاڪيٽ مون لاءِ بہ وٺي آئي ۽ اچي ڏنائين. پوءِ (ماستر رجب) کي سڏيندي چيم، سائين!وارو ڪيو ڪائو!! ڪنهن جي احساسن جو پرم بہ تہ رکتو آهي نہ......!!!

نوَ ڊسمبر جي رات جو ائين ڏارا امان کي بيبيءِ لاءِ پنج سئو رپيا عيد جي خرچي ڏيئي ان لاءِ واپس گهر موڪليم. جو! امان اسپتال ۾ هر وقت مون لاءِ ئي سوچي رهي هئي!! پوءِ تہ (ماستر رجب ڪنير) کي چيم سائين! امڙ کي ڳوٺ واري بس ۾ ويهاري اچو!!! امڙ کي بس جو ڪرايو ڏيئي ڳوٺ موڪليم تہ مان هتڙي بلڪل ٺيڪ آهيان ۽ ڳوٺ وارن کي بہ اِهائي دلجاءِ ڏجو......

اڄ ڏهہ ڊسمبر جو ڏينهن آهي، جو ڪالهاڪون رات ڪان وٺي ڪک ۾ اهڙو تہ سور اچي پيو آهيم جو! ور وڪڙ ڪائيون بيڊ تي ليٽيو پيو هوس، وقت تقريبن سادا ٻارهن ٿي رهيا هئا. جو! (پنهل ساريو) (ڳوٺائي) جي (سنڌ نيشنل ڪائونسل پارٽي) تي سنجيدگيءِ سان سوچي رهيو هوس، تہ ڪاش! طبيعت ٺيڪ هجي هان، تہ يقين انسانن جي هن ملهائجندڙ عالمي ڏينهن تي پروگرام ۾ شامل ٿيان ها....

هونئن تہ سنڌ سان گڏ سموري دنيا ۾ انسانيت ۽ ماڻهپي جي تذليل ٿي رهي آهي، پر! وڏي تذليل تہ هت ٺوڪيا مسيحا (ڊاڪٽر) ڪري رهيا آهن!!!

جو! ٻاروتڻ جو همہ ڪلاسي "اعجاز منگي" اوچتو بيڊ جي پرسان، مٿان اچي بيٺو. (Clean Shave) "اعجاز منگي" جي اچڻ سان منهنجي پيٽ جا ور وڪڙ پتو ناهي تہ ڪيئن هڪدم ختم ٿي ويا، جو! مان اُٿي بيڊ تي ويهي رهيس. اعجاز جي اچڻ ۽ ٻاکر پري ملڻ تي جڻ تہ مون انسانيت جو عالمي ڏينهن ملهائي ورتو.........!

"اعجاز منگي"

پرائمريءَ کان ئي گڏ پڙهيو آهي، منهنجي ٻاروتڻ ۾ سنگت بہ

خاص اعجاز سان ئي هوندي هئي، اعجاز منهنجو نہ صرف هم ذهن دوست آهي، پر! مون هن کي "لياقت" ۽ "دلدار" جيان ئي سمجهيو آهي ۽ سمجهندو رهندس، جنهن جو ذڪر ٻالڪ ناول "رولو" ۾ پڻ ڪري چڪو آهيان.

"ناول رولو" جي ارپنا اعجاز جي ئي نالي ڪريان ها، پر! مان مجبور هوس، ڇو جو! ڪتاب تي ڀهريون حق اعجاز ۽ مون کي پرائمري پنج درجا پڙهائيندڙ استاد "عزيزالله ٻگهيو" جو ئي هيو.......

ڪلاڪ سوا ڪچهري ڪرڻ کان پوءِ جڏهن اعجاز مون کان موڪلائي ويو تہ سوچن اچي ذهن کي سهيڙيو، ڪالهہ اعجاز ڳوٺان تي آيو هو، هو عيد تي ڳوٺ ويو هو، جت عيد ملڻ جڏهن منهنجو ڀُڃائو ڪيائين، تہ ڪيس پتو پيو، مان جناح هاسپيٽل جي (Chest Ward) ۾ (Admit) آهيان ۽ هو صبح تي ملڻ آيو هو......

"اعجاز منگي"......

جنهن جو نالو "الهورايو" پڻ آهي، پر پوءِ بہ گهر وارا توڙي اسڪولي دوست ڪيس "اعجاز" "اعجاز" ڪري ڪوٺيندا آهن. اعجاز اڳين گذريل عيد تي بہ مون سان ملڻ منهنجي گهر آيو هو، اُن وقت منهنجي حالت بلڪل ٺيڪ ٺاڪ ٿي.

مان سوچيندو آهيان، منهنجي هيتري ساري سنگت ۽ اسڪولي دوست آهن، پوءِ بہ سواءِ اعجاز جي ٻئي ڪنهن بہ سنگتيءَ سار ئي ڪين لڌي آهي؟! ها! البتہ!! ذوالفقار سنڌي، ماستر سڪندر ميراڻي، دانش ابڙو، ارشاد ڀُٽ، سڄڻ سنڌي، ذوالفقار گاڏهي، بحد ڀوٽراڻي، عاجز عاشق تنيو ۽ وفا صالح راڄپر پڻ خاص طبيعت پُڇڻ آيا هئا!!!

زندگي المين سان ڀري پئي آهي، هر انسان سان ڪونہ ڪو الميو (Play ۽ Re-play) تي رهيو آهي ۽ دنيا ۾ موت ئي تہ هڪ اهڙي بيماريءَ جو نالو آهي، جنهن جو علاج ڪنهن بہ مسيحا جي وس ڪينهي!!!

هونئن بہ انسان ڄائو بہ قيد ۾ آهي، تہ! هو مرندو بہ حياتيءَ جو قيد ڪاٽي!! تاريخ اُن (Chapter) جو نالو آهي، جنهن ۾ هر نئين ايندڙ سمي ڪردار مٽجندا رهندا آهن، جن وٽ موت ايندي تہ زندگي مري ويندي ۽ جي! زندگي هوندي تہ موت مٿل ئي هوندي!!

مرض کھڙو بہ هجي، پر! اُن جو درد، اُن جو سور سا ڳيو هوندو آهي.....

او عيسائي عقيدا!!!

گناهہ ئي تہ گنهگار آهي، جو! ڄمندي ئي ڇتي ڪُتي جيان "اشرف المخلوقات" جي پوئيان پئجي ويو آهي!!!

موت ۽ معصوم.....؟!

اڙي او اوسٽو!!!

موت ئي تہ حياتيءَ لاءِ ڏمر آهي!!! ۽ موت ڪي تہ روزاني لکين ماڻهو ڇُهي رهيا آهن.......!!! اُف! ڪيڏي نہ ڪِرپ پئي اچي موت منجهان؟!؟ ها! زندگيءَ کي سمجهڻ الڳ ڳالهہ آهي ۽ موت کان نفرت ڪرڻ وري هڪ الڳ فلسفو آهي.......!!!

۽ ماڻهن کي اِهو بہ نہ وسارڻ گهرجي تہ فرشتن بہ انسان کي سجدو ڪيو آهي!!! پوءِ بہ جيڪي زندگيءَ ۾ نہ ٿا ملي سگهن، سي موت کان پوءِ وري ڪيئن ملي سگهندا؟!؟! ڇا! ماءُ جي ڪُک ۽ مٽيءَ جي قبر ۾ ڪو فرق آهي؟!

انسان جي ذات جو قسم آن......

انسان ڄمڻ شرط ئي خساري ۾ آ.....!!! ڪاش!!! ڪاش انسان ڄمڻ ۽ مرڻ جي معاهدي کان باخبر هجي ها.....!!!

"اعجاز منگي" جي اڪير احساسن جي آڪيري ۾ واڙي ڇڏيو هو. مون کي ياد آ، اسين ٻئي دوست جڏهن پرائمري پنجون ڪلاس پڙهي رهيا هئاسين، ١٩٨٢ع جي تنهن سمي چاڪليٽي هيري "وحيد مراد" جي شوخ فلم (خاموش نگاهين) ڏسڻ لاءِ ٽڪيٽ جيترا پئسہ ڪين هيا، پوءِ تہ شهر جي ڪجهہ عورتن سان گڏ پوئيان لڳي، عورتن واري آخري چيڙي ۾ لڪي وڃي فلم ڏٺي هئيسين، ١٩٨٢ع جا اُهي بہ سندر ۽ يادگار ڏينهن هيا، جيڪي من جي مسيت تان ڪڏهن بہ ميساري نہ ٿا سگهجن!

روز جيان اڄ ٻارهن ڊسمبر جي صبح جو بہ ماستر رجب ڪنير (جيڪو غلام شبير ڪنير جو ويجهو عزيز آهي) ۽ شبير ڏاڏو اڪير ۽ پيار مان ننڊ منجهان اٿاريو تہ نيراني واري دوا جو وزن ڏهہ ٽڪيون

(P.A.S) ۽ هڪ ڪيپسول (Pathocine) کاوان! دوا جو وزن کائڻ کان پوءِ انين بجي تائين سُتو رهيس، ائين ڏارا ماستر رجب ناشتي لاءِ آتاريو تہ هاسپيٽل وارا ناشتو ڏئي ويا آهن......

اهو اسان مريضن جو، روز جو معمول هو. جو! ٻہ آنا، ٻہ ڊبل روٽيون، ملڪ پيڪ وارن جي مکڻ ٽڪي ۽ چانهہ ڏئي ويندا هيا. اسپتال وارن جي چانهہ اهڙي ٿيل هوندي هئي، جهڙي پناڻن جي ڪافي سيوهڻ ۾ لوڏيل پٺاڻ قلندر جي زيارتين کي صبح جو سوير پياريندا آهن.... سواءِ چانهہ جي ناشتو وٺي بعد ۾ ماستر رجب مون لاءِ چانهہ ٺاهيندو آهي، جنهن جو کير رات جو ملڪ پيڪ جي صورت ۾ وٺي چڙيندو هوس....

منجهند جي ماني، رات جي ماني ۽ روز اڌ کلو کير جو شهر مان وٺي آئي، مصري وجهي اسپتال جي روم ۾ لڳل گئس تي گرم ڪري، چاٽي پيئڻ لاءِ ڏيندو هو. سنڌ ان هيڏي خدمت ڪرڻ تي سائنس تهہ دل سان ٿورائتو آهيان ۽ سنڌ اِهو ٿورو شايد! لاهڻ جي باوجود بہ ڪڏهن بہ نہ لاهي سگهان....!!!

جڏهن تہ مان بلڪل نارمل هوس ۽ پنهنجو ڪم پاڻ بہ ڪري پئي سگهيس، پر! پوءِ بہ ماستر رجب بيڊ تان هيٺ لهڻ ئي ڪين ڏنو!!

"ماستر رجب ڪنير"

هڪ سوشل ورڪر ۽ صحافي پڻ رهي چڪو آهي.

ناشتي ڪان پوءِ اوچتو ننڊ ڪٺي ويئي، جو! هڪ ڏيڊ ڏارا (ڊاڪٽر منظور) جي آواز تي آٿي پيس، جنهن ايڪٽيهن روپين وارا ڪيپسول هاسپيٽل ۾ نہ هوندي بہ (Medical Rapes) وارن کان ڏهہ پاڪيٽ خاص مون لاءِ هٿ ڪري ڪٺي آيو هو ۽ اچي ڏنائين.....

ناشتي ڪرڻ کان پوءِ ترت ئي ڪمپائونڊر سجي هٿ جي رڳ مان رت جي سُئي ڪيدي ويو، پهريائين تہ ڪيس چڙب ڏني مانس تہ روز روز رت جي ٽيسٽ؟! داخلا ڏينهن بہ تہ وري اڄ بہ؟! ٽيسٽ ٽيندي آ هڪ ڀيرو يا روز روز....؟!

۽ شام جو وري تقريبن مهيني کن جي وڌيل (Shave) ڪرائڻ لاءِ هاسپيٽل جي پوئين حصي تي نئدڙي شهر طرف وڃي ماستر رجب سان

ڳڏ (Shave) ڪرايم........

رات جا نو ٿي رهيا آهن، جو! ادبي احساس اُٿلون ڪائڻ لڳا آهن..........

لِکاريءَ ڪي جيڪڏهن لفظن جي مفهوم جي ڄاڻ نہ هجي، تہ پوءِ هن کي پاڻ شاعر سمجهڻ جي غلطي نہ ڪرڻ گهرجي!!!

عروض.....

بدو عربن جو مڙهيل اُڪر/ لفظ آهي، نہ ڪي سنڌي ادب جو ڪوئي اٽوٽ حصو!!! آزاد شاعري بدو عربن جي مڙهيل عروضي شاعريءَ کان بہ وڌيڪ سرجي رهي آهي، اڄ ڪلهہ تہ آزاد شاعري بہ ڳائي سگهجي پئي!!! آزاد شاعريءَ جا گهڻا قسم آهن؟ شعر شيد شعور جي تشريح ڏيندو آهي........

اڄ چوڏهن ڊسمبر جي منجهند جو ٻين ڏارا جيئن ئي منجهند جي ماني کائي مٺان موسمي نارنگيون پئي کاڌم، جو! وارڊ جي نرس سڄي هٿ جي رڳ مان رت جي انجيڪشن ڪڍي ٽيسٽ لاءِ ڏني، ايمرجنسي ٻيجو! ماستر رجب ويو ۽ وري شام جو ڇهين ڏارا رپورٽ کڻي آيو تہ رات جي ڊيوٽي واري سکر جي ڪنهن ڳوٺائي ڊاڪٽر حق نواز بروهي ۽ هڪ سنڌي سيڪڙاٽ ڊاڪٽرياڻيءَ رپورٽ ڏسي وٽامن جي ڪمي پوري ڪرڻ لاءِ (Theragram.M) ڪيپسول لکي ڏنا.

. رات جو سادي نائين تائين ماستر رجب ڪنير منهنجي خدمت ڪندو رهيو، ڪير گرم ڪري، مٺو ڪري، ڇاٽي ۽ پوءِ پياري بعد ۾ موڪلائي ڳوٺ لاءِ روانو ٿي ويو، ڇو جو! ڳوٺ ٻارن ٻچن جو مسئلو ۽ اسڪول جو پڻ مسئلو موجود هوس.....

رات جا تقريبن ٻارهن ٿيڻ وارا هئا، جو! سڄي وارڊ مان فقط شبير ڪنير جون ئي دانهون اڇڻ لڳيون هيون، هن جي دانهن تي مون ڪي بہ ننڊ ڪين پئي آئي! شبير جي حالت ڳنڀيرءَ جوڳي ٿي وئي هئي، هي بہ (M.D.R) ڪيس آهي، پر! ڪيس ساول (سائي) وڪوڙي وئي هئي، جنهن سبب پئي پير، هٿ، اک وارو منهن جو هڪ پاسو سُڄي ويو هو، سندس نڪ تي سلينڊر (آڪسيجن) چڙهيل هئي ۽ هي آڪسيجن کان بغير هڪ گهڙي بہ نہ پئي رهي سگهيو! وڻو آ، تہ سمهڻ ۾ تڪليف،

جي سمجهيو پيو آهي تہ وري آتڻ ۾ تڪليف......!

ڪجهہ وقت اڳ پاڙي جي هڪ حجامڻ مائي اسان جي گهر آئي هئي، جنهن امڙ کي ڳالهين ئي ڳالهين ۾ پئي ٻڌايو تہ اِن سپاهيءَ اسان لاءِ تہ روز روز ويل ڪيو هو، هن جي ڏير ٿاڻي تي فرياد ڪئي هئي تہ هن جي پٽ پنهنجي چاچي کي پستول ڏيکاري ڌمڪي ڏني آهي تہ هو هِن کي قتل ڪندو، سو! اِهو سپاهي روز روز هن جي در تي اچي هن رن زال کي پريشان ڪندو هو!

هن بہ وچي سائين علي اصحابي تي رُنو ۽ دانهيو تہ سائين! مون رن زال کي هن ظالم سپاهيءَ مان جند ڇڏراءِ، جو! روز روز ٻاڙيوارا ڪلائيون بيٺو آهي!! اهڙي تہ ٻاڙ ڇٽينس، جو! هڪ هنڌ ويهي وچي، هلڻ کان ئي هلاڪ ٿئي!!! بس... ان کي مون رن زال جي ئي پٽ لڳي آهي.........!!!

جڏهن جو مون شبير کان پڇيو تہ چا! اها حقيقت آهي؟! تہ شبير چوڻ لڳو، آفيسر جو حڪم ٿيندو، ڊيوٽي تہ ڪرڻي پوندي نہ.....

اِن سموري پس منظر تي ويچارڻ لڳس تہ چا! واقعئي ڪنهن دل جي بد دعا ڪنهن انسان کي لڳي سگهي ٿي؟! دل مان آواز آيريو، ها چو نہ! ان جو چٽو عڪس سپاهي (شبير ڪنير) آهي، جيڪو چڱو ڀلو ٽي.بيءَ جي آخري اسٽيج ۾ وڪوڙجي چڪو آهي ۽ هو هلڻ کان بہ هلاڪ، ٿي چڪو آهي!!!

هڪ حساس دل، هڪ معصوم دل، هڪ بيگناهہ دل سان جيڪڏهن ڪوبہ ڏاڍو ڏاڍ ڪندو، جبر ڪندو تہ ان کي بہ حياتيءَ جي ڪنهن نہ ڪنهن موڙ تي ايئن ئي ڀوڳڻو پوندو.....

ننڊ نيٽن جي جهوپي کان ڪيٽي ڪوه ڏور ڪنهن ياڳيلي جيان پڄي چڪي هئي، جو! پنهنجو شهر يادن جي پاچولي منجهہ ڏنڊلو ڏنڊلو ڏيکاري ڏيئي رهيو هو....... اها هڪ فطرتي ڳالهہ آهي، جو! ڪوبہ انسان جڏهن بہ پنهنجي شهر کان ٻاهر ٻئي شهر ۾ هوندو آهي تہ هن کي شهر جي هر گهٽي، هر ماڻهو ۽ هر منظر ياد اچڻ لڳندو آهي.....

اڄ الاءِ جي چو؟! مون کي بہ منهنجو شهر ڳنيپرتا سان ياد اچي رهيو هوم، ايئن ٿيندو آهي، جو! ڪوبہ انسان جڏهن خوشيءَ سان يا

ڪنهن غم ۾ ٿي پنهنجو شهر ڇڏيندو آهي، تہ پوءِ ڪيس شهر جو تقريبن هڪ هڪ ماڻهو ياد اچڻ لڳندو آهي، جڏهن تہ ان کان اڳ نوجوانيءَ واري موسم ۾ بيروزگاري ۽ بدحاليءَ سبب شهر جون گهٽيون ڪاٽڻ لاءِ ڊوڙنديون آهن......

مون سان بہ ايئن ٿي ٿي چُڪو آهي، جو! پنهنجو شهر ڪجهہ وقت اڳ ڇڏي ٽنڊو ڄام وڃي هڪ پرائيويٽ هاءِ اسڪول ۾ ماستري ڪري وسايو هوم، پر! اڄ وري ذهن ۽ دل جي حالت ان جي ابتڙ آهي، جو! شهر جي هڪ هڪ گهٽيءَ هڪ هڪ ماڻهو ڳنڀيرتا سان ياد اچي رهيو هوم......

اڄ تہ اسٽيشن وارو ناڪو، ميلي وارو منظر، اسٽيشن، پير تقي شاهہ، موري، پُل، پوسٽ آفيس، پهلوان سومري جو هوٽل، پڙي، گودڙا گلي، نئون شهر، پراڻو شهر، غازي چئونڪ، درگاه شريف، اسڪولي دوست، ڪامريڊ علي رضا سهتو، ڪامريڊ عزيز بروهي، پيچو فقير، بحر پوٿرائي، حميد ناز سومرو، ڊاڪٽر واحد بخش سولنگي، واحد ڪانڌڙو، ديدار شاد گوپانگ، دليپ ڪمار، خالد خاموش نوناري، ضمير درگاهي، علي آزاد، وفا صالح راڄپر، آڪاش عاجز لاشاري ۽ ٻيا ڪيترائي دوست ياد اچي رهيا هيم، ايتري قدر جو هوٽلن جا بيرا ۽ بسن جا ڪلينر پڻ ياد اچي رهيا هيم ۽ ها! هو وارن ناهڻ وارو حجم نياز منگي پڻ ياد اچڻ لڳو هو، جنهن جي ڪينچيءَ جي قيمت تہ ست اٺ روپيا آهي پر هو وارن ناهڻ جا ٽيهہ، چاليهہ ۽ پنجاهہ روپيا وٺندو آهي!!!؟!!!

ڪجهہ وقت اڳ مون هڪ نثري ٽڪرو لکيو هو، "منهنجو گهٽيءَ گهٽيءَ ۾ رلڻ ڪنهن بہ مشاهدي کان گهٽ عمل ڪين آهي، تون هڪڙي گهٽي رلي تہ ڏس؟!"

"ها! اڄ مون کي منهنجو (غازي چئونڪ) وارو دڪان شدت سان ياد اچي رهيو آهيم، جنهن جي ٿورن سان (وارڊ نمبر تيرهن) ۾ داخل ٿيس، غازي چئونڪ وارو اهو سائيڪلن وارو دڪان ئي منهنجي ادب جو آکيرو هو، (ٻالڪ دوست پبليڪيشن) ۽ (سنڌ رائيٽر) جي آفيس هو........

دڪان سان گڏوگڏ هو تمام سادڙو ۽ رحم جوڳو پلوڙ دوست (غلام محمد جوڻيجو) پڻ دل جي اٿاهه گهرائين سان ياد اچي رهيو آهيم! غلام محمد جوڻيجو جنهن کي پيار مان "غلام" ڪري ڪوٺيندو آهيان، جڏهن ته غلام مون کان عمر ۾ ڪافي سال وڏو آهي، سندس عمر ستيتاليهه سالن جي لڳ ڀڳ هوندي....

"غلام محمد جوڻيجو"

پهريائين ڊڪاٽڪو ڪم ڪندو هو، سنڌ والد صاحب ۽ به پائر گاڏن ۽ ٽانگن جو (Hylevel) جو ڪم ڪندا هيا، جتي هي به اهوئي ڪم ڪندو رهيو، بعد ۾ درزڪ و ڪم ڪرڻ لڳو، جنهن جو پڻ (V.I.P) ڪاريگر ٿي رهيو، بعد ۾ (اڄ ڪلهه) ريڊين ۽ ٽيپن جو ڪم ڪرڻ لڳو آهي.......!

١٩٩٩ع دوران غلام ڏاڍو پريشان هيو، انهن ڏينهن ۾ مون وٽ صبح کان ويندي رات تائين وقت گذارڻ لڳو، جڏهن مان ڪو ڪتاب وغيره ڇپرائڻ لاءِ حيدرآباد ويندو هوس، ته دڪان (آفيس) جون چابيون هن جي ئي حوالي هونديون هيون. غلام محمد مون سان به ڪافي ٺاهيو، هڪ پلوڙ دوست (سڄڻ) جيان ايتري قدر جو منهنجي موجود هوندي به دڪان جي ٻهاري ڪندو هو ۽ منهنجن ادبي دوستن لاءِ هوٽل تان چانهه وغيره ڇٽي ايندو هو.....

انهن ڏينهن جي ئي ڳالهه آهي، جو! هڪ ڏينهن پنهنجي پيار جو قصو ڪٿي ڇيڙي وڌائين.... نوشاد؟! مون به يار هُن سان پيار ڪيو هو.....!

ڇا! غلام!! تون ۽ پيار!!!

ڇو؟ مان انسان نه آهيان.......!

مان پيار نه تو ڪري سگهان!

نه نه، تون انسان آهين.....

تون پيار ڪري سگهين پيو....

۽ غلام پنهنجي شوخ جوانيءَ جون ڪجهه تصويرون ۽ "هُن" جا هٿ اکر لکيل خط ڪڍي آيو، سنڌءِ خط ۽ تصويرن جي پڙتال ڪرڻ لڳس، ته پيار ڪنهن به روپ ۾ ۽ ڪنهن سان به، ڪٿي به ٿي سگهي ٿو....

پنهنجي پريت جي تشريح ڪندي ۽ اُهي اٺ ئي پتر ڏيندي چوڻ لڳو، نوشاد؟! منهنجو پيار ڪتاب جي ڪا ڪهاڻي ڪين هو، جو! هُن ڪي هڪ دم من جي مسيت تان ڪنهن (Colour) جيان ميٽي ڇڏيان!! منهنجو پيار ته پاڪ هو، منهنجو پيار هڪ حقيقت هو، هڪ فسانو هو، منهنجو پيار ته هڪ مڪمل افسانو هو.....!!! ۽ توکي اِن فساني تي هڪ مڪمل افسانو لکڻو آ.....

سنڌ ۽ اُهي خط ادبي گهرائيءَ سان پروڙڻ لڳس ته، پيار ڪيترن نه انسانن کي گهائي جيان گهوٽيو آهي!!! مجنون ۽ ڪان ويندي مون تائين....... ۽ پوءِ غلام جي ڪٿا پڙهي سنڌ ۽ پريم پترن تي هڪ جمالياتي افسانو (هڪ ڇري ڇوڪريءَ جا لکيل خط) لکي عبرت ميگزين 15 آگسٽ 2001ع ۾ ڇپرائي ميگزين ئي سنڌ ۽ هٿن ۾ ڦابم، غلام حيرت منجهان گهورڻ لڳو، ۽ چوڻ لڳو، نوشاد؟! افسانو پڙهڻ ڪان پوءِ ايئن ٿو ڀانئيان، جيئن ڪو پيار مون نه، پر! تو ڪيو هجي يا پيار ڪرڻ وقت تون مون سان گڏ هجين.....!!!

"رائيٽر" هڪ اهڙي ته وجود جو نالو ٿيندو آهي، جيڪو پرائي درد کي به پنهنجو محسوس ڪندو آهي، هونئن به هر ليکڪ داخلي ڪيفيتون ئي ته خارج ڪندو آهي......

سائيڪلن وارو اهو دڪان، جتي ڏرتيءَ جي ٻالڪن لاءِ (سنڌ جي صدام جي واپسي؟!) ۽ (رولو) ڪتاب لکيم، جتي شوخ قسم جي شاعري، افسانا، ناول (ماستريائي) ۽ ٻيون ڪيتريون ئي تحريرون تحرير ڪيم، اڄ اُهو دڪان شدت سان ياد اچي رهيو هوم، جنهن حقيقي عشق ڪرڻ سيکاريو هو، ورنه! جيون ته هڪ نسورو جاهل پٽي جو مجسمو ئي ته هو........!؟!

دڪان تي موڪليل "هُن" جي هٿارون هُن جي ماني، جيڪا تقريبن ئي غلام کائي ويندو هو، سا! ماني به ياد اچي رهي اٿم، ها! "هوءَ" پڻ ياد اچي رهي آهيم، جنهن پيار ڪرڻ جي پٽي پڙهائي هئي.....

اڄ مان موت جي بستري تي سُتو پنهنجي ئي موت جو قسم کڻي رهيو آهيان ته "هُن" معصوم ڇوڪريءَ سان منهنجو پويتر قرآن جيان پاڪ پيار هو، پر! صد افسوس!! جو!! هوءَ لک روپين ڏيڻ جي باوجود

۽ منهنجي نہ ٿي سگهي ۽ هوءَ معصوم ٽيهن هزارن جي معمولي رقم ۾ ڪنهن آسيل ڳڻونءَ جيان وڪامجي ويئي......!!!

اڄ سورهن ڊسمبر جي صبح جو ستين ڏارا آغو ڳوٺان آيو ۽ سترهن ڊسمبر جي صبح جو يارهين ڏارا "اعجاز منگي" اوچتو اُن وقت مٿان اچي بيٺو. جنهن سمي ٻاهر گيٽ جي چوڪيدار چاچي (اڪبر مگسي) جي ڪُرسيءَ تي ويٺو هوس. اعجاز آيو. ڀاڪرين پيو. بعد ۾ اسپتال ڪان ٻاهر وٺي هڪ پناڻ جي ريڙهي تان دودپٽي چانهہ پياري نارنگيون ۽ زيتونن جي ٿيلهي هٿن ۾ کڻي ڦاپايائين ۽ ان وقت اسان جو موضوع اسان جو ٻاروتڻ هو......

"اعجاز" چوڻ لڳو. ماستر عبدالغفار ڪنير ڪي چانهہ جو ڪوپ ڏيندي....

ارشاد، جڏهن ۾ اسڪول ڪان گسائيندو هو تہ مان ئي وڃي ڪيس ٻنيءَ تان يا نئين شهر مان وٺي ايندو هوس!!

اعجاز چوڻ لڳو. ارشاد ۽ آئون جيڪڏهن ست. ست سال ۾ نہ ملئون تہ ۾ اسان جو پيار اُهوئي پرائمريءَ وارو ئي رهندو.

اسپتال وارن جي شڪايت ڪرڻ تي ڊائريڪٽر (قاضي عبدالشڪور) اسپتال جي ماني پچائيندڙ ۽ ورهائيندڙ عملي کي رات جو ۽ وري ٻيهر صبح جو منهنجي اڳيان آڻي اهڙي تہ ڇنڊ پٽي، جو! هُو پنجابي مون لاءِ خاص ڀاڄي مڃي فِرائي ڪري کڻي آيا!! اسپتال ۽ اسپيشل ماني! ڇا تہ منظر هو......!!

اسپتال جو ماحول تذليل تر ماحول هوندو آهي. پر! ڇا ڪجي. جو! وقت کي وير وڄهڻي هئي!! بهرحال سُتو پيو هوس. جو! "ممتاز نارا" عيسائڻ نرس ساڍي ڇئين ڏارا ملڻ آئي. هوءَ ڪافي ڏينهن ڪان ڪنهن ٻئي وارڊ ۾ ڊيوٽي ڏيئي رهي هئي. جنهن ايندي ئي چيو.

ڪيسي طبيعت هي اب آپ ڪي؟!

مين اسپيشلي آپ سي ملني آئي هون......

سندءِ انهن جملن تي مون فقط (Thanks) ئي چيو!!!

ڪجهہ ڏينهن ڪان (وارڊ نمبر تيرهن) جو ماحول ڪافي سڪتي وارو ٻڻجي چڪو هو. صرف (سپاهي شبير ڪنير) جي وجهہ جي ئي

ڪري! هن جي حالت ڇڻ راتين کان ڪُٺيءَ جوڳي بڻجي چُڪي هئي، هر وقت، جنهن وقت به ڪيس هوش پئي آيو ته وٺي پئي رڙيون ڪيائين، مُنهن تي آڪسيجن لڳڻ جي باوجود به سندس ساهه ۾ تڪليف ٿي رهي هئي، جنهن سبب اهڙيون ته وٺي رڙيون ڪيائون. جو! چارئي راتيون اسان ڀيا مريض ننڊ نه ڪري سگهياسين......

بس! اڌ اڌ رات جو به وٺي پئي رڙيون ڪيائين ته او الله! يانهه لي!! آبول!!!

مري ويس....!!!

ڪالهه رات جو اڌائين ڏارا ته سڄو وارڊ ڪٺي مٿي تي ڪنيائين، بس! ڪيئي لمحا اهو پئي چيائين ته

ناصر ڀائي! آج مين مرون گا!!

آج تو مين مرون گا......

نيٺ رات جي پوئين پهر ڊاڪٽرن جي ڏڪ ڏکان ڪان پوءِ هڪ ڊاڪٽر وڃي ننڊ جي انجيڪشن هنيائينس.......!

شبير سيني جي سور ۽ ساهه جي تڪليف سبب ائين پئي رڙيون ڪيون، جيئن ڪنهن ٽاڻي ۾ بيگناهه کو ڪرّمي ڪُٺو آهي....!!!

اٺويهه ڊسمبر جي صبح جو سادي ناٿين ڏارا ڪامريڊ "مظهر نوشاد" ۽ "نوشابه نوشاد" اوچتو اسپتال ملڻ آيا. بيبي ڪين رات واري ٽرين ۾ وٺي آئي هئي، جن سان ادي حضوران به ساڻ هئي ۽ احسان ۽ ڪارو (صابر سنڌو) به آيا هئا. جن سان ڳوٺ جون ڳالهيون ۽ حال احوال ٿيا بعد ۾ ادي جي ڀيڻ بشايل ڪورپاڻي مائيءَ ڏانهن رئيس ڪورس ڏانهن آغو ڪين ڇڏڻ ويو....

تقريبن ٽين ڏارا ڳوٺ جو ۽ منهنجي پرائمري (Class Fellow) زاهده جتوئي (مهڪ زاهده) جو ننڍو ڀاءُ "زاهد جتوئي" اسپتال ۾ ملڻ آيو، جنهن سان گڏ ڳوٺ جو مسعود احمد مسڻ ۽ لاڙڪاڻي جو خالد حسين سومرو پڻ ساڻ هُيا.

(زاهد جتوئي) سان گڏ آيل دوست مسعود احمد مسڻ سان "ادب ۽ الله" تي ڪافي بحث ٿيو، عشق، اسلام ۽ تصوف سان گڏوگڏ مذهب، ڪميونسٽ ۽ ڪميونزم اسان جو ڪلاڪ سوا موضوع رهيو.

دوست ڪافي ذهين هــو. جنهن قرآن جون آيتون پڙهي اسلام ۽ رسول پاڪ تي ادبي ڪچهري ڪئي. دوست وٽ ذهانت ۽ فلسفو موجود هو. دوست جي ڪافي ڳالهين سوچڻ تي مجبور ڪيو. مون فقط ڪين اِهو ٿي چيو تہ دنيا جو ڪوبہ مذهب غلط رستو ناهي ڏيکاريندو. پر! دنيا جو هر مذهب ماڻهپي جا ٿي گس ڏيکاريندو آهي ۽ ماڻهپي جا ٿي دليل پيش ڪندو آهي. اِها الڳ ڳالهہ آهي تہ مذهب تي هلڻ وارا تيڙ ڪائيندڙ آهن!

پيو تہ "قرآن پاڪ" منهنجي نظر ۾ هڪ مڪمل ناول آهي، جنهن ۾ "الڪوثر" جهڙا نظم پڻ (Compose) ٿيل آهن. رسول پاڪ منهنجي نظر ۾ انسانيت جي يونيورسٽي آهي، ماڻهپي جو مڪمل مذهب آهي، جنهن جهڙو پيو ناول نگار ۽ شاعر پيدا ڪرڻ لاءِ بہ وقت کي وري وري جنم وٺڻو پوندو.......!!!

"زاهد جتوئي" جو مان تهہ دل ۽ اٿاهہ اُڪير منجهان ٿورائتو آهيان، جنهن نہ صرف دوستن سميت ملڻ جي تڪليف برداشت ڪئي، پر! پنهنجو قيمتي وقت سيڙائي ڏزن ڪيلن، نارنگين ۽ صوفن جو بہ ادائي ڪلو فروٽ پڻ آڻي انساني احسان ڪيو.

ويهہ ڊسمبر جي شام جو پوڻين ڇئين ڌارا سئوٽ "خادم حسين ڦليوٽو" طبيعت پڇڻ لاءِ (وارڊ نمبر تيرهن) ۾ ڪهي آيو. سئوٽ خادم حسين پيلي ڪاٽي ۾ (Head Clerk) آهي، پهريائين لاڙڪاڻي هو، موجوده وقت ملير هالٽ ڪراچيءَ ۾ فرض جو پورائو ڪري پنهنجي ٻچن جو پيٽ پالي رهيو آهي.

سئوٽ خادم حسين سان نيٺ ادبي ڪچهري ٿي، هو پهريائين تہ رنج هو، جو! مون ڪيس ڪراچيءَ هوندي بہ اطلاع نہ ڪيو. مون ڪيس معذرت ڪندي چيو تہ سئوٽ ڪهڙي ويهي توهان کي تڪليف ڏجي؟!

اسان جو موضوع (امام ۽ عزاداري) هو. امام حسن؏ ۽ امام حسين؏ جو ذڪر هو. مذهب، تصوف ۽ انسانيت ٿي اسان جو عنوان هو.....

تقريبن ٽي ڪلاڪ اسان جي ڪچهري ٿيندي رهي، ان دوران چانهہ ۽ بالوءَ جي بسڪيٽ جو پڻ ڊوز هلندو رهيو، چانهہ لاءِ آغوءَ کي چيم،

جنهن ملڪ پيڪ جو پاڪيٽ ۽ ييلوليبل ڪڙڪ چانهه وارڊ ۾ لڳل گئس تي تيار ڪئي بعد ۾ سئوٽ خادم، آغوءَ ڪي پاڻ ساڻ گڏ وٺي ويو.

آخر ۾ سئوٽ خادم حسين سياست جون ڪجهه اهم ڳالهيون ڪيون، ته ڪيئن نه باڊهه شهر ۾ سئوٽ عاشق علي جي سياسي سپورٽ ڪري (پ پ پ) جو مان مٿانهون ڪيو هو! پر!! سئوٽ عاشق علي ڪيس نه سمجهي سگهيو......؟!

ان ڪان اڳ ڊاڪٽر منظور (Pathocin) جا (Medical Rapes) جا ڏهه سنگل پاڪيٽ يعني ويهه (Tablets) ڏنيون، جيڪي ڇهه سئو روپين جون هيون، مون ٽيبليٽ وٺندي ڊاڪٽر صاحب کي (مهربانيون) چيم، تنهن تي ڊاڪٽر صاحب چيو، مهربانيون منهنجون نه، پر! ميڊيڪل ريپس وارن جون آهن.......!!!

ڪجهه ڏينهن اڳ اڌ رات جو هڪ هلڪي ٻُت ۽ قد واري سيڪڙاٽ ڊاڪٽريائي شبير کي ڏسڻ آئي، جنهن ٻيس پوڳ ڪندي چيو ماني نه ڪائيندا آهيو ڇا؟!

اڙي بابا! ماني ڪائو، مفت جي آهي!!

(مون ڪيس چيو اسين مريض آهيون، سياسي ليڊر ڪين آهيون، جو! سرڪاري مانيءَ کي مفت جي سمجهي ڪائون!!)

ڳالهه مانيءَ واري سان وڏو مزو ٿيو، هو اسان لاءِ بنان لوڻ ۽ مرچن جي ڦڪي ڀاڄي ڏهن ڏينهن ڪان ڪٽي ايندو رهيو آهي، اڄ ڪيس اهڙي ته ڇڙٻ ڏنم، جو! هُو وچارا هيسجي ويا ۽ سُٺي ڀاڄي، سوائي مانيءَ ۽ فروٽ ڏيڻ لڳا.......

مون ڪين فقط اِهوئي چيو ته، مان (Writer) آهيان، نون ڪتابن ۽ رسالن جو ليکڪ آهيان، جيڪڏهن بک هڙتال تي ويٺس، ته توهان جي نوڪريءَ جو مسئلو ٿي ويندو، پيو ته توهين پتو ناهي ته ڪرسچن وغيره آهيو الائي جي ڇا؟! ۽ توهان جي هٿن هاٿي اسين مسلمان ماني ڪائي رهيا آهيون!!!

بک هڙتال.........

ليکڪ ....

سياسي ماڻهو ......
ادبي ماڻهو......
ماني.........
مذهب ....

انهن اکرن تي ڇترون ڪري ٽوڪڻ لڳس ته انسان ڪيئن نه لفظن جو ليپو ڏئي وجود لاءِ وانگاري ٿو ٻڌي.....؟!

اسپتالن جو نظام ۽ منظر به ڪجهه عجيب قسم جو ٿيندو آهي. ڪجهه ڏينهن اڳ هوءِ سانوري ڇوڪري (نرس) جنهن کي سيٽي وارڊ وارا ۽ ڊاڪٽر اسپتال جي ٻوليءَ ۾ (Sister) ڪوٺي رهيا هئا. ڊگهي قد ۽ پريل ٻُت واري نرس ايندي ٿي (وارڊ نمبر تيرهن) ۾ ٽاڪوڙا وڌا. ته جلدي ڪرين جلدي ڪرين. بستر اور بيڊ ٺيڪ ڪرين....

سنڌ لهجو سنڌي پئي لڳو........

هُن بسترا ۽ بيڊ ته ٺيڪ پئي ڪيا. پر! سرڪاري ڪمبلن کي مريضن کان پئي ٺيڪ ڪرايائين. آئي مون طرف ته مون کي به ائين حڪم ڪيائين. جيئن ڪو مان هن جو ذاتي نوڪر هجان ۽ مون به ڪٿي ڪيس ڇڙٻ ڏني ته مريض خود کي به نه ٿا سنڀاري سگهن ۽ توهين آهيو جو مريضن کي ڏڪا پيون ڏيو؟!

ڪنهن کي ڏڪا ڏنا اٿم؟!

هُن پيءُ جيڏي عليم صاحب کي.....!

۽ منهنجو به ڪٿي ڪمبل هيٺ بينچ تي رکيو اٿو!!!

توهان جو ڪمبل سرڪاري آهي؟!

ذاتي آهي ته پوءِ ڇا ٿي پيو....؟!

ڇا! اِهو سڀ ڪجهه توهان جي فرض ۾ شامل نه آهي؟!

اُن ٿي نرس جي ڪافي تاريخن کان (Nights Dutty) پئي لڳي، اڄ رات ڏهين وڳي جيئن ئي وارڊ ۾ داخل ٿي، تيئن ئي ڪٿي لڙ ڪيائين ته اڄ رات منهنجي آخري رات جي ڊيوٽي آهي، تنهنڪري جيڪا به غلطي وغيره ٿي هجي، ته براءِ مهرباني اُها معاف ڪندا......!!!

ايئن چئي آئي مون طرف ۽ مون سان مخاطب ٿيڻ لڳي، او رائيٽر صاحب؟! اڃان تائين ناراضگي آهي ڇا؟! جو! علامه اقبال وانگر منهن

پاسيرو ڪيون ويٺا آهيو!!

مان توهان سان ناراض آهيان!

ڇو ڇو؟!

ان لاءِ جو ٻهرئين ئي ڏينهن توهان منهنجو ڪمبل اڇلايو هو......؟!

ان ۾ اوهان جي به غلطي آهي.......

بهرحال! هاڻي هڪ ڀيرو ڪي معاف ڪرڻو پوندو!!!

۽ مان خاموشيءَ سان ٿي ليٽيو رهيس.....

ڪلاڪ ڪن گذرڻ کان پوءِ هُن پنهنجي اسٽنٽ پنجابي کي موڪليو ته سسٽر اوهان کان اوهان جو ڪوئي ناول پڙهڻ لاءِ گهري رهي آهي، مون سنڌءِ ڇهري طرف گهوريندي چيو نهين هي ڪوئي ڪتاب!!!

ڪجهه گهڙين کان پوءِ هُوءَ پاڻ آئي، اديب صاحب! مون ڪتاب لاءِ ماڻهو موڪليو هو؟!

ڪتاب پيا اٿوَ، جيڪي وٺوَ، سي کڻي وڃو!

نه! پنهنجن هٿن سان ڏيو!!

۽ مون کڻي کيس "رُولو" ناول هٿن ۾ ڦاپيو....

ڪجهه سمي گذرڻ کان پوءِ اهوئي ساڳيو پنجابي ڇوڪرو بيڊ طرف کهي آيو ۽ ايندي ئي چوڻ لڳو،

سسٽر آپ ڪو بُلا رهي هي!

ڪيون؟ ڪام هي؟!

پر! مان نه ويس، ڇو جو! مريض پٽي جو پڻ ڏيان ڏرڻو هو!! بعد ۾ هوءَ آئي ۽ چوڻ لڳي آئون اوهان کان ناراض آهيان....

ڇو؟!

ان لاءِ جو اوهين سڏ تي نه اچي منهنجي (Insert) ڪئي آهي!!!

اِن ۾ (Insert) جي ته ڪائي ڳالهه ئي ڪينهي، ڇو جو! (Patients) ۽ (Nurse) جو به ته ڏيان ڏرڻو آهي نه.....!

۽ پوءِ رات جو ٽين وڳي تائين هن سان گڏوگڏ منهنجي ذهن ۾ به پلڇڪر لڳل هيا. جو! گهڙيءَ گهڙيءَ پٽي وارڊ جا چڪر لڳايائين ۽ هن

جو روپ تمام شڪي پئي لڳو.......

شايد!! اِهو هن جي ڊيوٽيءَ ۾ شامل هو!!

مان پنهنجي مُنهن آن سمي سنجيد ڳي سان سوچڻ لڳس تہ ڊاڪٽرن ۽ اسپتالن جي عملي وارن گهڻو ٿي مريض ۽ مريضن جي سار سنڀار لهندڙ مائٽن سان يوڳ ڪيو آهي، جو نہ مان بہ (Time Pass) وارو ڪردار ادا ڪريان!!

۽ پوءِ "ڪنيز" جي ڇهري تي پريشانيءَ جا پگهر ڏسڻ پئي چاهيم.......

ايڪويهہ ڊسمبر جي ڪڇڙي منجهند جو هوءَ نرسن وارا سفيد ڪپڙا لاهي ڪارا ڪپڙا پهري آئي، اتفاقن ان وقت مون بہ وهنجي ڪاٽن جي ڪاري مليش جي ڊريس پهري هئي. اُن ئي وقت ٻيبي، ڪامريڊ، نوشابہ، ادي ۽ ماسي پوڙي اسپتال آيا، مليا بعد ۾ ٻيبيءَ ڪي ٽن سنڌي نرسن ۽ ڪنيز سان ملايم، ڪجھہ لمحن ڪان پوءِ ڪامريڊ ۽ نوشيءَ وارا موڪلائي آغوءَ سان پوٽين چٽين ڏارا ڳوٺ لاءِ روانہ ٿي ويا.

هن جي وڃڻ وقت دل جي ڪيفيت ايئن بڻجي ويئي، جيئن ڪنهن پيٽ ٻُڪئي انسان کي ماني ڏيکاري ۽ ڪسي وڃي......!!!

ڪامريڊ ۽ نوشيءَ جي سِڪ، اچڻ ويل تہ بهارن جو جهوٽو لڳو، پر! وڃڻ وقت خزان جيان تن ۽ من ۾ ٻاهہ جو پڙڪو محسوس ٿي، پوءِ تہ سڄي رات لڇندو رهيس، سندن تصور لاءِ (وارڊ نمبر تيرهن) ڪان ٻاهر نڪري ڪامريڊ جي وڃڻ وارو تصور ۽ نوشيءَ جو هٿ سان ٻاءِ ٻاءِ ڪرڻ وارو منظر گيٽ ڪان ٻاهر (Re-play) ڪرڻ لڳس....!!!

اولاد ڇا آهي؟!

اِن جو احساس هاڻي ٿيو اٿم، هونئن بہ احساس ذهن کي تڏهن جنجهوڙيندو آهي، جڏهن انسان خود ان ماحول مان لانگاهو ڪندو آهي.........!!!

احساسن جي دنيا.....

انسان ....

وقت ....

شدتون ......

آڪير ....

آئتون ....

ماڻهو ۽ ماڻهپو ....

ڪاش! "انسان ماڻهپي جي فلسي کي هڪ وار سمجهي سگهي!!"

ٻاويهہ ڊسمبر جو ٻارهين ڏارا اجان ڪچڙي ننڊ ۾ هوس. جو! لانس نائيڪ (فوجي - شاعر دوست) اوچتو ننڊ مان اچي اُٿاريو تہ توهين نوشاد آهيو نہ؟!

فوجي شاعر دوست "عبدالغفور چانڊيو (Air Defence Rejment) ڪراچيءَ ۾ ڊيوٽيءَ دوران اسپتال ۾ ملڻ آيو. دوست جي شاعري مون تازو (سنڌ رائيٽر جا ٻہ سئو ٻائيتاليهہ شاعر) ڪتاب ۾ ڇپي هئي.

دوست سان ادب تي ڪافي ڪچهري ۽ چانهہ وغيره هلندي رهي. جو! سئوٽ خادم حسين طبيعت پُڇڻ لاءِ آيو. ڳوٺاڻن حالن احوالن کان پوءِ ادب جو ذڪر نڪتو. جنهن ۾ (پير تقي شاهہ جي ناچڻي) افساني جا احوال ڏئي نرس (ڪنيز) ۽ نرسنگ ماحول تي ڪافي بحث ڪيوسين تہ هن مقدس پيشي (ماحول) کي خراب ڪرڻ ۾ ڪنهنجو هٿ آهي؟!

رات جو ساڍي ستين ڏارا نئين آيل نرس (شبانہ جاويد) جيڪا پنجاب جي هئي، سان ڪافي ادبي ڪچهري ٿي. ڪچهريءَ جو ڪارڻ سنڌ ۽ ڇهري تي وائيٽ چشمو ۽ مون جيان سنهڙي هئي. ٻيو تہ ڳالهائڻ جي شروعات هُن ڪتاب گهري پاڻ ڪئي هئي.......

"شبانہ" حساس پٽي جي مالڪ ڇوڪري آهي. سنڌ ۽ لهجو مانيٽو هو. ڪچهري ڪندي جڏهن مون کي ٿوري ڪنگهہ ٿي تہ هڪ دم وچي منهنجي بيڊ جي ير مان ٽيبل تان گلاس ڪٽي، پاڻيءَ جو ڀري پاڻ واري آفيس ۾ آئي.

شبانہ! هي جيڪو (Sisters) هن پيشي جو ماحول خراب ڪيو آهي، ان ۾ ڪنهن جو هٿ آهي؟! جو! جيڪا ٻہ نرس ڊيوٽيءَ تي اچي پئي، سا! فون تي لڳي پئي آ ۽ سنڌ ۽ پوئيان ٻہ ٻہ ڇورا چڪرن ۾ آهن.....!!!

اِن ۾ هر انسان جو پنهنجو پنهنجو ڪردار ۽ ماحول آهي....

اسان جي ادبي ڪچهري اردوءَ ۾ ٿي رهي هئي، هن وڏيڪ چيو تہ

اوهين اردو ۾ ڇو نہ پيا لکو؟!

اِن لاءِ جو منهنجي زبان مون کي وڏيک عزيز آهيم!

پوءِ اردوءِ ۾ ترجمو ڪريو؟!

ها! ايئن ٿي سگهي پيو.....

رات جو ڏهين ڏارا "ڪنيز" (Night Dutty) دوران پنهنجي ڊائريءَ جو لکيل چئن پيجن جو ورق ڪٽي آئي، جنهن جو عنوان هو "اداس شامون"....

اداس شامن تي ڪافي ادبي ڪچهري ٿي، رات جو هڪ ٿي رهيو هو، جو! پنهنجي ادبي ڪچهري ان جملي تي ختم ڪرڻ جي اڳرائي ڪرڻ لڳس تہ، رائيٽر ماڻهن جي چهرن سان گڏوگڏ اکيون بہ پڙهڻ جو گر ڄاڻيندو آهي. ڪجهہ لمحا اڳ اهوئي جملو شبانہ سان بہ ڳالهايو هوم تہ انسان جو چهرو ۽ اکيون افسانہ ٻڌائينديون آهن......

ٽيويهہ ڊسمبر جي ٽيپهريءَ جو "گڙيا" (ڪامريڊ مظهر نوشاد) ۽ (نوشابہ نوشاد) لاءِ پاڻ جهڙي گڏي ڏيندي چوڻ لڳي، يي مظهر اور نوشابہ کي ليي هين........

ٿورڙي گهڙي گذري تہ هوا ۽ مينهن وسڻ شروع ٿي ويو ۽ رات جو وري ڏيڍ ڏارا تيز طوفان ۽ برسات برسڻ شروع ٿي ويئي، جنهن سبب اسپتال جي ڇت مان بوندون ٽپڪڻ لڳيون، اُن سمي "نوشي" ۽ "ڪامريڊ" شدت سان دل جي آڻ ڇُهيل احساسن کي ڇُهڻ لڳا....

"ڪنيز"

(Night Dutty) دوران ايندي ئي ڊائري 2003ع پڙهڻ لاءِ .گهرڻ لڳي، جنهن ۾ جيون ڪٿا (وارڊ نمبر تيرهن) ۾ ستونجاهہ پيج جو پنو لکي رهيو هوس. چوويهہ ڊسمبر جي رات جا ٻارهن ٿي رهيا آهن، جو! ننڊ لاءِ ننڊ کي پنهنجو ڪرڻ جو جتن ڪرڻ لڳس، پر! افسوس جو، ننڊ ديوي بہ ڪنهن پريتما جيان رُئل رُئل پئي ياٺيم!!!

هوءَ سانوري رنگ ۽ وڏين اکين واري، ننڍي عمر واري "ريحانہ" پنجويهہ ڊسمبر جي صبح جو جيئن ئي وارڊ ۾ داخل ٿي، تيئن ئي مشڪي مون ڏانهن گهورڻ لڳي، جڏهن تہ پورو مهينو هوءَ مون کان ناراضگيءَ جو ناول ٿي رهي، ان جو ڪارڻ فقط سنڌي ۽ اردو ڳالهائڻ

ٿي هو....

هوءَ سنڌي ڇوڪري هئي، پر! اردو ڳالهائي ويتر پريشان ڪري رهي هئي، بس! هوءَ اردو ڳالهائيندي رهي ۽ مون پڻ سنڌي ڳالهائڻ جو ضد ڪيو. نيٺ آخر جيت منهنجي ٿي، جو! اڄ صبح اچڻ شرط ٿي سنڌي ڳالهائڻ شروع ڪيائين ۽ ايندي ئي چوڻ لڳي، اوهان جيڪي اديب آهيو نه، سي.... جيڪي نه ڊائلاگ ڳالهائيندا آهيو، آهي اصل ۾ بُرا لڳندا آهن!!!

ڇو بُرا لڳندا آهن؟!

پاڻ ڪڏهن به اوهان سان ڪوبه غلط لفظ اڄ ڏينهن تائين ناهي ڳالهايو...... پوءِ اوهان کي اسان اديبن جو رويو بُرو ڇو لڳندو آهي؟!

۽ هوءَ مسڪرائي ڇتڙ تي (Injection) لڳائي ڪجهه لمحن لاءِ اکين کان اوجهل ٿي ويئي.... سندءِ ان رويي سوچڻ تي مجبور ڪيو. شايد! ڪنيز ڪيس سمجهايو هجي، ته اديب ٿورڙا پاڳل هوندا آهن!!

رات جو اٺين ڏارا اکين جي وارڊ نمبر ٻارهن ۾ ماسي ڀوڙيءَ ڏانهن ڪهي ويس، جيڪا هيسيل ۽ ڪنبيل بيڊ نمبر چوٽيهين تي سُتي هيڏانهن هوڏانهن واٽڙن جيان نهاري رهي هئي. مون کي ڏسندي ئي هن ۾ ڄڻ ته ساهه پئجي ويو. ڪيس دلجاءِ ڏيندي چوڻ لڳس، ڪا ڳالهه ئي ناهي، اک جو آپريشن سٺائو ٿيندو آهي.......

ايئن ٿيندو آهي، جو! جنهن به مريض کي جيتري به دلجاءِ ڏبي آهي، هو اوتروئي پريشان ٿيندو آهي، ڇو جو! هُن کي ذهني طور تي اِهو احساس هوندو آهي ته جيڪو ڪجهه به ٿيندو، سو! هُن سان ئي ٿيندو، نه ڪي ڪنهن دلجاءِ ڏيندڙ سان!!!

(هونءَ به هنڌ اهو سڙندو آهي، جت باهه پڙڪندي آهي....)

رات سادي اٺين کان ٻارهين تائين "ڪنيز" سان ادبي ڪچهري ٿيندي رهي، هوءَ مون کان منهنجي وني‌ءَ متعلق ئي پُڇاڻو ڪرڻ لڳي ته اوهان ڪيس ڪهڙي نظريي سان نهاريو هو يا منهنجو رويو هُن سان ڪيئن رهيو يا موجوده وقت هوءَ ڪيترو ياد اچي رهي آهيم؟!

"اربيلي" مون کي منهنجن اڇوتن احساسن جيان ئي عزيز هيم، هوءَ منهنجي وني هئي، بحيثيت مڙس جي مون هُن جي هر مظهر جو

پورائو ڪيو، سنڌ احساسن جي ڪَٽ ڪٽي، جيڪڏهن! سنڌ جي ڪنهن بہ شهر ۾ يا ڪنهن بہ مشاعري وغيره ۾ اتفاقن رات رهڻي پوندي هئي، تہ ان سمي منهنجي دل ۽ ذهن هن جي ارگرد پيو ڦيرا پائيندو هو، بس! فقط وجود ئي اُت ويڙل محسوس ٿيندو هو.......

مان هڪ شاعر آهيان، منهنجو ذهني تخيل فقط "حُسن" ئي آهيم، مون کي هر روز ۽ هر سمي هڪ اڇوتو ۽ نئون پيار گهرجي..... اهو پيار هڪ وجود بہ ڏيئي سگهي ٿو، پر! شرط اِهو آهي تہ اهو پيار اَڻ ڇُهيل هُجي!!!

اِها الڳ ڳالهہ آ تہ هڪ عورت، مرد (مُڙس) کي ئي پنهنجو هر حال ۾ سڀ ڪجهہ سمجهندي آهي، پر اَن جي اُبتڙ مرد ڪنهن بہ صورت ۾ زال کي محبوب سمجهڻ جي غلطي نہ ٿو ڪري سگهي!!!

عورت هر فڪر ۾ (Compromize) ڪرڻ لاءِ ذهني توڙي غير ذهني طور تي هڪ دم تيار هوندي آهي، پر! مرد نفسياتي مونجهارن جو شڪار هوندو آهي.......

مان پيار جو هڪ اهڙو تہ پادري آهيان، جو! حُسن جي جنون ۾ پنهنجا جيرا بہ جلائي ويهندو آهيان، پر! جسم کي ڪابہ سُڌ ناهي سجهندي!!!

اوهين يقين ڪريو، هڪ ڏينهن "اربيلي" مون کان اِهو بہ سوال ڪري ورتو تہ مون سان ڪيتري محبت اٿئي؟! مون کيس ڪليل لفظن ۾ ريجهايو تہ، بحيثيت مڙس جي مان دنيا جي سيني مڙسن کان وڌيڪ توکي محبت ڏيئي رهيو آهيان، پر! هڪ محبوب جي (هڪ عاشق جي) حيثيت ۾ افسوس جو مان توکي ڪابہ محبت نہ ٿو ڏئي سگهان!! اها محبت هڪ اهڙي تہ بادامي ڇوڪريءَ لاءِ سانديجي رهي اٿم، جنهن ۾ مون کي فقط الله ئي نظر اچيس!!! ۽ مان هُن کي سجدو ڪري وٺان.......

ها! زندگيءَ جي آخري لمحن ۾ مان هُن کي وقت نہ ڏيئي سگهيس!! اِها منهنجي هڪ اهڙي تہ خطا هئي، جيڪا پهرين ۽ آخري ٿي ليکي وڃي، تہ ان ۾ ذري جو بہ وڌاءُ ڪين ڇٽبو!!!

هونئن بہ (جيڪڏهن! ڪنهن سان بہ دشمني ڪرڻي هُجي تہ اوهين اُن فرد سان وڙهو نہ ۽ ڪابہ گارگند نہ ڪريو، بس! فقط هُن کي وقت

نہ ڏيو!!! ڇو جو! دنيا ۾ وقت نہ ڏيڻ کان وڏيڪ ٻي ڪابہ وڏي دشمني نہ ٿي، ٿي سگهي....!!!

۽ اها دشمني مون پنهنجي وني ۽ سان ڪئي آهي، ان دشمني ۽ جو مان ڪليل لفظن ۾ اعتراف تہ ڪريان، پر! اُن جو بہ هڪ ڪارڻ موجود آهي، جو! وقت سان منهنجي لڳي ٿي ڪين! وقت منهنجي نظر ۾ ڀهراڙي ۽ جي اُن ڀوتار (وڏيري) مثل آهي، جهن کان مون کي جنم جنم کان نفرت آهير!!!؟!!!

(هونئن بہ نہ وقت ڪان اڳ هلجي، نہ وقت کان پوءِ هلجي، پر! ڪوشش ڪجي وقت کي هڪ خريد ڪيل غلام سمجهي ساڻ ولي هلجي، نہ تہ وقت نيڏڙي ڪنهن ٻار جيان وڃائجي سگهجي ٿو!)

موت جيان وقت بہ اُن ڏمر جو ناڻو آهي، جيڪو پنهنجي دز ۾ چڳي ڀلي ٻَت کي بہ لٽي وجهندو آهي ۽ پوءِ آخر وقت ٿي ڪيس ڪيري متي ۽ منجهہ ملائي ڇڏيندو آهي.....

الاءِ جي ڇو!؟ اڄ زندگي ۽ سان پيار ٿي ويو اٿم، حقيقي پيار، جنهن جو ڪڏهن تصور ۾ بہ ڪين سوچيو هيم، تہ مان پنهنجو پاڻ سان حد کان بہ وڌيڪ پيار ڪري سگهان ٿو.....!!!

۽ اڄ مون کي وَقت جو احساس ٿيڻ بدران وقت کان ٿي موت جيان نفرت ٿي رهي آهيم ۽ ڪِرب اچي رهي آهير....؟؟؟!؟؟؟

ڇويهہ ڊسمبر جي صبح جو "اعجاز منگي" ملڻ آيو، اعجاز مون کي، ماستر رجب ڪنير کي، ديدار ابڙي ۽ سنڌ ۽ مائٽ نياز ابڙي کي چانهہ پياري موڪلائي هليو ويو، اُن سمي ٿي بيڊ نمبر ٽي، جي پنجاب کان آيل چاليهہ سالاہ مريضہ (Death) ٿي ويئي.......

الاءِ جي ڇو؟! سرڪاري اسپتالن ۾ موت ڪجهہ وقت لاءِ سستي ٿي پئي آهي....؟!

"وارڊ نمبر تيرهن" ۾ موت جو هي ۽ ٽيون ڀيرو اگهاڙو رقص ٿي رهيو هو....

رات جو ماستر رجب مرغي فرائي ڪرائي آيو ۽ پوءِ سوا ڏهين ڏارا (جي جي) ڏانهن فون ڪيم، جنهن ۾ ڪيس دلجاءِ ڏنم تہ مان بلڪل ٺيڪ آهيان، ان کان اڳ ڪيس هڪ ٻن پيجن جو پتر پوسٽ ڪيو

هوم، تہ تنهنجي اولاد جو درد مون کان وڏيڪ ڀيو ڪنهن کي ٿي سگهي ٿو!؟!

رات جو ٻارهين ڌارا ڊاڪٽر منظور اَن سمي وارڊ منجهہ داخل ٿيو، جنهن سمي ڪنيز ۽ منهنجو ادبي بحث شروع هو. ڊاڪٽر مون طرف سواليہ نظرن سان نهاريندي چيو،

ڪچهري پئي ٿئي ڇا؟!

جي! ادبي ڪچهري پئي هلي......!!

تہ ڊاڪٽر صاحب نرس اٽينڊنس (شفيق پنجابي) ڏانهن اشارو ڪندي (ڪنيز) کي چوڻ لڳو، تہ پوءِ هن سان ڪچهري ڪريو نہ!!!

۽ پوءِ ڪنيز ڏانهن نفسياتي نظرن سان نهارڻ لڳو، اَن سمي ڊاڪٽر صاحب جون نظرون مون کي جلڻ پئي جو رقص ڪندي محسوس ٿيون!!!

هن مقدس پيشي کي غليظ ڪرڻ ۾ ٻين ماڻهن ۽ اسپتالن جي عملي سان گڏوگڏ ڊاڪٽر صاحبان جو بہ، پڻ وڏو هٿ رهيو آهي!!!؟!!!

رات جا سوا ٻارهن ٿي رهيا آهن، جو! ڊائري لکندي "ڪنيز" پنهنجي هئڻ جو احساس ڏياريو!! پوءِ اَن سمي ئي ڊائري بند ڪندي راڊ کي وسائي ورتم ۽ ننڊ ڪرڻ جي اڳرائي ڪرڻ لڳس.....

ستاويهہ ڊسمبر جي ٿڌي رات جو ساڍي اٺين ڌارا ادي سان "جي جي" متعلق ويچاري رهيو هوس، جو! "ڪنيز" (منهنجو ڏس آسمان کان پڇو) ڪتاب متعلق پڇاڻو ڪرڻ لڳي، ڪنيز چوڻ لڳي، رات مون چوريءَ اوهان جي ڊائري ڪٽي پڙهي اٿم، اوهان جيڪو پنهنجي ونيءَ متعلق لکيو آهي، سو! يقين ڪريو اَن ڏاڍو متاثر ڪيو آهي، اڄ سڄو ڏينهن اوهان جي ونيءَ متعلق ئي سوچيندي رهيس.....

رات جو ڏهين ڌارا بوبڪ شهر جو هائوس جاب ڊاڪٽر "امجد ميمڻ" ڪنيز سان ڳالهائيندي ڳالهائيندي منهنجي بيڊ مٿان اچي ويٺو ۽ ادبي ڪچهري ڪرڻ لڳو تہ هن ڪافي ادب پڙهيو آهي ۽ هن کي منهنجو ادبي قدر آهي، جو! هو منهنجا ادبي ڪتاب ڏسڻ لڳو......

جڏهن تہ ڳالهہ "شبير" ڪيس غير ادبي لفظن ۾ ان وقت ڊاهائي انداز ۾ ڳالهايو هو، جنهن وقت هن کي پيٽ ۾ وڪڙ پيا هئا!!

ڪجهہ ڏينهن اڳ هڪ شاعر دوست "لائق گل پوٽريو" جناح اسپتال ۾ هڪ ادبي جوابي خط لکيو، جنهن ڪان اڳ مون سنڌ ۽ عيد ڪارڊ جو ٽورو مجيو هو......

"گل" لکي ٿو.....

اُوچو هو ڪنڌ رکنو، ناڪام ٿي وياسين،
ٻولي لڳي اسان جي، نيلام ٿي وياسين!

وعليڪم اسلام

پيارا نوشاد!

آئون جنهن پل هي پتر توڏي لکي رهيو آهيان، ٺيڪ اُنهيءَ پل تنهنجو اسپتال مان لکيل خط سامهون رکيل آهي ۽ ٻاهر سنهي سنهي برسات وسي ڌرتيءَ کي ڌوئي رهي آهي. انهيءَ ويل سوچيان ٿو تون ڪيڏو نہ بهادر انسان آهين، جو تون بيماريءَ جي بستري تي داخل هوندي بہ دوستن کي ياد رکيو اٿئي.

نوشاد! اسپتال جي زندگي اهڙي آهي، جڏهن ماڻهو پنهنجو پاڻ مان بہ بيزار هوندو آهي، انهيءَ ويل تو ٻاران ياد ڪرڻ، اسان لاءِ تہ پنهنجي جاءِ تي پر تنهنجي لاءِ بہ آٿت آهي.

نوشاد ڀاءُ! پاڻ اهي ماڻهو آهيون، درد جن جي دلين جي چائٺ اندر وسندا آهن ۽ جن جو ڏک دردن جي ڪنهن صحرا ڏانهن ٺي ويندو آهي، منزل جي ڪائي خبر ناهي هوندي ۽ سفر ۾ ساڻ هوندا آهن، ڪوڙ سارا درد، پر پوءِ بہ جيئون ٿا پاڻ لاءِ ۽ ڪنهن ٻئي لاءِ....!

اسان جون دعائون توسان آهن، رب ڪري تہ جلد صحتياب ٿين، اگر مالڪ گهريو تہ جلد توسان ملڻ ڪراچي ايندس، تون فقط همت نہ هارجانءِ، ڪوبہ ڪم ڪار هجي حاضر آهيان. دوست "آچار عظيم ڪوسي" جون دعائون ۽ سلام ۽ "مخدوم اعجاز" جا سلام

والسلام

تنهنجو

"لائق گل پوٽريو"

ٽپال گهر پنگريو ـ ضلعو بدين.

اناويهہ ڊسمبر جو سادي ائين ڏارا "ڪنيز" کي نرسنگ ڪورس

جي بهترين رزلٽ تي واڌايون پيش ڪيم. جنهن منهن مٺو ڪرڻ جي واسطي مڙني مريضن کي سوپاريون ۽ بسڪيٽ ڏيندي مبارڪون پڻ وصول ڪيون. ڪائنس بسڪيٽ وٺندي مزاح ڪيم ته ويهه سال اڳ هڪ ڇوڪريءَ (امبر) ايئن ئي هڪ ڪنگ جي سوپاري ڏني هئي، جيڪا اڄ ڏينهن تائين مون وٽ پئي آهي...... ته کلندي چيائين، هي بسڪيٽ رکي نه ڇڏجو نه ته خراب ٿي ويندو.....!!!

رات جا سادا پارنهن ٿي رهيا آهن، جو (وارڊ نمبر تيرهن) جي اسٽاف "ڪنيز" سان ادبي ڪچهري ڪري رهيو هوس. ڪچهريءَ دوران ڪنيز اردوءَ ۾ لکيل ڪجهه نظمون ۽ غزل وغيره پڙهي ٻڌايا ته هن شاعري ڪئي آهي ۽ اها شاعري (Sunday Jang Daigest) ڏانهن پوسٽ ڪري رهي آهي......

سنڌ ۽ شاعري پڙهي. جنگ ڊائجسٽ ۾ ئي ڇپيل "غالب" جو غزل مثال طور پڙهي ٻڌايم، جيڪو ڪراچي شهر جي ڪنهن ماٺوءَ چونڊ شاعريءَ طور بحيثيت مراسلا نگار جي پاڻ ڇپرايو هو........

اردوءَ ۾ ڇپجندڙ اڪثر نوان توڙي پراڻا رسالا اصل شاعري (نڪوري شاعري) بجاءِ مراسلا نگارن جي چونڊ (چوري) ٿيل شاعريءَ ۾ احساسن جو توازن تقريبن ئي گهٽ هوندو آهي.

غالب جي غزل کان اڳ لاهور طرفان ڇپجندڙ ڊائجسٽ (سچي ڪهاڻي) ۾ به ڇپيل پنهنجو اردوءَ جو غزل سمجهاڻيءَ طور پڙهي ٻڌايم،

چلـــي آ ويـــران ان راهـــون ۾،
تو ڇپ جا فـر مـيـري نـگاهـون ۾،
بادلون کي سنگ بن کي باد صبا،
تو سمت جا فر ميري سانسون ۾.

غزل لکڻ لاءِ ڪيس وڏيڪ سمجهاڻيءَ طور اسپتال ۾ ئي لکيل تازو غزل پڙهي سمجهائڻ لڳيس،

اوهـان جون ادائون اوهـان سـان گـڏ!
اسـان جون سـزائون اسان سان گـڏ!
سوچيو به نه هو ته همسفر ٿيبون،
اسـان جون خطائون اسـان سـان گـڏ!

دل کين چاتو پاڇي جيان رهنديون،
اسان جون خزائون اسان سان گڏ!
اوهان لاءِ پوءِ بہ اڄ بہ چمن تي،
اسان جون دعائون اسان سان گڏ!
اُڪير، احساس ۽ تنهائي "نوشاد"،
اسان جون صدائون اسان سان گڏ!

۽ ڪيس وڏيڪ زباني سمجهائڻ لڳس تہ تنهنجي شاعري خيال، وزن، ردم ۽ ڪافيي رديف جي حوالي سان بلڪل ڪچي شاعري آهي. اوهين عربن جي بحر وزن ڪي هٿو گولي، اوهين شاعريءَ ۾ خيال ڪي تہ اهميت ڏيو ۽ ڏسو، تہ اوهان جي لکيل غزل ۾ ردم آهي، ڪافيو ۽ رديف وزندار آهي؟!. "ڪنيز" چوڻ لڳي، ردم، وزن، ڪافيو ۽ رديف ڇا آهي؟!

پوءِ تہ ويٺي "ڪنيز" سان مٿو هڻيم.......!

ادب دوران هڪ ڪال آئي. جنهن ۾ اردو اسپيڪر هرويرو ويٺي گند ڪاڏو! پر!! اڳيان بہ هڪ سنڌي ناري هئي، جنهن ڪيس هيڪوڻ ڪان پيڻ پٺي ڀڄائي!!!

۽ اهڙيون ڪيتريون ئي لوفر ڪالون جناح جي اسٽاف جون ئي جناح جي اسٽاف ڏانهن چوويهہ ڪلاڪ ئي ايندڙيون رهنديون آهن. انهن لوفر ڪالن ۾ اڪثر دوستيءَ لاءِ پرائين نيائين کي تنگ ڪيو ويندو آهي.

(هم سي Friendship ڪرو، نهين تو تمهين أنوالين گي، تمهين ديکين گي، تمهاري چهري پي تيزاب فينڪين گي ڊائريڪٽر همارا عزيز هي) وغيره وغيره.

جناح اسپتال تي سنجيدگيءَ سان سوچي رهيو هوس، جو! "وفا صالح راڄپر" جي ڪجهہ وقت اڳ ڇپيل ڪهاڻي (ڪلينڪ يا چڪلو) احساسن جي حواس تي ڇانئجڻ لڳي، پر! هتڙي آئون جناح اسپتال کي سنڌ جي ڪنهن بہ چڪلي سان ڪين ڀيٽيندس، ڇو جو! چڪلن ۾ تہ پيار پئسن تي ملي ويندو آهي، پر! هتڙي تہ (Black mailling) ذريعي پيار تو حاصل ڪيو وڃي!!!

(جناح اسپتال جو ماحول اڪين سان ڏسي اِهو احساس ٿيو اٿم تہ

هٿ نرسنگ اٽينڊنس کان ويندي هائوس جاب ڊاڪٽرن تائين اندروني سنڌ جي نياڻين بجاءِ پنجاب کان آيل پنجابي ڪرسچن ڇوڪريون ڇالاءِ حق بجا ڄاتيل آهن؟!)

ايڪٽيهه ڊسمبر جي سرد رات آهي رات پنهنجا پر پکيڙي چڪي آهي، پر! الاءِ جي ڇو؟! ويندڙ هن اياڻي سال جو درد رسي رهيو آهي، حالانڪي! هن سال مون کي ۽ هن سال جي اڳئين پاءِ (اڳين سال) مون سان ذري جي به ڪين رهائي آهي!!!

اڳئين سال مون کان منهنجي وني ڦري ورتي، جنهن سان مون کي گهٽ، پر! هَن معصوم کي مونسان وڌيڪ پريت هئي، جنهن کي اذيتيون ڏيئي ڏيئي نيٺ وچي پنهنجي يزيديت واري مهر هنيائين .....

شعوري، لاشعوري توڙي تحت الشعوري طور تي نئين سال ملهائڻ جو ذهن مان تصور ئي ميٽجي چڪو آهي! ها ها! نئين سال کان مون کي نفرت ٿي چڪي آهي!!! نئين سال کان مون کي منهنجا ڦريل ڏينهن ڪو واپس ورائي ڏيئي سگهي ٿو؟! ۽ اڳئين سال کان زوريءَ ڦريل نندي نيٽي وني ڇا زندگيءَ جو ڪو فرشتو موٽرائي ڏيندو.....؟!

زندگيءَ جي انهن ايڪٽيهن سالن ايڪٽيهه سئو تڪليفون ڏنيون آهن. زندگي سموري چيڪي مٽيءَ جيان پور پور ٿي پئي آهي. دل ٿي چويم ته زندگيءَ سان ئي اوف ڪري ڇڏيان!! ها! زندگيءَ سان سنگت ئي ڇني ڇڏيان، توڙي ڇڏيان. ..!!!

ايڪٽيهين سالن جي هن آخري ڏينهن ٿي مون کي منهنجو ماضي ستائڻ لڳو آهي، جنهن ۾ ڊسمبر مهيني جون سرد راتيون اهميت جوڳيون هيون، جيڪي حياتيءَ جي ڪنهن به موڙ تي من جي مسيت تان ميسارڻ جو وت نه پيو ساري سگهان.....

سال ته پتو ناهي ڪهڙو هو؟! ڇو جو! مون ڪڏهن به وقت کي ڪابه اهميت نه ڏني آهي ۽ نه وري اڳتي ڏيڻ ٿو چاهيان!! جو! هوءَ منهنجين سنهڙين ۽ ڊگهين ٻانهن ۾ شوخ رقص ڪري رهي هئي. ها!! اهو ڊسمبر جو ئي مهينو هو، سخت سيءَ سبب اسين ٻئي سفيد سوهڻ ۾ ٿالهيءَ جي ٺهيل بادشاهي پلنگ تي هڪ جسم ۽ هڪ روح ٿيا هڪ ٻئي جي اکين ۾ ليٽا پائي حياتيءَ کي ڳولي رهيا هئاسين.....!!!

مان اڳ ۾ اهو جملو ورجائي چُڪو آهيان تہ هوءَ مون کان بہ وڌيڪ مون سان ئي محبت ڪندي هئي. سندءِ بادامي رنگ ۽ بادامي اکيون، اکين جي خواب گاهہ (اکين جي پنبٽين) ۾ اٽڪجي پيون آهن....

هُن لاءِ مان "علامہ آءِ آءِ قاضي" تہ نہ بڻجي سگهيس، البتہ! هوءَ مون لاءِ "ايلسا" بڻجڻ جا هر سمي پٺي خواب لهندي هئي ۽ هُن "ايلسا" ئي بڻجي ڏيکاريو. پيار هڪ اهڙي تہ وارتا جو نانءُ آهي، جيڪو انسان کي مختلف رُوپن ۾ هڪ دم رنگي ڇڏيندو آهي....

مون هن اڳيان "شيخ اياز" ۽ "امر جليل" جيان پٺي پوز هنيا. پر! افسوس جو، مان هُن اڳيان "پٿائي" نہ بڻجي سگهيس ۽ نہ وري (Thams Corlail) بڻجي ڪيس چٺي سگهيس. تہ تون منهنجين اکين جو هڪ حصو ئي رهين يا هڪ حصو ئي آهين!!!

ڊسمبر مهيني جي اهڙي ئي هڪ سرد رات هئي، جو! هوءَ منهنجي سيني تي سُتي پئي هئي، هڪ ٿري، هڪ اترادي، هڪ لاڙي ۽ هڪ ڪاڇائي مڙس جيان احساسن ۾ اڇوتو بڻجي نيٽن ۾ گهور ڪندي "گانڌي" ۽ (Morial) جيان چئي ڏنم، تہ تون منهنجي محبوبا آهين، دوست آهين، يار آهين، وني آهين، ماءُ آهين يا ڀيڻ آهين؟!

بُڌاءِ تہ تون منهنجي ڇا آهين....!!!

اِها هڪ سچي مڙس جي سَچي پيار جي هڪ سچي پيڙا هئي، جنهن جو احساس هُن جي وڃي کان پوءِ شدت سان تي رهيو آهيم، تہ مان ڪيڏو نہ اياڻو انسان آهيان.....!!! جو! هُن کي پيار ڪرڻ وقت تہ وقت نہ ڏئي سگهيس، پر! اذيتن واري وقت ۾ بہ ڪيس وقت نہ ڏئي سگهيس....!!!!

ايڪٽيهہ ڊسمبر جي هيءَ رات هُن سان گذاريل ستن سالن جون ڊسمبر واريون اُهي گذريل راتيون هڪ هڪ تي سرد سيءَ ۾ سُور بڻجي وجود جي ڏيهہ کي ڏنگي رهيون آهن ۽ وجود چڻ تہ لاڙ جي ڪنهن لاڙي ستر سالا مارو مائهوءَ جيان ٻوڙها ٻاڙي گذريل وقت کي پٽون ۽ پاراتا ڏيئي رهيو آهي......

"ڊسمبر مهينو"......

جيڪو منهنجي جمالياتي نظر ۾ "محبت جو مهينو" آهي، جنهن

لاءِ منهنجا اڇوتا احساس آهن ته،

محبت جي هن مهيني ۾
تو بن
سرد هوائون به
ڏنگڻ لڳيون آهن!
سخت سيءَ ۾ اوڙهيل
سُفيد سوهڙ به
جسم ۾ سُيون ٽنبي رهي آهي!
”ڊسمبر مهينو“
۽ هيءَ بي حس برسات
تو بن
وياڪل وياڪل بڻائيءِ ڇڏيو آهي!
وقت.... گذريل وقت
وِهِ ياڻئين رهيو آهيان!
ڪاش!!!
تنهنجو قدر ڪندي
ٻيو نه ته توکي
ڊسمبر جون ڪجهه راتيون ئي
ارپن ڪري ڇڏيان ها....!!!

ايڪنيهه ڊسمبر جي ڏينهن ”ماستر صداقت سانگي“ پنهنجي ويهه ساله ڀائج ”صابر سانگي“ کي داخل ڪرايو، جڏهن ته ڪالهه ”ديدار ابڙو“ اسپتال ۾ بيڊ نمبر يارهن تي داخلا کان پوءِ ڪجهه ٽيسٽون ڪرائي واپس گهر (ڳوٺ) هليو ويو، جنهن سان گڏنياز ابڙو به پڻ ساڻ هو........

نئين سال جو اڄ پهريون ڏينهن آهي، جو ادي حضوران اربيليءَ جو ذڪر ڪندي چوڻ لڳي،

سيپٽمبر ٢٠٠١ع جي پهرين هفتي ۾ جڏهن (اوجها چيسٽ سينٽر) اسپتال ڪراچيءَ روزمره جو ڪجهه ضروري سامان ۽ ڪجهه پئسا ڏيئي، ڪجهه گهڙيون سائس ڪچهري ڪري جڏهن واپس ڳوٺ وڃي

رهيو هوس، تہ سيڪنڊ فلور تي عورتن واري وارڊ مان ڪيئين نہ "اربيلي" مون کي ٻويان ويندو ڏسي بادامي اکين مان ڳوڙها ڳاڙڻ لڳي هئي......!!!

اديءَ ڪيس سمجهائيندي چيو هوس،

ڇري تہ نہ تي آهين؟!

جو! خيري سلي ڀٽي روئين......!

دعا ڪرينس، تہ تنهنجن ٻچن جو خيال رکٽي!!

تہ اربيليءَ ڪيس چيو، مان هن جي ٻيسن ۽ ڪائڻ ٻيئڻ لاءِ ڪونہ ويٺي آهيان! مون کي فقط هن جو وڇوڙو ٿو ماري!!

مان چاٿان ٿو،

وڇوڙو ڇاکي چئبو آهي؟!

ملڻ جو احساس نہ رهندو آهي،

۽ وڇڙڻ جو وري پتو نہ پوندو آهي......

بس! روح ۾ فقط رڙيون هونديون آهن!

ريهون هونديون آهن!

۽ ڪيهون هونديون آهن!

شام جو سئوٽ خادم حسين، ماسات خادم ڪلهوڙو ماسٽر رجب ڪنير ۽ مون گڏجي ٻيندين جي ٻاچي ۽ ماني ڪاڏي سين، جيڪا ماستر رجب تيار ڪٽي هئي.

نئين سال جو اڄ ٻهريون ڏينهن هو، جو خيرپور ميرس کان هڪ شاعر دوست "وفا حاڪم وساڻ" جو پريت پتر باامانت اسپتال ۾ هٿين رسيو....

"وفا حاڪم وساڻ" پنهنجي پتر ۾ لکي ٿو،

سدائين شل شاد و آباد هُجين تون،

اسان جي دعائن ۾ تون رهندين!

۾ جنوريءَ جي رات جو نائين ڏارا "ڪنيز" ڊيوٽيءَ دوران حسبِ معمول پڙهڻ لاءِ ڊائري ڪٽي ويٺي، بعد ۾ پنهنجي لکيل ڪهاڻي (اڻپورا خواب ۽ اداس شامون) اصلاح لاءِ ۽ چيرائڻ لاءِ ڏني.

رات جو يارهين ڏارا "ماستر صداقت سانگي" لڳن کي تيل هٽي

عضون کي زور ڏيندي انساني خدمت ڪرڻ لڳو، مون ڪيس ٻانهون ٻڌي گهٽوئي ٽنايو، پر! ماستر زور ڏيندو رهيو....

ٽي جنوري؛ جو سڄو ڏينهن سوچن ۾ گذريو، بس! بيڊ تي ئي پيو رهيس، جو! اوچتو اٺين ڌارا ڪرسچن نرس سڏ ڪندي وارڊ ۾ پنهنجو مڌر آواز ڦهلايو، "نوشاد" ڪون هي؟! ڪال آئي هي!

فون ڪنير، اڳيان دلدار جو آواز هو.........

ڀائو! حيدرآباد مان ڪال آئي آهي، ثقافتي کاتي وارن تنهنجي علاج لاءِ وفاقي حڪومت طرفان علاج لاءِ پئسا منظور ڪيا آهن، سو! (P.I.D 9200692 ۽ 9200940) تي رابطو ڪر ۽ ڳوٺ پيو ڪل خير آهي....

ثقافت کاتي جي چڱي مڙس (محترم نثار ميمڻ) منهنجي جيڙي ئي سنڀال لڌي هئي، جنهن لاءِ مان سنڌ؛ ادبي تورائتو آهيان.... ان کان اڳ بيوس خادم بروهي منهنجي علاج لاءِ وچ شهر ۾ ڏهه ڏينهن ڪيمپ هئي علامتي بک هڙتال ڪئي جنهن ۾ پيچو فقير، ڊاڪٽر مولابخش جوڻيجو، ڪامريڊ عزيز بروهي، پنهل ساريو، قمر ڀٽي، غلام محمد ڀٽي، ڪامريڊ عنايت قلپوٽو، واحد پارس هسٻاڻي، واحد ڪانڌڙو، اصغر سنڌي، عبدالحميد ناز سومرو، نظام ڪولاچي، الهيار چانڊيو، محمد گاڏهي، اقبال چنو، مسرور سيال، ڊاڪٽر غلام حيدر ڪوڪر، زيب ساريو، غلام مصطفيٰ ڀٽي، سارنگ امر، ڪامريڊ قادر بروهي، بدر ساريو ۽ ٻيا شامل هيا.

ان ئي رات مان محترم "ڪنيز ڪهيري" لاءِ تهه دل سان پريشان هوس، جو! هوءَ (Night Duty) جي تبديل ٿيڻ ڪان پوءِ اکين کان ئي اوجهل اوجهل هئي.....

پنج جنوري؛ جي صبح جو وري ٻيهر دلدار جي فون آئي، فون اٽينڊ ڪندي ڪيس چير، تون رات واري ڪوچ ۾ سفر ڪر ۽ صبح جو نائين ڌارا پريس انفارميشن ڊپارٽمينٽ (P.I.D) حيدرآباد جي.او.آر ڪالوني پهچ!

تقريبن ٻين ڌارا گرم پاڻي سان وهنجي اسپتال جي جيل جي قيدين وانگر ماني کائي شاعر دوست عبدالغفور چانڊيو سان گڏجي سٺ روپين ۾ اسپتال جي گيٽ تان ئي ٽيڪسي ڪرائي ساڍي ٽين ڌارا بلبو لاٽين

ذريعي پوڻين ستين ڌارا حيدرآباد اسٽيشن تي پهتس.

اسين ٻئي شاعر دوست جڏهن ٽيڪسي مان صدر پهتاسين ته مون کان اڳ دوست عبدالغفور چانڊيو ٽيڪسيءَ واري کي ڪرايو ڏنو، ٽيڪسيءَ واري پنجن سون جو نوٽ پڌو ڏسي ڪيس واپس ڪيو ته سٺ روپيا کليا ڪين! اهو سمورو منظر بليو لائين جي ڪرايو اوڳاڙيندڙ پٺي ڏٺو، جنهن ٽيڪسي واري کي سٺ روپيا ڏيندي مون کي گاڏيءَ ۾ ويهڻ لاءِ چيو ۽ چار سئو بقايا دوست کي ڏيندي پنجن سون جو نوٽ گاڏيءَ جي تڪڙ ۾ هلڻ سبب وٺڻ وسري ويو....

ڪوچ هلندي رهي، جو! وچ رستي تي ڪلاڪ کن سفر ڪرڻ کان پوءِ مُنشي چوڻ لڳو، يار!! تمهاري اُس ڀائي سي پانچ سو لينا تو مين ڀول گيا!!!

تو فر هم ڪيا ڪرين!؟ مون کيس ڇڙٻ ڏيندي چيو پوءِ ته گاڏيءَ جا سيئي ڊرائيور منشي ۽ ڪلينر وغيره هلندڙ گاڏيءَ ۾ ٺئي تماشو ڪرڻ لڳا ته هو همراهه ڪار ۾ مون سان گڏ هو، پر! پئسه نه وٺڻ ۾ ڪنهن جي غلطي هئي؟! جڏهن ته مون پڻ اِهو نوٽ ڪيو هو، جو! شاعر دوست ڪوچ واري کان چار سئو وٺندي پنجن سون جو نوٽ ڪيس ڏنو ئي ڪين!!!

بهرحال! اهو تماشو سموري ڪوچ جا مسافر ڏسندا ۽ ٻڌندا رهيا، جو! حيدرآباد ستي گبٽ تي پهچندي ئي ڪوچ وارا اردگرد مڙي ويا. نيٺ ڪلاڪ ڏيڍ جي وٿ وٺان کان پوءِ هڪ پوليس آفيسر مٿان اچي ڪڙڪيو.

جي ڀائي! ڪيا مسئله هي؟!

ڪوچ وارن کيس سموري ڪٿا پيرائتي ڪري سڻائي.......

مون ان پوليس عملدار کي (Press Card) ڏيکاريندي چيو (جيڪو سنڌي ڳالهائي رهيو هو) دوست آئون (Journalist) ايڊيٽر آهيان، هن ڪوچ واري کان توهين پڇاڻو ڪريو ته پئسا نه وٺڻ ۾ ڪنهن جو قصور آهي؟!

ڪوچ جو منشي چوڻ لڳو، يار مين غريب آدمي هون، اپني جيب سي ڪوچ کي مالڪ ڪو پئسي تو ديني پڙين گي.....!!!

غريب آدمي لفظ تي منهنجين اديبائين اکين ۾ ڳوڙهن جي آلاڻ ٿيڻ لڳي ۽ پوءِ منشي جي احساسن سان گڏ منهنجا احساس به روئڻ لڳا.......

بعد ۾ شاعر دوست "عبدالغفور چانڊيو" متعلق سنجيدگيءَ سان سوچڻ لڳس. دوست کي منشيءَ کان پئسه وٺڻ وقت ائين نه ڪرڻ گهرجي ها ۽ مون متعلق ويچارڻ گهرجي ها ته اڳتي سفر ڪرڻ دوران مون سان ڪوبه اڻ وڻندڙ واقعو ٿي سگهي ٿو؟! ۽ ٿيو به ائين ئي، جنهن جو درد دل جي ڪتاب ۾ چنجي هميشه هميشه لاءِ (Compose) ٿي چڪو آهي.......

ساڍي ستين ڏارا مهراڻ ايڪسپريس آئي، جنهن ۾ سوار ٿي ائين ڏارا هُن بادامي اکين واري ماستريائيءَ جي شهر (ٽنڊو ڄام) پهتس. حيدرآباد اسٽيشن تي ٽرين جو اوسيئڙو ڪرڻ دوران ائين پانئين رهيو هوس، جيئن ڪو جنوري مهيني جي رات جا ست نه، بلڪ! ٻارنهن، هڪ ٿيو هجي!!!

(جنوري مهينو معنيٰ جن مهينو!!!)

جنوري مهيني لاءِ ڏرتيءَ جي وڏڙن جي هڪ چوڻي مشهور آهي ته، (هٽ واٽيو ۽ سيارو پنهنجي ڪسر ڪڍهن به ناهن ڇڏيندا!!!)

حيدرآباد جي پر رونق ٽيشڻ (اسٽيشن) تي پليٽ فارم ٻه ۽ ٽي تي ٽنڊو ڄام، ٽنڊوالهيار ۽ ميرپورخاص جون خوبصورت صورتون رات جي ٽڏ ۾ به پنهنجي خوبصورتي احساسن کي آڇڻ لاءِ اڳرائي ڪري رهيون هيون، پر! الاءِ ڇو؟! سندن حُسن جون اهي الرون هن ڏڪيل دل تي ذري جو به اثر ڪين ڇڏي سگهيون؟!

ان جو ڪارڻ فقط (Chest Tubber Clousis) ئي هيو، جنهن زندگيءَ کي احساسِ ڪمتريءَ ۾ مبتلا ڪرڻ لاءِ پريشان ڪرڻ جا سمورا گس کولي ڇڏيا هئا. ته مون کي "ٽي.بي" آهي...... پر! ڊاڪٽرن جو اهو بار بار ورجايل جملو ته مون کي آخري اسٽيج ۾ ٽي.بي آهي، جيڪڏهن! هاڻي هن ڀيري مون پاڻ تي توجهه ڏئي علاج نه ڪرايو ته پوءِ بچڻ جا امڪان تمام گهٽ آهن!

اوهين يقين ڪريو ڊاڪٽرن جو بار بار ورجايل اهو جملو چَسو ۽

يوڳ پٽي لڳو، ڇو جو! هو وائٽرا هڪ (Writer) ۽ (Fairness) شاعر سان مخاطب هيا، هن ڪي ڪهڙي ڳالھ تہ توهان جون اهي (Anty Tubber Drugis) بي اثر ۽ نقلي دوائون تہ منهنجي نوجوان ونيءَ کي بہ نہ بچائي سگهيون آهن؟! پوءِ مان ڪيئن توهان لوڻين تي احساسن جو اعتماد ڪريان؟!؟

جڏهن تہ چڪلي جهڙو ڏيک ڏيندڙ هڪ سچو ملڪ، جيڪو هلندو ٿي فلم انڊسٽريز جي ڪمائيءَ تي آهي، تنهن پاڙيسري ملڪ مان ٽي.بيءَ جون دوائون ٿيون اچن تہ آخري علاج آهي، هن هندوستاني دوائن ڪان پوءِ ٽي.بيءَ جو ڪوبہ علاج ڪينهي؟!

الاءِ جي ڇو؟! ٽي.بي لفظ تي ڇڙ ڪاڻ بدران رحم اچي رهيو هوم ۽ اهو سب يوڳ پاڻئين رهيو هوس، تہ جراثيم بي اثر ٿي ويا آهن!!! ڊاڪٽرن جو اهو روز روز جو جملو تہ ڪائو! بار بار ڪائو! تہ جيئن جراثيم بي اثر ٿين!

پاڪستاني دوائون هونديون ٿي بي اثر (نقلي) تہ پوءِ جراثيمن تي ڇا ڏوڙ اثر پوندو؟! هوئڻ بہ هن موجوده ماحول ۾ انسان ڪان وڌيڪ پيا ڪي جراثيم آهن؟!

جراثيم لفظ تي ياد آيو، جو! ڪاڻ پيڻ واري وقت "ماستر رجب ڪنير" ڪي چانھ دوران ڪير گرم ڪرڻ دوران، فروٽ دوران يا مانيءَ وغيره دوران ڪيس يوڳ ڪندي ڇٽي پٽي ڏنم، سائين فلاڻي شيءِ تہ وٺي آئي ڏيو ڪاوان! جو! جراثيم وڌي ويا آهن ۽ اهو ٿي يوڳ "ديدار ابڙي" سان پڻ هر وقت پٽي ڪندو هوس......

هوئڻ بہ ذهني تڪليف ڪان وڌيڪ جسماني تڪليف ڪجھ سوايون اذيتون بخشيندي آهي. پهريائين مون بہ اهائي سوچنا سوچي هئي تہ مان هڪ حساس شاعر آهيان، تنهن ڪري ذهني تڪليفون وڌيڪ اذيتون بخشيندڙيون آهن، پر! نہ اهو سب هڪ فلمي يوڳ آهي، شاعرانو ڇسو عمل آهي! جڏهن جسماني تڪليف ڪنهن ڏمر جيان سنهڙي ڳڇيءَ ۾ ڳل پئجي وئي آهي، تڏهن سڏ ۽ ڳل پٽي اٿم تہ نہ! جسماني تڪليف وڌيڪ اذيتون آڇيندي آهي!! جيڪڏهن جسماني تڪليف نہ ايندي تہ ذهن ڪي ڪيئن پتو پوندو تہ ذهني تڪليف ڇاڪي

ڇٻو آهي؟!

رات ٽندو ڄام چاچي مظهر لاشاري "نمائنده عبرت" جي گهر رهي، ٻارن ٻڇن سان ملي صبح جو ورڪشاپ تان ڪار ڪرائي تي بوڪ ڪرائي پي.آء.ڊي ساڍي نائين ڏارا پائو "امداد ميمڻ" سان مليس ان کان اڳ پائو "مرتضيٰ سيال" کي رات جو ستين ڏارا ٿي حيدرآباد اسٽيشن تان ڄام شورو واري گهر فون ڪري ٻڌايم تہ يار! توهان جي (Witness) پٽي جي سخت ضرورت اٿم. سو! ڏهين ڏارا پي.آء.ڊي پهچ!!

پائو "مرتضيٰ سيال" پوري وقت تي پهچي ويو، جنهن جي سئو سيڪڙو پڪ هيم تہ يار! عبرت ميگزين جو ايڊيٽر صاحب آهي. سو! ڪٿي تو اچي؟!

پائو پوري هڪ بجي تائين پريس انفارميشن جون قانوني گهرجون پڻ مڪمل ڪرڻ ۾ هٿ ونڊائيندو رهيو ۽ پنهنجي ذاتي ڪار استعمال ڪري هڪ ادبي فرض ادا ڪرڻ ۾ ڪائي ڪسر ڪين ڇڏيائين. جنهن جي لائق واقعي بہ مان ڪين هوس.....

"مرتضيٰ سيال" سان گڏ "واحد پارس هيسباڻي" ۽ عبرت جي چيف رپورٽر "سرفراز وسطڙو" جو پڻ ادبي ٿورائتو آهيان. جن تڪليف ڪري (Witness) وارو ادبي ڪردار ادا ڪيو.....

پي.آء.ڊي طرفان ويهن هزارن جو چيڪ ڊپٽي ڊائريڪٽر محترم "ڊاڪٽر نظام الدين ميمڻ" کان وٺي انفارميشن فوٽو ڪيڊرائي رڪشا ڪرائي پارس هيسباڻي ۽ شوڪت جوڻيجي سميت حيدر چئونڪ وٽ "مور ساگر" ۽ "منظور جوڻيجو" سان ملي "دلدار" سان مليس. بعد ۾ بدين اسٽاپ تان بليو لائين ذريعي شام جو ڇهين ڏارا (وارڊ نمبر تيرهن) پهتس، جتي آغو، گل ۽ ميهر اڳ ئي آيل هيا منهنجي طبيعت پڇڻ لاء.......

ڇهہ جنوريءَ جي شام ٻه جڻين ٿي (وارڊ نمبر تيرهن) پهتس، تيئن ئي پتو پيو، هو پاڻ وارو يار بيڊ نمبر اٺ وارو (عليم بيگ) صاحب موت جي ور چڙهي ويو! ڪالهہ جڏهن مان حيدرآباد وڃڻ لاء تياري ڪري رهيو هوس، ان وقت پيشاب ڪرڻ دوران بيهوش ٿي ويو هو، سنڌ اکيون بلڪل اڇيون ٿي ويون هيون، ان کان ڪجهہ لمحا

اڳ جڏهن مون سائس طبيعت جو پُڇاڻو ڪيو هو تہ ڪنڌ رکي ڏاري اکيون ٺي ٻوٽي ڇڏيون هئائين ۽ تڪليف دوران ڇٽي ڏنو هئائين.

(نوشاد! يار ڪچھ ڪرو!! مين مرجائون گا!!!! مارني والي سي بچاني والا بهت بڙا هي.......)

۽ حيدرآباد وڃڻ دوران بليو لائين ۾ سوچڻ اچي سوڙهو ڪيو هو تہ عليم جو هاڻي الله ئي واهي آهي!!!

رات جو (ڪنيز) آئي، طبيعت پُڇيائين ۽ ناول جو پڻ پُڇاڻو ڪرڻ لڳي، تہ ناول ڪٿي پهتو آهي؟!

ست جنوريءَ جي صبح جو ناشتي ڪرڻ دوران "ڪنيز" آئي، ان وقت ٻي سنڌي نرس "روزينہ" پڻ ساڻ هيس. طبيعت پڇيائين ۽ پوءِ ڪيس عبرت ميگزين جي ڪاپي ڏنم تہ تولاءِ اداري منجهان آندي اٿم....

اٺ جنوريءَ جي رات جو نائين ڏارا "ڪنيز" (وارڊ نمبر تيرهن) ۾ کڻي آئي، طبيعت جو ۽ ناول جو پڇاڻو ڪيائين. ڪيس ڇٽي ڏنم.

(جڏهن کان (وارڊ نمبر تيرهن) ڇڏي ويون آهيو. تڏهن کان ڇورا ڇنا ٿي پيا آهيون!)

پوءِ بہ اوهان جي سار لهڻ لاءِ دل اوهان جي ٿورائتي آهي....

نَو جنوريءَ جي شام جو ٻہ نقاب اوڙهيل مهاجر عورتون (وارڊ نمبر تيرهن) ۾ داخل ٿيون. جن مان هڪ اندر وارڊ ۾ داخل ٿي ۽ ٻي عورت ٻاهر گيٽ تي ئي بيٺي رهي. ٿوري دير کان پوءِ عورتون مون طرف کڻي آيون ۽ اچڻ شرط ئي ڇوڻ لڳي (عليم ڀائي) ڪيسي مرگئي؟!

مرني کي وقت ان کي حالت ڪيسي ٿي؟!

ان کي زبان پر ڪس ڪا نام ٿا؟!

وه ڪيا کھ رها ٿا؟!

۽ پوءِ روئڻ لڳيون.......

مون کين دلجاءِ ڏيندي چيو. بس! ان کي عمر هي اتني ٿي......!!

"عليم بيگ" کي ٻہ پٽ ۽ هڪ ڌيءَ هئي، سنڌ وني هڪ حرفتي عورت هئي، هن جي روين مان اٿين پئي محسوس ٿيو. جيئن ڪو سنڌ

گهر وارا هن مان نفرت ڪندا هجن!!! ته ڪيس ٽي.بي آهي!!!

احساسن جي دنيا به عجيب دنيا ٿيندي آهي، جو! انسان وجهڻ وقت يا وجهڻ ڪان پوءِ ٿي هٽ هٽڻ شروع ڪندو آهي، ائين ئي ٿيندو آهي، جو! جيٿري هوندي قدر ناهي ڪيو ويندو، پر! مُئي ڪان پوءِ ٿي پار پٽا پوندا آهن، يا ڪڏهن ڪڏهن ايئن به ٿيندو آهي، جو! رشتا به نفرتون ڪرڻ لڳندا آهن!!

ٽي.بي هئڻ سبب "عليم بيگ" جي زال هن ڪان نفرت ڪرڻ لڳي هئي ۽ هوءِ اولاد کي به منع ڪندي هئي ته سندءِ طرف نه وڃو!!

ڏهه جنوريءِ جي صبح جو ساڍي ستين ڏارا آغو، دلدار، سئوٽ خادم جو پٽ عرفان ۽ مان صدر مان (Blue line) ذريعي شام جو چئين ڏارا نصيرآباد پهتاسين ۽ ساڍي چئين ڏارا نصيرآباد مان ڪار ذريعي باڊهه پهتاسين، ان ڪان اڳ سيوهڻ جي بس اسٽاپ هوٽل تي مجبورن مانجهاندو ڪيوسين، جڏهن جو شام جو پنهنجي شهر گهرن اڳيان ڪار روڪرايم، ته پتو ناهي ڪيئن ڪامريڊ اچي ٻڪ هنيو....؟!

ڪامريڊ ٻڌايو ته ابو! ٻن ڏينهن ڪان روڊ تي تنهنجي اچڻ لاءِ اچي ٻيهندو آهيان، ته ابو ايندو! ڪامريڊ جي ٻڪ ۽ ان اڇوتي جملي ماضيءَ ڏانهن ڏکي ڇڏيو ۽ پنهنجو "ٻاروتڻ"، پنهنجو ٻالڪ پڻو هڪ دم ذهن جي اکين اڳيان تري آيو........

مون کي ياد آ، جڏهن مان ڪامريڊ جيترو ستن سالن جو ٻالڪ هوندو هوس، ته بابا (مزن) جو اوسيئڙو ڪندي ننڊ پئجي ويندو هوس ۽ پوءِ صبح جو سوير ئي سوير بابا ماندڻيءَ تي نئين شهر هليو ويندو هو يا ته اڪثر ڪين تي ڪنهن دوست کي ويهاري گهمڻ هليا ويندا هيا...... ائين بابا جو پسڻ مهينن جا مهينا ڪونه ٿيندو هو....!!! پوءِ اکير پٽي ڦتڪندي هئي.....

۽ پوءِ "ڪامريڊ" مظهر نوشاد جي بادامي شيرڙين اکين ۾ گهوريندي پنهنجين ئي بادامين اکين جي آلاڻ ۾ غوطا کائڻ لڳس........

يارهن جنوريءِ جي شام جو چئين پنجين ڏارا "ڊاڪٽر برڪت مشوري" جي ڪلينڪ تي نواب "نبن" سومرو ڪان انجيڪشن لڳرائي رهيو هوس، جو! سپاهي "غلام شبير ڪنير" جو سرد لاش سندءِ

وارث مُقام طرف کنیون پئي ويا........

ڪالهہ هاسپيٽل کان جيئن ئي موڪل ڪري ڳوٺ پهتو اهيان، تہ پوئيان هن يار بہ "عليم بيگ" وانگر موڪلائي ڪئي آهي، ماٺ پنهنجي مُنهن پاڻ سان سُور سلڻ لڳو هوس....

بہ ڏينهن اڳ شبير اڌ رات جو ننڊ مان آتاريندي چيو هو، نوشاد! أٺ يار!! ايڏي ننڊ ڪبي آ!!! اُٿي ويهہ، ڪجهہ تہ دلجاءِ ڏي.....!!!

ٻارهن جنوريءَ جو سرد (ٺڏو) ڏينهن پنهنجن ٻن ٻالڪن (ٻارڙن) سان ئي خوب انجواءِ ڪيم. ڪامريڊ گهڙيءَ گهڙيءَ واري واري سان ٻنهي ڳٽن کي چمڻ لڳو هو ۽ نوشابہ! نوشابہ ياڪر پائيندي بار بار اهو چئي رهي هئي،

ابو! هائي توڪي مان موڪل ڪونہ ڏينديس!! ۽ پوءِ آڱرين جو اشارو ڪندي چوڻ لڳي، هيتريون راتيون رهہ، پوءِ ڀلا وڃجانءِ......!!!

تيرهن جنوريءَ جي شام جو (انجيڪشن) هڻائڻ لاءِ ڊاڪٽر برڪت مشوري صاحب جي ڪلينڪ تي موٽرسائيڪل ڪاهي ويس، ڪامريڊ بہ ساڻ هيو، جنهن ير واري دڪان تان نوي روپين وارو ٻارائو ريڊيو وٺي ڏيڻ لاءِ چيو، مون ڪيس هڪ دم وٺي ڏنو، چو جو! ڪامريڊ ۾ مون کي پنهنجو ٻالڪپڻو ئي محسوس ٿيندو اٿم، تنهن ڪري هن جي ننڍي ۾ ننڍي خواهش/ فرمائش بہ مون لئہ أتم درجو رکندي آهي.

چوڏهن جنوريءَ جي صبح جو ماروي، سُهٽي، ليليٰ، پرهہ ۽ ڪُراڙي (بيگم) سميت نادر، ڪامريڊ ۽ نوشيءَ کي ميلي جي خرچي ڏئي نائين وڳي واري بليو لائين ۾ اديءَ سميت ڪراچي اسپتال لاءِ روانو ٿيس.....

تقريبن چئين ڏارا ڪراچي صدر واري علائقي ۾ پهتاسين، صدر مان ٽيهن روپين ۾ رڪشو بوڪ ڪرائي شام جو ڇهين ڏارا (وارڊ نمبر تيرهن) ۾ داخل ٿياسين، جتي موت جو رڇ جهڙو راڪاس ريڙهيون پائي هڪ دم غائب ٿي چڪو هو!

ڪُڪڙ ڦِرائي ڪرائي ڪائي اجان واڪ لاءِ وارڊ کان ٻاهر وڃي ئي رهيو هوس، جو! اوچتو "ڪنيز ڪهيري" ملڻ لاءِ آئي، ڪيس ڪنگهہ تي

پئي هئي، طبيعت بہ ڪافي ناساز هيس، هن ڳوٺ جا حال احوال ورتا تہ چار ڏينهن ڪيئن گذريا؟!

هڪ شوخ قسم جي شاعر جا تنهائيءَ ۾ ڪيئن ۽ ڪهڙا ڏينهن گذرندا هوندا؟! (ڏينهن ڏوجهرن ۾ تہ راتيون روح ۾) رقص ڪنديون آهن.... ۽ دل! دل يتيم ڪنهن ٻچايل، ٻڪايل ۽ ستايل ٻالڪ جيان ٻاسجندي آهي!!

انسان سماجي ناٽڪ جو هڪ رنگين ناول ٻڌجي چڪو آهي، جنهن جو (Tittle) فقط درد ئي آهي. چند خوشيون ڪنهن ٻہ، هڪ بہ درد جو ازالو نہ ٿيون ڪري سگهن! خوشيون ڪوڙ سال جيون جي جهول ۾ خيرات سمجهي اربڻ جي جستجو ۾ ڪن، پر! پوءِ بہ اِهي مڙئي/ هڙئي سال (راتيون) دنيا جي هڪ درد اڳيان ڪابہ معنيٰ ڪين پيون رکي سگهن!!!

پندرهن جنوريءَ جو اڄوڪو ڏينهن الاءِ جي ڇو؟! احساسن جي ڏتڙيل ڪال ڪوٺڙيءَ ۾ ريهون ۽ راتيات ڪندي وڏي مشڪل سان گذريو!! (وارڊ نمبر تيرهن) ڪنهن رن زال جيان سينڊ وڪريل ۽ اُجڙيل ٻاسجي رهيو هوم!!! ان جو ڪارڻ موت جو واسو هو. فقط موت جو واسو.....

ها! ان موت منهنجي اکين اڳيان پنجن جانين کي مانگر مڇ جيان ڳڙڪايو هو، جن ۾ ٻہ عورتون ۽ ٽي مرد شامل هيا، جڏهن تہ ٻيا ڪيترائي انسان (مريض) ايندا رهيا ۽ ويندا رهيا.....

موجوده وقت عورتن واري حصي ۾ گڙيا، پناڻ عورت ۽ اڄ هڪ مهاجر عورت داخل آهن ۽ مردن واري حصي ۾ ظفر پناڻ، صابر سانگي ۽ مان شامل آهيون.

(وارڊ نمبر تيرهن) اڄ ايئن ڀانئين رهيو آهيان، جيئن ڪو ريل جو گاڏو هجي، جنهن ۾ هڪڙا مسافر چڙهندا هجن ۽ ٻيا مسافر هر ايندڙ اسٽيشن تي لهندا هجن ۽ مرڻ وارو منظر ايئن ڀانئين رهيو آهيان، جيئن ڪو ٽرين جو ايڪسيڊنٽ ٿيندو هجي.....!!!

انهن ئي سوچن ۾ هوس، جو! ڊائري لکندي اوچتو ئي اوچتو " ڪنيز فاطمہ " وارڊ ۾ داخل ٿيندي ئي ڊائري پڙهڻ لاءِ گهرڻ لڳي....

"ڪنيز ڪهيري" جي وچڻ کان پوءِ ادبي احساسن، ذهن، ضمير ۽ دل تي پئي سِرڻ جيان لامارا ڏنا.......

جت ڪو مِٽ يا دوست وغيره هم ذهن نه ٻڻجي سگهي، اُت ڪنهن به ڪلاسيڪل موسيقيءَ کي ئي همراز ٻڻائڻ جو جتن ڪرڻ گهرجي.

دل جي ٽائيٽل تي ڪنهن اڻ ڇهيل/ اڻ ڏٺل عڪس جو وجود/ چهرو (Composing) لاءِ ڪر ڪنيون ڪيٽن نه تخليقي ذهن کي جنجهوڙي رهيو آهي....؟!

۽ جيون کي مون خدا کان به وڌ پسيو آهي.... ۽ مان انتها جون حدون اورانگهي وڏيڪ ڪجهه پسڻ ٿو چاهيان، ڇو جو! اِهو سڀ ڪجهه منهنجي فطرت ۾ شامل آهي.......

تون تمام تر سُندر آهين، پر! توکي مان خدا سان ڪين ڀيٽيندس، ڇو جو! خدا ته ......؟! ۽ تنهنجي ملڻ کان پوءِ صرف تنهنجي ملڻ جي ئي حسرت رهندم!!! اِهو شدت سان محسوس پيو ڪريان.....

سائنڻ جيڪڏهن عورت گل آهي، ته پوءِ مرد ڇا آهي؟؟؟

تنهنجي پيار کان پوءِ مان چئڻ ته هڪ فلسفو ٻڻجي چُڪو آهيان، جنهن کي سمجهڻ في الحال ناممڪن آهي! هونئن به پيار زيتونن جي ڪائي ريڙهي ته نه آهي، جو! گهٽيءَ ۾ ئي مليو وڃي!!

مان ڪوئي خزان جي موسم ۾ پپر جو ٽٽل زرد پتو ته نه آهيان، جو! هرڪوئي لتاڙڻ جي ڪوشش ڪري رهيو آهي!! منهنجو وجود رسم جي رسيءَ سان گهوڙي جيان ٻڌو ويو آهي، جنهن کي ڇنائڻ منهنجي وت کان ٻاهر آهي!!!

شايد! پنهنجي دوستيءَ جي آخري اسٽيشن الوداع ئي هئي، تڏهن ته تون ٻنان الوداع جي ئي هلي وئينءَ!! منهنجو نانءُ الفت ۽ تنهنجو نانءُ جوين آهي، پوءِ به پنهنجو رشتو ٿي نه سگهيو....!

مان تنهنجي دل ۾ سمايل هيس، الاءِ جي نه، پر! منهنجي دل ۾ تنهنجو وجود موجوده وقت به واس وٺي رهيو آهي. تنهنجي ياد تنهائيءَ مثل آ، جا! هر پل پنهنجين ڏکين ٻانهن ۾ سموئڻ جي اڪرائي ڪندي آهي.

الاءِ جي ڇو؟! موجوده وقت مون کي ڪنهن همسفر/ همراز جي نه، بلڪي! تنهائي جي ئي ضرورت آهي ۽ تنهائي ئي ته ماڻهوءَ کي

ماڻهپو بخشيندي آهي. جيون شايد! نانءُ ئي تنهائي جو آهي، جو! اڄ مان جيون جي هِن پيچري تي بلڪل تنها تنها آهيان!!

منهنجي معصوم محبوبا جو نانءُ ڪٿي تنهائي ته نه هو؟! هونئن به گهڻو ئي ڏکي ڏکي لکڻ چاهيم، پر! تنهائي ته پاڇي جيان پوئيان پوئيان آهي!!

مان هڪ اهڙي حقيقت جي ڳولا ۾ آهيان، جا! هڪ مثال بڻجي وڃي!! مان خدا کان توکي پنڻ نه ٿو چاهيان، ڇو جو! خدا ته توکي مون لاءِ تخليق ئي ناهي ڪيو......!!! ۽ تون خدا کي وچ ۾ نه آڻ، ڇو جو! خدا کانسواءِ به تون مون کي تمام تر عزيز آهين!!

ها! روح مذڪر يا مونث نه ٿيندو آهي، جو! هرڪو ان کي فتح ڪري وٺي!! ڪنهن به ڏک کي ڏک نه سمجهڻ گهرجي، ڇو جو! ڏک ئي ته حياتيءَ جو اصل اثاثو آهي.

مون پن شين کي تمام گهرائيءَ سان چاهيو آ. هڪ ڪلاسيڪل ڪوتا ۽ ٻيو من موهيندڙ موسيقي ...... جڏهن بي سبب ڪنهن غم ۾ غلطان ٿيندو آهيان، تڏهن موسيقي جي گهاٽي ۽ گگهه ٻيلي منجهه پناهه وٺڻ جي اڱرائي ضرور ڪندو آهيان.....

جوانيءَ کان علاوه پاروتڻ ۽ ٻڍاپ تي اڪثر سوچيندو آهيان ته جيون جو هيءُ مخصوص پيرڊ فقط ٽن سبجيڪٽس ۾ ڇو ورهايل آهي؟! الاءِ جي ڇو؟! پنهنجون ڇپيل رچنائون پڙهڻ کان پوءِ مان پاڻ به هڪ رچنا بڻجي ويندو آهيان.....! منهنجن اگهاڙن اکرن ۾ سواءِ داخلي ڪيفيتن جي ۽ خارجي ڪيفيتن کان سواءِ ٻيو ڪجهه به ته ڪينهي!!!

ها! مان تسليم ٿو ڪريان، ته مان ڪُوڙو ۽ ڪُٽل انسان آهيان، پر! اوهين يقين ڪريو!! مان هر سمي سچي ٿيڻ جي جاکوڙ ۾ رڌل هوندو آهيان!!!

اِهو پتو اڄ پيو اٿم ته محبت جيترو شدت سان رُوپ ڌاريندي آهي، اوترو ئي شدت سان نفرت جو اظهار پڻ ڪندي آهي!!! پر! مون ته توسان محبت، نفرت ڪارڻ ڪين ڪئي هئي......!!!

موجوده وقت تون "ريکا" جو روپ ۽ مان "اميتاڀ" جو عڪس بڻجي چڪو آهيان. جنهن سمي تنهنجن ۽ منهنجن نيڻن جو ناتو جڙيو

هو، تنهن سمي فرشتن ۾ تنهنجي معصوم پٽي کي سجدو ڪيو هو....

دنيا جي محبتن ۾ تنهنجي مُرڪ معصوم پٽي جو منشور محسوس ٿي اٿم. پيار اڄ پُراڻو هوندي ۾ ڪيڏو نه نئون نئون پيو محسوس ٿئي؟!

ها! توکي درگذر ڪرڻ جي باوجود به درگذر نه ڪري سگهيو آهيان....!!! پريت به عجيب رانديڪو آهي، جنهن سان کيڏڻ جي باوجود به انسان نه ٿو ڍاپجي!!!

ڪاش!!! دل جي جڳهه تي سيني منجهه صرف گوشت جوهڪ ننڍڙو ٽڪڙو ئي ٽڄ ٽيل هجي هان، جنهن جو ڪم احساس گڏ ڪرڻ نه، بلڪه! رت جو وهڪرو ئي جاري ڪرڻ هُجي ها!!!

مان جيون جي جنڊ ۾ حياتيءَ جي گذرندڙ ڏينهن کي پل پل پيهندو رهندس، پر! او ڪٽڪ جي داڻن جهڙي ڇوڪري!! تنهنجي جوڀن جو ڇا ٿيندو؟! ياد رک!!! پاروتڻ هڪ ڏنڌلو خواب اٿي..... ۽ جواني! جواني تيز تتل فقط هڪ ڏينهن جو هڪ پهر... پوءِ اُماوس رات جي اونداهيءَ جهڙي پوڙهائپ سان ڪير پريت ڪندئي!!!؟!!! پوءِ به مان توکي اڳ جيان آخر تائين پوڄيندو رهندس ۽ جڏهن ڪوئي آواره پوپٽ تنهنجي وجود جي پيل ڪري، توکي ڏڪاري ڇڏي، ته پوءِ ۾ منهنجي دل جو دروازو تولاءِ کليل ئي رهندو ۽ پوءِ تون هلي اچجانءِ.....

ڪنهن سرڪاري هاسپيٽل جي ڪنهن وارڊ جي ڪنهن بيڊ ۽ ڪنهن نظربنديءَ، ڪنهن قيد خاني ۾ ڪهڙو فرق آهي؟! تون ڪجهه مهينا ڪوٽڙي (Chest Diseses) هاسپيٽل ۽ پورا ڇهه مهينا (Ojha Chest Diseses) هاسپيٽل ڪراچي ۾ ڏ، ڇڻ ته ڪنهن قيدخاني ۾ نظربند رهيئن.... او بيماريءَ ۾ قيد ڪاٽڻ واري نظربند رهندڙ سنڌ جهڙي سُندر ڇوڪري؟! توسان گڏ، گهاريل گهڙيون ڪتي ٿي دل وساري سگهي.....!!!

ها! تون ته پل پل ياد آهين ۽ پل پل ياد رهندينءَ!! ڏس نه!!! توبن مان اڌورو اڌورو رهجي ويو آهيان......

مان جسم هوس،
تون روح هئينءَ!
مان اکر هوس،

تون احساس هئينءَ!

توبن هائي تہ ڪراچي بہ "ڪيج" جبل جو ڪاڙهو پٿي لڳي.... پر! او مِٺي!! مان "پنهون پروچ" ڪين بڻجي سگهيس!!!، البتہ! تون سسئي جي صورت ضرور بڻيئہ.... ست سال بہ ڪو عرصو آهي؟! جو! سور ڏيئي سنگت جهڙو سات ئي ڇِني وئينءَ!!! ست سال ءَ ٿاڪ منجهند جو هڪ پهر.... اف! وقت ڪيئن نہ واريءَ جيان وجود جي پُڪوڙيل مُٺيءَ منجهان اوچتوئي اوچتو وهي ويو!!!؟!!!

منهنجو شعور پٺو ءَ شاعرائي حس بہ جاهل پٽي جو مرڪز رهي، جو! تنهنجن اڻوتن احساسن کي نہ سمجهي سگهيس!! واقعئي!!! ڪنهن جي اڻ ڇُهيل احساسن کي سمجهڻ تمام اوکي ۽ اوکو عمل آهي....

اٺيهہ محرم ءَ ستاويهہ سيپٽمبر واريون تاريخون قيامت جو ڏيک ڏيئي رهيون آهن.... جڏهن نہ ڪو ويجهو عزيز اکين کان هميشہ هميشہ لاءِ اوجهل ٿي ويندو آهي، سو سمو قيامت جو ئي ڏيک ڏيندو آهي.

پيار ڪرڻ ڪان اڳ آزادي،
پيار ڪرڻ ڪان پوءِ اوسيئڙو!
ملڻ وقت اوسيئڙو،
ملڻ ڪان پوءِ اوسيئڙو!
جدا ٿيڻ وقت اوسيئڙو،
۽ هميشہ لاءِ جُدا ٿيڻ ڪان پوءِ اوسيئڙو!
هاڻ وري،
قيامت جي ڏينهن جو پڻ اوسيئڙو!

پيار ڪٿي اوسيئڙي جو نالو تہ ناهي!!! تنهنجي وئي ڪان پوءِ يادون بہ يرغمال بڻجي چُڪيون آهن.... هڪ يرغمالي (باندي - نظربند) جي ڇا ڪيفيت هوندي؟! ان جو علم آهي توکي....؟!

پيار ۽ پيڙا جا احساس هڪ ئي وجود جو پاڇو ٿيندا آهن.

پوءِ ڪو پاڇو نہ ٿيو، تہ ڪو پاڇو وري وڏو ٿيندو آهي. اي هوا....!!! هُن کي ڇئج؟! جيڪڏهن! تنهنجو تصور نہ هجي ها، تہ پوءِ منهنجو هيءُ وقت ڪيئن ڪٽجي ها!!! ۽ ها! مون کي بي وفا بہ نہ ڇئج، ڇو جو! تون پل پل ياد جو آهين....

سانڻ! اچن ڳوڙهن جو تہ خيال نہ رکيئي، پر! افسوس جو، هنن ڳاڙهن ڳوڙهن جو بہ قدر ڪين ڪيئي!! ايئن اڪثر ٿيندو آهي، جو! پنهنجن کان بہ وڌيڪ پراوا مٺا ۽ عزيز ڀاسجندا آهن، پيار وکر ئي اهڙو آهي.......

نئين عشق ڪرڻ سان نوان سور پلئہ پوندا آهن، پر! زندگيءَ سان عشق ڪرڻ جڻ روز روز پاڻ کي صليب تي ٽنگڻ جي برابر عمل ليکبو....

محبوب ڪيڏو بہ هيٺو هجي، پر! پوءِ بہ هو عاشق کان هر حال ۾ ڏاڍو هوندو آهي ۽ ڪڏهن تہ وري پاڻ ڏاڍن سان بہ پيار تي ويندو آهي......!!!

سورهن جنوري جي رات جو ستين ڏارا (ماستر صداقت علي سانگي) جي زور پرڻ تي (پرويز سانگي) سان گڏجي ڪار جي ذريعي (صابر حسين سانگي) ساڻ ونئي قائداعظم جي مزار جي سامهون (محفلِ خراسان) امامن جي مزارن جو درشن ڪرڻ وياسين، جتي مولا علي مشڪل ڪشا، سانڻ سڪينہ، گهوٽ قاسم، امام موسيٰ ڪاظم، فاطمہ الزهريٰ، امام حسن، امام حسين ۽ غازي عباس جن جون هوبهو مزارون عڪس بند هيون.

(محفلِ خراسان) ڪجهہ گهڙين لاءِ امامت جي دور ۾ درشن ڪرائڻ لڳي، ايئن پئي محسوس ٿيو، جيئن ڪو مان ايران، عراق، ۽ شام وغيره ۾ شام جو هڪ لنيل مسافر هجان ۽ تصور ئي تصور ۾ غازي عباس کان پنهنجي پويتر خواهش جي گهر ڪري رهيو هوس.....

(محفلِ خراسان) ۾ ميوزيڪل اسٽال، ڪتابن جا اسٽال، تصوف ۽ مذهبي عقيدي واريون اهل تشيع واريون شيون پيون هيون اسان سان گڏ (امتياز شيخ) پڻ هيو، جيڪو بعد ۾ سنگت سميت ڏهين ڏارا اسان کي ڇڏڻ (وارڊ نمبر تيرهن) تائين گڏجي آيو.

سترنهن جنوريءَ جي صبح جو جنگ اخبار جو پراڻو سينئر صحافي "ساجد صديقي" صاحب سان (وارڊ نمبر تيرهن) ۾ ملاقات ٿي ويئي، (ساجد صديقي) صاحب پنهنجي نوجوان ڌيءَ کي داخل ڪرايو هو.

شام جو سنڌ ونئي ۽ بي اي ڪندڙ ڌيءَ پڻ وڏي ڌيءَ لاءِ اسپتال آيا هيا، جن سان شام جو صحافتي ڪچهري ڪرڻ دوران ساجد صاحب

تعارف ڪرائي دعا سلام ڪرائي.

(ساجد علي صديقي) جنگ اخبار ۾ ٻاراڻي ادبي صفحي جو انچارج پڻ رهي چڪو آهي، هي هڪ سادو ڪرو ۽ سچو انسان لڳو. ڪچهريءَ دوران سنڌ ۽ چٽيل هڪ جملو هن ڊائري ۾ (Compose) ڪري رهيو آهيان ته،

(لکني سي هم باز نهين آئين گي، اگر! لکين گي نهين، تو اندر هي اندر ۾ مرتي رهين گي!! باهر لوگ مارين گي، تو اندر ۾ ضمير مارتا رهي گا، هم ضمير والي لوگ جائين تو ڀلا جائين ڪهان.....!!!)

رات ٿي ته (Night Duty) ۾ "بيو رينا" آئي ۽ ايندي ئي چوڻ لڳي،

ڪيسي طبيعت هي آپ ڪي نوشاد؟!

جي! بلڪل نارمل هون.....

۽ پوءِ ڪائنس ڪرسچن مذهب تي (llen G-White) جو اردوءَ ۾ ترجمو ٿيل ڪتاب (هم اور هماري دنيا) پڙهڻ لاءِ ورتم.

عيسائي مذهب ۽ حضرت عيسيٰ واري فلسفي مون کي مُنجهائي وڌو هو. مُنجهائي ته مون کي دنيا جي هنن سيني مذهبن وڌو آهي، جن ڪان هاڻي ته ذهن ۽ ضمير کي پر! روح کي ٻي ڪِربَ پئي اچيم!!!

منهنجي شاعرانه نظرن ۾ دنيا جو آتم ۽ مٿانهون مذهب فقط انسان ئي آهيم. جيڪڏهن ڪنهن به مذهب ۾ انسانيت ناهي ته هو پنهنجن اپوجهه پوئلڳن کي گمراهه ڪري رهيا آهن.

۽ الاءِ جي ڇو؟! دنيا جي مذهبن کان ماڻهپو موڪلائڻ جا گس ڳولي رهيو آهي.....؟! دنيا جو ماڻهپو ۽ اچوتو مذهب فقط ادب ۾ ئي آهي ۽ مان ادب جو پرائمري ٻار جيان پڙهندڙ ٻالڪ ئي آهيان.

حضرت عيسيٰ........

عيسائي فلسفو.......

خدا وند جو پٽ.....

عجيب فلسفو آهي.....؟!؟

جڏهن ته "ڪلام الله" ۾ واضح لکيو ويو آهي ته (خدا نه ڪنهنجو ڄائو آهي ۽ نه ڪنهن کي ڄڻيو آهي؟!؟)

عجيب فلسفو آ؟! ڪرسچن مذهب نہ صرف حضرت عيسيٰ ڪي، مائي مريم ڪي، خداوند ڪي، پر! پنهنجن سمورن پوئلڳن سان گڏوگڏ پنهنجو پاڻ ڪي بہ ڪجي گار ڏيئي رهيو آهي....؟!

ارڙهن جنوريءَ جو سادي ائين ڏارا "ساجد صديقي" صاحب سان بيڊ نمبر نوَ تي ڪڪڙ جي پيس سان رات جي ماني کائي رهيو هوس، جو! "ڪنيز" اوچتو "روزينہ" سان گڏ وارڊ ۾ داخل ٿي ۽ ايندي ئي ماسترياڻيءَ واري روب ۽ لهجي ۾ چوڻ لڳي، منهنجي ڪهاڻي ڇپي آهي ميگزين ۾؟!

"مرتضيٰ سيال" منهنجو ادبي دوست آهي، مون "واحد پارس هٺارون" ڪيس ڪهاڻي مُڪي ڇڏي آهي، سو! هن ميگزين ۾ نہ ڇپي آهي، فيبروريءَ واري پرچي ۾ ضرور ڇپبي.....

پوءِ پندرهن جنوريءَ واري "عبرت ميگزين" ڏيئي ڪيس مطمئن ڪرڻ لڳس.... پر! هوءِ ناراضگيءَ جو ناول ٿي بڻي رهي......!!!

اُڻويهہ جنوريءَ جي صبح جو نيراني واري دوا ۽ ناشتو ڪري بيڊ تي اِن ڪري سُتو ئي رهيس، جو! اڄ آڇر جو ڏينهن هيو، ٻيو تہ وارڊ کان ٻاهر باغ (لان) ۾ جهڙالي موسم سبب ٿڌي هوا لڳي رهي هئي، جنهن سبب ستوئي رهيس.......

تقريبن ڏهين ڏارا (Morning Duty) ڪندڙ "نگهت" اُٿاريندي چوڻ لڳي،

نوشاد! نيند ڪر رهي هين آپ!!

انجيڪشن نهين لگواني هي.....!!!

پوءِ هوءِ انجيڪشن هڻڻ سان گڏوگڏ سوشل ذهن تي بحث ڪرڻ لڳي، تہ انسانيت، انسان جي ذهن ۾ هجڻ ضروري آهي.....

مان ڪيس ادبي لهجي ۾ پُرسڪون ٿيندي چوڻ لڳس، ماڻهپو انسان جي من جو منشور هئڻ گهرجي ۽ انسانيت انسان جي ئي هٿ ۾ آهي، اوهين چاهيو تہ پنهنجي عزت پاڻ ڪرائي سگهو ٿيون ۽ جي اوهين چاهيو تہ ......!

رات جو تقريبن سادي ستين ڏارا جنهن مَلي اٺ نمبر بيڊ واري معصوم ٻالڪ "شاهد" جو علاج ڪرايو هو، سو! ڪافي ڏينهن کان

پوءِ اچ اوچتو (وارڊ نمبر تيرهن) ۾ نازل ٿيو، جنهن ايندي ئي (صابر سانگي) ۽ اچ نئين داخل ٿيندڙ هيروني "مختيار" مهاجر کي (LU) جو بسڪيٽ وارو پاڪيٽ ۽ حليب کير جي دٻي سان گڏ هڪ پن روپين واري چانهه جي پتي ڏيئي ويو......

اچي ڏاڙهيءَ واري مُلي مون طرف اچڻ جو اشارو ڪيو ته ڪاري ڏاڙهيءَ واري مُلي ڪيس ڪنڌ سان روڪڻ جو اشارو ڪيو ۽ پوءِ هُو هليا ويا!

اوهين يقين ڪريو! مون کي تعجب ٿيو!! ته خدا جي راهه ۾ ڏيندڙ مُلن جو ذهن رواج جي رسيءَ ۾ ٻڌجي چڪو آهي!!! دراصل! هُو ڪانڊيءَ ۽ ڪاٽن ۾ اوڙهيل بوٽ سوٽ ۾ ڏسي ۽ اڪثر وارڊ کان ٻاهر گهمندي پسي ڪجهه ٻيو ئي محسوس ڪري ورتو هو......!!!

رات جو سوا ڏهين ڏارا (ڊاڪٽر جاويد ميمڻ) خلوص وچان هٿ ڏيندي طبيعت جو پُڇاڻو ڪرڻ لڳو ۽ ڪجهه لمحا ويهي ناول (وارڊ نمبر تيرهن) بابت حال احوال اورڻ لڳو ته ناول ڪٿي ڇپيو آهي؟! ۽ ڪڏهن ٿو ڇپجي؟!

مون ڪيس دلجاءِ ڏيندي چيو ته مارچ مهيني ۾ ناول توهان جي هٿن ۾ هوندو پوءِ چاهي مان ڪٿي به هُجان......!!!

ويهه جنوريءَ جي صبح جو جيئن ئي ننڊ مان جاڳيس، پتو پيو، هوءِ ٻهرين بيڊ واري ٻڍاڻي عورت (Expire) ٿي ويئي آهي!!!

۽ رات جو وري ڪالهه هڪ ٻيو نوجوان مريض، جيڪو پنجابي ڳالهائي رهيو هو، تنهن جي حالت پڻ ڳنڀير هئي، تنهن کي داخل ڪيو ويو هو........

منجهند جو اڍائين ٽين ڏارا لڪس صابڻ سان وهنجي ماستر "صداقت سانگي" جي چوڻ تي صدر ڏانهن رُخ رکيوسين، اسان سان گڏ جنگ اخبار جو سينئر صحافي (ساجد صديقي) صاحب پڻ گڏ هيو، جتي ماستر صداقت گهر لاءِ ڪجهه ڪپڙا وغيره خريد ڪيا ته مون به "ڪامريڊ" لاءِ بليو پينٽ ۽ کي ٿيءَ جي سفيد شرٽ ٻه ڊريسون "نوشي" لاءِ بادامي ڪاٽن ٽري پيس ڊريس ۽ "ٻيبي" لاءِ پڻ ڪاٽن جي ڪاري ۽ بادامي ٽري پيس ڊريس خريد ڪيم. بعد ۾ شام جو

ڇهين ڏارا واپسي (وارڊ نمبر تيرهن) ڪٽي سين.

ايڪويهہ جنوريءَ جي ڏينهن، لاشعوري طور تي ڪِرِپ ڏيندڙ ڏينهن جي شڪل اختيار ڪري ورتي هئي، ان جو ڪارڻ ٿن (Expire) وجودن جو مجسمو هو! اڄ تہ وري حد ٿي ويئي، جو! سئو سالن جو پوڙهو (Admit) ٿيو هو. ڪيس ڏسي "ڪاڪو چاچي مل" شدت سان ياد اچڻ لڳم.....

"چاچي مل" منهنجو صوفي دوست آهي، هو (استاد روشن جوڻيجو) جي درزڪي دڪان تي سماجي ۽ صوفي ڪچهري ڪرڻ دوران "صوفي دوست" بڻيو هو، جنهن کي تقريبن ٻارهن تيرهن سالن جو عرصو گذري چڪو آهي. ڪاڪي چاچي مل سان سنڌ ۽ نڪاٽي ۾ وچي ميران ٻائي "نانڪ سائين" جي پڄڻ تي صوفي ڪچهري ڪندو هوس.

صوفي ڪچهري ڪرڻ دوران "ميران ٻائي" جي ٻاوٽي،

(ڪڏ ڏيوان اکيان ڪجليان ڪانوان ڪنون،

جي ٻي در واجهاون......!!!) ۽ فقير جانڻ چن جو ڪلام

(ڪير ڏٺي ٿو، ڪير وٺي ٿو، ڪير چوي ٿو آهي الله!

پاڻ ڏٺي ٿو، پاڻ وٺي ٿو، پاڻ چوي ٿو آهي الله!)

اڪثر ٻُڌائي تصوف جي تشريح ڪندو هو ۽ هڪ ڏينهن تہ ايئن بہ چئي ڏنائين،

(بنان مرشد جي مالڪ ملڻ مهال آ!!!)

ايئن سمجهو مرشد ڪنهن انڌي اڳيان لٺ مثل آهي"

انسان جا ست جنم ٿيندا آهن، جيڪو اهو پنهنجن اعمالن جو ڪيتو ڀوڳڻ هن جهان ۾ ايندو اهي!!!

"ڪاڪي چاچي مل" جا اِهي ٻئي مثال پنهنجي جاءِ تي پل سچا ۽ اجوتا هجن پر! منهنجي جاڪوڙي ۽ انا پرست دل ۽ ذهن اڳيان اِهي ٻئي نظريہ ٻارائي ٽا پائنجن....

ڏسونہ!!! ڪلام الله ۾ بہ اها وضاحت بار بار ٿيل آهي، تہ "خدا" انسان جي ساهہ جي رڳن کان بہ وڌيڪ ويجهو آهي ۽ ڪيس پنهنجي مُهانڊي تي (Portreat) ڪيو آهي، تہ پوءِ اندر واري الله کي ڇو نہ ٿو

مرشد مڃيو وڃي؟! ڇا! تصوف جو ٻھريون ڏاڪو ٿي غلط نظريو تشريح ڪري رهيو آهي؟!

پيو تہ ڪنهن بہ انسان جو پيو ڪوبہ پيون يا ستون جنم ڪين ٿيندو آهي، پر! انسان جو هڪ ئي جنم ٿيندو آهي، جيڪڏهن ائين هجي ها تہ پوءِ "حضرت عيسيٰ" جو پيون جنم اڄان تائين ڇو ڪونہ ٿيو آهي؟!

(انسان اڪيئين جنم جو ڪيتو تو پوڳي!!!)

"ڪاڪي ڇاڃي مل" جا اهي الفاظ ذهن ۾ هٿوڙو ٿي پيا لڳن، تہ پوءِ هن سماج ۾ هر انسان ڪونہ ڪو ڪيتو پوڳي پوءِ ٿي مرندو آهي، تہ پوءِ ڇا! سيني انسانن جو پيون، ٽيون ۽ ستون جنم وغيره ٿيو آهي؟!

۽ هُن پوڙهي جي حالت ۽ منٽ منٽ ۾ ڪاڪوس ڏانهن پڇڻ کهڙي ۽ ڪائين جنم جي پوڳنا هئي؟! ڪيڏو نہ انسان سان مذهب ۽ مالڪ (الله) جو پوڳ ڪيو ويو آهي؟!؟

رات جو نائين ڏارا عورتن واري حصي ۾ (Streature) تي عبرت ميگزين جو مطالعو ڪري رهيو هوس، جو! پنجن ڊاڪٽرن جو جٿو (وارڊ نمبر تيرهن) ۾ بيڊ نمبر اٺ جي مريض جو معائنو ڪرڻ لاءِ اوچتو ئي اوچتو داخل ٿيو، جن ۾ هوءِ وڏن دوڏن واري تمام ننڍي قد واري ڊينبڙي، پر! پوري ڊاڪٽرياڻي پڻ شامل هئي، جنهن ايندي ئي اهو سوال ڪيو تہ آپ ڪس ڪي ساٿ هين؟!

مين خود اپني آپ ڪي ساٿ هون اور ڪيا هم آپ ڪو (Patient) نهين لڳتي؟!

تو فر آپ عورون ڪي حصي ۾ آڪي ڪيون بيٺي هين؟

تو آپ مرد ڊاڪٽرون ڪي ساٿ ڪيون پڙهہ رهي هين اور مرد ڊاڪٽرون ڪي ساٿ آڌي رات ڪو آڪي مرد مريضون ڪو ڪيون ديڪتي هين؟!

پوءِ تہ هوءِ ڊينبڙي (House Job Doctor) وٺي اندر وارڊ ۾ پڳي، جنهن تي هڪ فلسطيني سيڪڙاٽ ڊاڪٽر فلسطيني ٻوليءَ ۾ اُبو ٿي ويو! مون ڪين (Relax) ٿي ريجهايو تہ،

اسين مريض آهيون، اسان کي نہ صرف جسماني علاج گهرجي،

پر! ذهني علاج جي پڻ ڪنهن وقت بہ ضرورت پئجي سگهجي ٿي.....

رات جو ڏهين ڏارا "مرتضيٰ سيال" ڏانهن چار شوري واري گهر ۾ (771531) تي فون ڪيم تہ موجوده وقت طبيعت ڪافي سُڌنڌڙ آهي. (P.I.D) طرفان چيڪ ڪيش جي صورت ۾ ملي چڪو آهي ۽ ناول (وارڊ نمبر تيرهن) عبرتِ ميگزين يعني توڏانهن پوسٽ ڪري رهيو آهيان تہ جيئن قسط وار ڇپي ناول ڪي پڙهي وٺ تہ جيئن مهاڳ پڻ تون ئي لکي سگهين، بعد ۾ ناول جا (Butter) گهرجن!!! پوءِ ڪتاب ڇپرائبو.......

تہ پاڻو "مرتضيٰ سيال" وڏن پاڻرن جيان تنبيهہ ڪرڻ لڳو، ناول تہ پيا ڇپبا، پهرياڻين پنهنجيٰ صحت جو خاص خيال رک ۽ منهنجون دعائون توسان گڏ آهين.....

بعد ۾ سادي ڏهين ڏارا "جي جي" ڏانهن فون ڪيم تہ "طبيعت بهتر آهي ۽ ڪالهہ صدر وجي ڪامريڊ لاءِ اسڪولي ڪپڙا خريد ڪيا اٿم."

ڪالهوڪي ان فلسطيني ڊاڪٽر تي ڏادي چڙ ۽ ڪار پئي ڪاڏم تہ هن ڏکهي ٻجي ڏاڙهيءَ ڪي هڪ ٽڪڙو ٻجو ڏيئي ونان ۽ اسرائيل وارو ڪم ڪري، ملڪ جي بجيٽ جي ڪوٽا تي پلجنڌڙ (سنڌ جو حق کائيندڙ) ڪي لت هٽي سنڌ مان ٺي لوڏي ڪيڍي ڇڏيان....!!!؟!!! تہ جيئن ڪوبہ غير (فلسطيني وغيره) سنڌ ۾ داخل ٿيڻ جي اڪرائي نہ ڪري سگهي!!!؟!!!

صبح جو يارهين ڏارا "صابر سانگي" جي ٻارائي ضد تي ڊاڪٽرن ڪيس گهر وڃڻ جي موڪل ڏيئي ڇڏي، ان ڪان اڳ هو سٺو سالن جو پوڙهو پڻ ٻارائي ضد جي ڪوڙي ڪهائي ٺجي گهر لاءِ پٽن ڪي پريشان ڪرڻ لڳو! ۽ شام جو ڇهين ڏارا وري هُو هيروني "مختيار" (Expire) ٿي ويو.

"مختيار" وارا چار پاڻر ماءُ ۽ هڪ ڀيڻ سميت سرڪاري ننڍڙيون ننڍڙيون نوڪرڙيون ڪندا آهن. "مختيار" خود واپڊا ۾ لائين مين هو. ڪالهہ رات سنڌءِ نندي ياءُ "وسيم" (جيڪو ڪراچي ريلوي ۾ ننڍڙو ملازم آهي) رات جو ڏيڍ ڏارا ڪڙڪ چانهہ ڪري پياري هٿائين، ان

ڪان اڳ ڪالهہ رات جو پڻ چانهہ ڪري پياري هئائين. الاءِ جي ڇو؟! چانهہ ۽ شاعر جو پاڻ ۾ جنم جنم ڪان ڳانڍاپو رهيو آهي......؟! يا ته سگهي ٿو منهنجو چانهہ سان جنم ڪان ئي ڳانڍاپو رهيو هجي؟!

"وسيم" جو لهجو معصوم ٻالڪ جيان مانيتو هو، سنڌ ۽ خلوص تہ "نوشاد" ڀائي! ڪيسي رهي؟! ڪل تو آپ ني شربت او فالوده بنايا ٿا. البتہ! آج چاءِ، چاءِ بنائي هي.... پر! ڀاءُ جي موت تي هو ڪيڏو نہ روئڻ لڳو هو، ڀاڪر پائي ننڍڙن ٻارڙن جيان سڏڪا ڀرڻ لڳو هو ۽ مون ڪٿي ڪيس ڀاڪر ۾ ڀري، ورتو ۽ ڪيس سڪڻن لفظن ذريعي ئي دل جائيون ڏيڻ لڳس....

شام جي ڊيوٽيءَ ۾ اوچتو "ڪنيز" وارڊ ۾ داخل ٿي، ساڻس ڪافي ادبي ڪچهري ٿي، بعد ۾ رات جو انهن ڏارا ڊيوٽي ختم ٿيڻ دوران ڪيش "سنڌ رائيٽر" جو ڇوٽڙن ميگزين ۽ "سنڌ رائيٽر جا ٻہ سئو ٻائيتالهہ شاعر" ڪتاب پڙهڻ لاءِ تحفي طور ڏئي ڇڏيم.

"وارڊ نمبر تيرهن" ۾ پتو ناهي تہ ڇيءَ ڪاٿين نمبر واري موت "پير تقي شاهہ جي ناچڻي" جيان رقص ڪري رهي هئي؟! منهنجي موجودگيءَ دوران ڪافي وجودن زندگيءَ جو ويساهہ وڃايو هو.....

بيڊ نمبر ٽي جي پنجويهہ سالا "عذرا" کي چانهہ ڏاهڻ لاءِ چيم، پر هڪدم چانهہ ڏاهي ورتي، جنهن لاءِ سنڌ ۽ مڙس "مولانا يوسف" کي حليب جي کير جو ڏٻو گهرائڻ لاءِ پنجن سون جو نوٽ ڏنم ۽ ڪجهہ گهڙيون گذرڻ ڪان پوءِ صحافي ساٿي "ساجد صديقي" صاحب جي گريجوئيٽ ڌيءَ "افشين" چانهہ جو ڪوپ ڏيڻ لاءِ بيڊ طرف کهي آئي، ان ڪان ڪجهہ گهڙيون اڳ هن پنهنجي پرائيويٽ گارمينٽس فيڪٽري جي ڏهين سالگرهہ تي اسٽاف سان گڏ نڪتل تصويرون ڏيکارڻ آئي هئي.....

چوويهہ جنوريءَ جي صبح جو اڃان ننڊ ۾ ئي هوس، جو! ادي "مختيار" بيبي ۽ مومل ملڻ لاءِ اسپتال آيون هيون. رات رهي بعد ۾ جڏهن پنجويهہ جنوريءَ جي شام جو ڇهين ڏارا ڳوٺ لاءِ روانيون ٿيون تہ ڏاڍو اڀاڻڪو ٿي ويس!! رشتو بہ عجيب و غريب لفظ جو ناڻءُ آهي، جنهن ۾ احساسن جا ڪيترائي ڏڳ اڇيو وڃن، پوءِ ڪو ڏڳ ننڍو تہ

ڪو ڏڳ وڏو ۽ اڻ ڪٽ ٿيندو آهي، جن ۾ ڪي ڏڳ سوڙها ته ڪي ڏڳ وري موڪرا ٿيندا آهن.......

پنجويهه جنوريءَ جي صبح جو ساجهر ئي اڪين واري وارڊ نمبر يارهين ۾ ڊاڪٽرن، نرسن، اسپتال جي باقي عملي ۽ گورنمينٽ صحت کاتي جي ڪارندن جي وٺ سٽ ۽ ڊُڪ ڊُڪان پئجي ويئي، جو! صحت کاتي جو ڪو سيڪريٽري پيڪريٽري وغيره اچي رهيو هو، جنهن ڪري رنگ روگن ۽ شاميانه وغيره استعمال ڪيا ويا هئا.

اهو سمورو "منظر" ڏسي "مولانا يوسف" چوڻ لڳو، نوشاد ڀائي! اِن لوگون ني (اسپتال وارن) آج اس پروگرام ۾ سات ستر هزار تو خرچ ڪيئي هون گي، اگر! يي پئسي غريب مريضون پر خرچ ڪئي جاتي تو ڪتنا اچا هوتا اور غريب لوگ ان ڪو ڪتني دعائين ديتي!!!

اڙي يار! يوسف ڀائي!!

ڇوڙو ان باتون ڪو؟ يي لوگ دڪائي ڪي لبي دوچار روپي خرچ ڪرتي هين اور ان ڪو ڪيش ڪرواتي هين!! اب اس سيڪريٽري، پيڪريٽري سي اعلان ڪروائينگي اور ڪئي لاک وصول ڪرلين گي!! ديڪتي نهين يي لوگ ڪيسي ڪُتي ڪي طرح اس سرڪاري ڪارندي ڪي آگي پيچي ڦِر رهي هين.......!!

پروگرام ڪان علاوه هو سيئي "ڏيکاءُ جا ڍهيسر" چانهه، ڪيڪ ۽ سنبوسن وغيره تي ايئن ڪڙڪي پيا، جيئن ڪجهه "ڪتا مٺل ڍور تي چتا ٿي پوندا آهن".......!!! (پرائي پئسي تي خرچ ڪرڻ يا ڪائڻ ڪتي وارو ئي عمل ليکبو.....؟!)

ڇويهه جنوريءَ جي صبح جو "افشين" داخل ٿيل ڀيڻ "فرحين" لاءِ اسپتال آئي ۽ ايندي ئي سلام ڪري ڪجهه گهڙيون حال احوال اورڻ لڳي.......

مون ڪيس چئي ڏنو، ڪل ميري ڇوٽي بهن آئي ٿي، هم ني آپ ڪاغائبانه تعارف ڪروادِيا ٿا، اگر آپ ڪل آجاتي، تو بهن ڪي آپ سي ملاقات هوجاتي اور وه اپ ڪو ديک ڀي ليتي.......

ته "افشين" وڏين ڪارين اکين سميت مُسڪرائڻ لڳي.....

رات جو نائين ڏارا اوچتو جيئن ئي "ڪنيز" ڪمري (وارڊ) ۾

داخل ٿي. تيئن ئي سنڌ ۾ زبان منجهان اهي الفاظ نڪتا ته ا"اف! ڪيڏو نه حسين اتفاق آهي!! "ڪنيز" اِهي لفظ ان ڪري چيا، جو! سنڌ ۾ وجود ڪاري ڪاٽن ۾ اوڙهيل هو ۽ اتفاق سان مون به اڄ منجهند جو سنهڙي ڪاٽن جي ڪاري ڊريس اوڙي هئي........

"ڪنيز" جو اهو جملو سوچڻ تي مجبور ڪندو آهي، ته هتان گذري رهي هئس، تنهن ڪري سوچيم ته اوهان سان ملجي يا فون ڪرڻو هو، تنهن ڪري وارڊ ۾ داخل ٿيس ۽ اوهان سان ملڻ هلي آيس..... پورن ٻن مهينن کان هن جو اهو ساڳيو ڊائلاگ ٻڌي مان ته سنڌ ۾ لفظن جو ميراڪ ٻڌجي چڪو هوس.....

"ڪنيز" ڪارن ڪپڙن ۾ سچ پچ ته حُسن جي حُور لڳي رهي هئي. ڪيس روز روز نرسن جي اڇي ڊريس ۾ ڏسي مان ته بلڪل بور ٿي چڪو هوس! ڇو جو!! اسپتال ۾ رکو (اچاڻ) ئي ته ٿهليل هئي، هوئٽن به هر نرس ۽ هر ڊاڪٽر ڪي اڇي ڊريس يا اڇا ڪوٽ پهريل هيا!!! جڏهن ته جنت جي حُورن جي لباس جو تصور به اڇي ڊريس ۾ ڏنو ويو آهي، جنهن ڪان الاء جي ڇو؟!

(ضمير ۽ دل ڪي ڇڙ ٻئي محسوس ٿيم..... ان جو ڪارڻ ڪفن به ته اڇو ٿيندو آهي!!!)

ستاويهه جنوري ۽ جي صبح جو "عارب پنجابي" (Expire) ٿي ويو، ڪيس وني پيرن ڪي ڇُميون ڏيندي چنبڙي پئي. زال ۽ مڙس جو رشتو عجيب رشتو ٿيندو آهي، جو! حوا ـ آدم جي پاسيرين مان پيدا ٿي، سماجي غلطي ڪيائين، پوء به آدم سڀ ڪجهه سمجهندي به ان غلطان جو گهر ٻڌيو. عارب ڪي ڪجهه مهينن جو پٽ ۽ به ٻن سالن جون نيائيون آهن.

اٺاويهه جنوري ۽ جي شام جو ڇهين ڏارا هو پوڙهو ميمڻ (ميمڻ ڳوٺ ـ ڪراچي) جو ڦتڪي ڦتڪي بيڊ نمبر ست تي مري ويو، سنڌ ۾ پوڻي، جيڪا خوبصورتي ۽ جو خيال هئي، ڪيس اڄ صبح جو ئي ته ماني ۽ جُوس (ڪير) وغيره پياري وئي هئي.......

ٽيهه جنوري ۽ جي ٽيپهري ۽ جو ٽين ڏارا وهنجي السلام عليڪم پاڪستان ۽ (ايمن) ميگزين جي اسٽنٽ ايڊيٽر ۽ جنگ اخبار جي سينٽر

صحافي (ساجد صديقي)، يوسف سنڌ وني "عذرا" چئونڪيدار چاچو "اڪبر مڪسي" ۽ اديءَ سان گڏ چانھ جون ڪوسيون ڪوسيون سُرڪيون ڀري رهيو هوس جو! اوچتو (صوفي رمضان لغاري) وارڊ ۾ داخل ٿيو.....

"صوفي" ايم رمضان لغاري ڳوٺ ڳهٽو خان لغاري تعلقي شهر ماتلي، ضلعو بدين جو هڪ لاڙي شاعر آهي، جنهن جي پيٽ ڪينسر وارڊ چار ۾ ٽن مهينن کان ايڊمٽ آهي، هن جي شروعاتي ملاقات آغوءَ سان ٿي هئي، بعد ۾ شاعر هئڻ سبب مون سان سنڌ سُٺي ڄاڻ سڃاڻ ٿي، جو ڏينهن ۾ چار چار چڪر پُڇڻ ايندو هو ۽ چانھ وغيره پياري ڪافي ادبي ڪچهري ڪرڻ لڳو.

ڪجھ ڏينهن اڳ هو موڪل تي ڳوٺ ويل هو، جنهن سبب اڄ اوچتو وري ڀيهر اسپتال آيو هو، ايندي ئي مون سان مليو هو، جو! مون سنڌ آجياڻو ڪندي خوش مرحبا ڪئي....

"صوفي" رمضان لغاري جي شاعري آهي ته:

مون جڏهن توکي مُرڪندي مُرڪندي ڏٺو،
قرب تنهنجي مون کي ڪاسائيءَ وانگر ڪٺو،
اِهو سڀ مون سٺو، تنهنجي خاطر "صوفي سنڌي"

•

خفا ٿي نہ سومرا، تون منهنجو ياءُ،
ڇڏيان مان ڪيئن، جن سان اٽڪيو ساھ،
"صوفي سنڌي" اِهو ناھ، اصل ازلئون مارن سان.

ايڪٽيھ جنوريءَ جي صبح جو اسپتال جي پاسي کان "ڪالا پُل" گهمڻ لاءِ وياسين، جن ۾ ساجد صديقي صاحب، يوسف، ذاڪر ۽ مان شامل هياسين، رستي ۾ ساجد صديقي صاحب جي ڌيءَ "افشين" ملي ويئي، جيڪا اسپتال ئي وجي رهي هئي، بعد ۾ شام جو چئين ڏارا "عذرا" جي وڏي ڀيڻ ٽن ڌيئرن سان گڏ اسپتال آئي ۽ اسان سان ڪافي دير ويهي ڪچهري ڪرڻ لڳي.......

ٻهرين فيبروريءَ جي صبح جو ساڍي ستين ڏارا "افشين" موڪلائي

گارمينٽس طرف هلي ويئي، جڏهن تہ رات دير تائين تقريبن هڪ تائين (وارڊ نمبر تيرهن) ۾ ڪچهري ڪرڻ لڳي، منجهند جو ٽين ڏارا وهنجي يوسف ۽ سنڌو وٽي "عذرا" سان سنڌن اصرار تي سنڌن لالو ڪيت (لياقت آباد) آٺ نمبر ادي حضوران سميت هليو ويس، جو تہ "عذرا" ڪي پيڻ جو ٻڌايو هوم.

"عذرا" بيڊ نمبر ٽي تي داخل آهي، سنڌو ور ڪيس ڏاڍي چاهہ سان قدر ڪندو آهي، اهڙي پريت شايد مون بہ پنهنجي وٽيءَ سان ڪين ڪئي هوندي. جڏهن تہ عذرا قد جي ڊينبڙي، سنهڙي ۽ سادڙي ڇوڪري آهي. سنڌو ۽ائر بہ ڏاڍا قرباڻتا ميا.

۾ فيبروريءَ جي صبح جو آنن سان ناشتو ڪري لالو ڪيت ڪان ٿي ٽيڪسي ڪرائي سادي نائين ڏارا اسپتال پهتس، ٽيڪسيءَ واري سٺ روپيا وٺي "وارڊ نمبر تيرهن" جي گيٽ تي اچي لاتو.

ٽيڪسيءَ جيئن ٿي (وارڊ نمبر تيرهن) اڳيان اچي بيٺي تہ اوچتو ئي پهرين نظر حُسن جي حوُر تي پئي... ڪنهن حسن جي حور تي مون ڪنهن دور ۾ هڪ غزل چئي هيم،

حسن جي حور، ڪٿي نيڻ نيرا،
ڪري ڪو اشارو، ضروري تہ ناهي!
مان هڪ شاعر ۽ ٿڪيل مسافر،
لڳان ڪنهن کي پيارو، ضروي تہ ناهي!

پر! اڄ مون لاءِ ڪنهن حسن جي حور ۽ ان جي نيرن نيڻن جي اشاري جي اشد ضرورت هئي ۽ دل کي اهڙي آٿت جي ضرورت آهي، جيڪا هن مريض دل کي ميت جهڙي محبت آڇي سگهي......!!!

۽ هوءَ هوبهو "موناليزا" مثل ۽ائين رهيو هوس، الاءِ جي ڇو؟! شاعر هوندي بہ ڪنهن شاعر جي هن شعر جي نفي ڪري رهيو آهيان تہ "جيڪي در در لائين دوستي، سي چلولائي چوائين!!!"

ها! مون کي در در جي دوستي گهرجي، وک وک تي پريت گهرجي، عشق جو هر نئين دور ۾ هڪ نئون اتهاس گهرجي. مان پيار جو ايترو تہ بکيو آهيان، جو! مون کي منهنجي ذهن ۽ ضمير کي، منهنجي دل کي ڏءِ ٿي ڪونہ پيو ٿئي.....!!!

"هُن" جو نالو "سحر" آهي، هوءَ پنهنجي اردو ڳالهائيندڙ ٻيءَ کي "وارڊ نمبر تيرهن" ۾ داخل ڪرائڻ آئي هئي، فرسٽ ييئر جي شاگردياڻي هئي، "سحر" ڪنهن اپرنڌڙ ٻار جيان ئي چلولي ۽ معصوم آهي. سندس اکين ۽ چپن ۾ وڏي شوخي ۽ شرارت شامل هئي.

ڪجهه ڏينهن اڳ ميمڻ ڳوٺ جي آها ميمڻيائي پڻ ياد اچڻ لڳي هيم، جا! پڻ "سحر" جهڙي سحر انگيز هئي....

ٽيپهريءَ جو ٽين ڏارا سٺوٽ خادم اچي ويو، جنهن سان صوفي رمضان لغاري، ساجد صديقي ۽ مون سماجي، سياسي ۽ ادبي ڪچهري ڪئيسين، جنهن دوران چانهه جو دور پڻ هلندو رهيو......

سٺوٽ خادم هڪ سُٺي ڳالهه ڪئي ته مان رٽائرمينٽ ڪرڻ کان پوءِ توسان گڏجي سوشل ۽ ادبي ڪم ڪرڻ ٿو چاهيان، مون کيس چيو، تو واري جڳهه تي هڪ سوشل اسڪول اڏينداسين.....

ٽي فيبروريءَ جي رات جو يوسف، صوفي رمضان لغاري، ساجد صديقي ۽ مان سماجي، مذهبي ۽ ادبي ڪچهري ڪرڻ کان پوءِ ڏهين ڏارا جيئن ئي بيڊن تي وڃي ليٽياسين، تيئن ئي (ساجد صديقي صاحب) جي وڏي ڌيءَ "فرحين" کي بيهوشيءَ جا دورا پوڻ شروع ٿي ويا، پوءِ سندس ٻيءَ ۽ يوسف ڊاڪٽرن جي وٽ پڪڙ ۾ لڳي ويا، نيٺ پوڻين چئين ڏارا هوءَ معصوم ايڪويهن ٻاويهين ڏينهنجي وٽ وڻان کان پوءِ مري وئي.......

انسان ڏاڍو هوندي ٻي ڪيڏو نه هيٺو آهي! وقت جي وڏڙن جو محاورو آهي ته:

(انسان بيٺو آ ته لک برابر، ڪِريو ته ڪک برابر)
(انسان بيٺو آ ته پيٺوءَ جي ڪِريو ته هيٺو)

۽ هوءَ هيٺي ٻڌجي چڪي هئي! "فرحين" جي عمر ستاويهه سال هئي، کيس گئس جي باهه ۾ بورچائپ، ڪندي باهه لڳي هئي، سندس چهري جو هڪ پاسو ۽ هٿ وغيره سڙيل هئا، هوءَ ماءُ ۽ پيءُ کان جوڳي نفرت ڪري رهي هئي، سندس ماءُ به ڪائنس نفرت ڪندي هئي ۽ هن جي طبيعت چڙ چڙي ٻڌجي چُڪي هئي، جنهن سبب سندس پيءُ ٻڻ چڙيون ڏيڻ لڳو هو!! حالانڪه! (ساجد صديقي صاحب) هن سان

ڪافي محبت ٻـ ڪندو هو، ڇو جو! آخر هوءَ سندءِ وڏي ڌيءَ جو هئي!!!

جڏهن تہ مولانا "يوسف" ٻڌايو تہ هن جو رشتو سندءِ والدين ٻاونجاهہ سالن جي هڪ پنجابيءَ سان ڪرائي رهيا هئا. جنهن سبب هن کي زندگيءَ کان ئي نفرت ٿي چڪي هئي......!!!

شام جو ڇئين ڌارا امان، دلدار، سُهڻي ۽ نصيب اسپتال آيا......

پنج فيبروريءَ جي صبح جو صفائي ڪندڙ پنجنيهہ سالہ ڪرسچن عورت "سوسن" وارڊ جي صفائي ڪرڻ آئي، سوسن ڪجهہ ڏينهن کان وارڊ جي صفائي ڪرڻ لڳي هئي. ڇيلهہ کان منڊڪائي هلندڙ هيءَ عورت وارڊ ۾ داخل ٿيندي ئي مون کان طبيعت جو پُڇائو ڪندي هئي، اڄ مان ڪيس انسانيت منجهان "خالا" ڪري ڪوٺڻ لڳو هوس.

"سوسن" ٻڌايو تہ هن جي اولاد پڙهي رهي آهي ۽ هوءَ يا هن جي اولاد اهو صفائي ڪرڻ وارو ڪم نہ ٿي ڪرڻ چاهي، پر خداوند مسيح (حضرت عيسيٰ) شايد هن جي ضرورت مطابق ئي اهو ڪم اڳ ۾ ئي طئي ڪري ڇڏيو آهي.......!!!

ڪيس (حضرت عيسيٰ) جي محبت ۽ ڪيس ٻارڙن جي متعلق هڪ جملو ٻڌايم تہ. حضرت عيسيٰ (يسوع مسيح) فرمايو آهي تہ:

(قيامت جي ڏينهن جنت جون ڪُنجون معصوم ٻارڙن جي ئي هٿن ۾ هونديون........)

تہ هوءَ مون کي غور سان گهورڻ لڳي، پوءِ منهنجي صحتيابيءَ لاءِ پاڻي پڙهي منهنجي زندگيءَ لاءِ (حضرت عيسيٰ) کان دعا گهرڻ لڳي تہ هي ٻچو توسان محبت ٿو رکي، هن کي صحتياب ڪر، هن کي امر زندگي ڏي ۽ سڌي رستي تي هلڻ جي راهہ هموار ڪر.....

(۽ پوءِ مون اهو پاڻي ٻي ڇڏيو......)

شام جو ڇهين ڌارا امان، سهڻي، ادي، نصيب ۽ دلدار کي پئسـ ڌئي ڳوٺ لاءِ رات سادي ائين واري ٽرين ۾ روانو ڪري ڇڏيم.......

امان ۽ دلدار جي وڃڻ کان پوءِ اسپتال ۾ مڪمل طور تي تنهائي وارو ماحول ذهن (ضمير) ۽ دل تي ڇاري ڇيان ڇانئجڻ لڳو، ڇو جو! اسپتال وارا تقريبن ئي مريض پنهنجن پنهنجن گهرن ڏانهن عيد ملهائڻ

لاءِ وچي چُڪا هئا.

اُن سمي ادي پڻ سنجيدگيءَ سان دل تي ڇانئجڻ لڳي، ادي حضوران منهنجي وڏي وڏي سڱوٽ آهي، هن وڏي عمر هئڻ جي ڪري پنهنجي سڳي چاچي يعني منهنجي پيءُ مظهر علي "مزن" کي پڻ ٻاراڻي عمر ۾ (ٻاروتڻ ۾) راند کيڏائي هئي....

ادي پورو مهينو مون سان گڏ (وارڊ نمبر تيرهن) ۾ منهنجي نظرثاني لاءِ رهي، صبح جو ناشتو وٺڻ، آنا چلهي ڪارا مرچ ۽ لوڻ وجهي ڪارائڻ، چانهه ٺاهي تيار ڪرڻ، منجهند جي ماني، رات جي ماني ۽ کير وغيره ڪوسو ڪرڻ کان علاوه وهنجڻ لاءِ پاڻي ڪوسو ڪرڻ تائين ماءُ جيان پيش پيش آئي، جنهن جو تورو مرڻ ڪنديءَ تائين لاهڻ جو وِت نه پيو ساري سگهجي!!!!

تورو ته سنڌ اهو به نه ٿو لاهي سگهان، جو! هن اوجها اسپتال ۾ رهي ڪيترائي مهينا منهنجي وني‌ءَ جي علاج دوران سنڀار لڌي هئي.....!!!

۽ پوءِ تنهائي روئڻ لاءِ ريجهائڻ لڳي.....!!!

ڇهه فيبروريءَ جي ٽيپهريءَ جو ٽين ڏارا جناح اسپتال جي پاسي کان بخاري پير کان ڪورنگي اڍائي نمبر لاءِ يوسف ۽ مان "ساجد صديقي" صاحب جي گهر وچي "فرحين" لاءِ تعزيت ڪئي سين، جتي "افشين" پنهنجن هٿن سان پاڻي ۽ چانهه پياري. اڄ ڊاڪٽر منظور، ابراهيم ڀائي، آصف ڀائي ۽ ٻين جون تصويرون Compose ڪري ورتم، جڏهن ته رات جو ساڍي ٻارهين ڌارا ابراهيم ميمڻ ڪجهه دوائون ڏيڻ وارڊ ۾ ڪهي آيو، جن ۾ (P.A.S) ٽڪيون ۽ ڪيناماڻيسن جون انجيڪشنس شامل هيون، بعد ۾ پاڻ سان گڏ هڪ تصوير ڪيرائي ورتم.

"ابراهيم ميمڻ" سان صبح جو هزارين روپين جون دوائون ورهائڻ دوران هڪ صحافتي سوال ڪري ورتم ته اسٽور "ڪوثر" تي (P.A.S) ٽڪيون ساڍن ٽن سون بدران بليڪ تي پنجن سون ۾ وڪرو ڪيون ٿيون وڃن، دبي تان اصل قيمت ڊاهي هٿ جي لکي ويئي آهي، جڏهن ته توهين هتڙي ماهوار ڏهن مريضن تي لک روپين جون دوائون زڪوات ۾

ورهائي رهيا آهيو ۽ هي ايڪويهه مهينا ڪورس هلندو، ته ان ڪي ڇا سمجھڻ گهرجي؟!

رات جو نائين ڏارا "صوفي" رمضان لغاريءَ جي سئوٽ ڪي ساڻ وني يوسف سميت ڪُڪڙ جا پيس (چڪن تڪا) ڪارايم. بعد ۾ (وارڊ نمبر تيرهن) ۾ وني اچي چانهه نهرائي پياريم.

ست فيبروريءَ جي صبح جو (وارڊ نمبر تيرهن) جي لان ۾ هڪ ڏکهي خوبصورت ناري سامهون پير ۾ اچي ويهي رهي، هن جي چپن ۾ شرارت شموليت ڪري رهي هئي، وارڊ جي چئونڪيدار چاچي "اڪبر مگسي" اشارو ڪيو ته هوءَ تولاءِ پريشان آهي، ڪيس لفٽ ڪراءِ......!

چاچا اڪبر مگسي منهنجي ڏاڍي عزت ڪندو آهي، پنهنجي ڪرسيءَ تان اُٿي مون کي زوريءَ ويهاريندو آهي، اِهو هن جو تن مهين ڪان اهوئي رويو ۽ اِهائي محبت رهي آهي، جو! صبح جو نائين ڪان شام جو ڇهين تائين محبت، پنهنجي سنگت ۽ ساٿ رهندو آيو آهي. ساڻس ۾ ادائي فوٽو وغيره پڻ ڪيائي ورتم.....

رات جو نائين ڏارا نائيٽ ڊيوٽي دوران قمبر شهر جي "صفيه مگسي" سان ادبي تعارف ٿيو. هوءَ اخلاق ۽ ادب جي مالڪ محسوس ٿي، ڪيس چئي ڏنم، ڪاش! پنجن ستن ڏينهن بجاءِ ٽي مهينا اڳ (وارڊ نمبر تيرهن) ۾ ڊيوٽي ڪرڻ اچو ها ته يقين پنهنجو ادبي بحث ۽ ادبي ڪچهري ٿئي ها!

"صفيه مگسي" جو اهو جملو نوٽ ڪري ورتم، ته جناح جو ماحول واقعي ڪرسچن نرسن ٿي خراب ڪيو آهي، جڏهن ته اسان جي عزت ڪان وڌيڪ اسان کي پنهنجي والدين جي عزت جو خيال رکڻ گهرجي.....

رات جو ساڍي نائين ڏارا سرور لغاري ۽ صوفي رمضان لغاريءَ سان گڏجي (چڪن تڪا) ڪُڪڙ جي ٻن پيسن سان رات جي ماني ڪاڌم ۽ ور شهر جي دوست بچل چانڊيو چانهه پياري آڌرڀاءُ ڪرڻ ۾ ڪائي ڪسر ڪين ڇڏي......

آٺ فيبروريءَ جي رات جو "صوفي رمضان لغاري" ۽ سندءِ سئوٽ

سرور لغاري سان گڏجي (وارڊ نمبر تيرهن) جي پوئين حصي کان اڏيل هوٽل تي چڪن تڪا (ڪُڪڙ جي پيسن) سان رات جي ماني کائي صبح جو ڳوٺ لاءِ پروگرام جوڙيوسين، چو جو! ٽن مهينن جو ڪورس سترهن فيبروريءَ تي مڪمل ٿي رهيو هو، تنهن ڪري نوَ فيبروريءَ تي نوَ ڏينهن اڳ اسپتال وارن کان اڳ ئي موڪل وٺي ڪارڊ ٺهرائي ذات ڀائي (ڊاڪٽر منظور) صاحب کان گورنمينٽ جون دوائون وٺي ڇڏيون هيم........

نَو فيبروريءَ جي صبح جو ڏهين ڏارا "صوفي رمضان لغاري" (سرور لغاري) ۽ مون کي صدر مان بليو لائين ۾ سوار ڪرائي مانجهاندو ڪرائي ۽ ڪلو ڪن نارنگين جو وٺي ڏئي خدا حافظ چئي واپس اسپتال روانو ٿي ويو، جتي سنڌ سٺوٽ داخل هئي.....!

بليو لائين (ڪوچ) شام جو ڇهين ڏارا حيدرآباد ۾ لاٿو، جتي سرور لغاريءَ کان موڪلائي پناڻ ڪالونيءَ مان ڀٽ شاهه لاءِ ويندڙ بس ۾ پهرين سيٽ تي سوار ٿيس.

بس ڀٽ شاهه ۾ رات جو اوندهه ۾ لاٿو، جتي ڀٽ ڌڻيءَ لاءِ گلن ۽ ڪپڙي جي چادر چاڙهي اجرڪ ڪٺي ڪلهن تان لاهي سنڌ پيرانديءَ کان ميڙ ڪري وڌم، تہ منهنجي دل ۾ احساسن جو تہ توکي پتو آهي.... پوءِ دعا منجهہ ڇا ويهي گهُرانءِ.......؟!

بعد ۾ اُن ئي وقت صوفي راڳي ۽ شاعر ڀٽ ڌڻيءَ جي گادي نشين جي پوٽي فقير سيد جمن شاهہ الحسيني (سيد انيس الحسين) انيس ڀٽائي سان وڃي مليس، جنهن جي مشاعري جي رپورٽ ڪجهہ وقت اڳ سنڌ رائيٽر ميگزين ۾ ڇپي هيم.

رات جو (انيس ڀٽائي) سان ادبي ڪچهري ڪيم، جنهن کان پوءِ صبح جو سوير ئي سوير واپسيءَ لاءِ پروگرام رٿيم، صبح جو نائين ڏارا واپڊا جي ميٽر ريڊر (محمد اسماعيل جت) هوٽل تان چانهہ بسڪيٽ ڪارائي هالا واري وين ۾ ويهاريو، وين تقريبن خالي هئي، جنهن کان پوءِ سادي يارهين وڳي لاڙڪاڻو ڪوچ ۾ هالا بس اسٽاپ کان چڙهيس....

بس بلڪل فل لڳي پئي هئي، پوءِ بہ سوڙهہ سنگهوڙهہ ڪري هڪ

ڀرازي ٽائيپ هم عمر نوجوان پنهنجي پر ۾ جاءِ ڏني، هن جي مٿي تي ٽوپي، ڪلهن تي اجرڪ ۽ هٿن ۾ ڪڪڙ هو، اتفاقن هو بہ نصيرآباد وڃي رهيو هو!

اسين بس جي بلڪل آخري سيٽ تي ويٺا هئاسين. اسان جي اڳيان ٽي نوجوان عورتون ويٺيون هيون، جن جي پاسي کان ۽ اڳيان سيٽن تي وري ٻيون عورتون ويٺيون هيون. بس ۾ عورتن جي گهڻائي هئي. بس هلندي رهي، هن نوجوان پتو ناهي تہ پنهنجو نانءُ ڇا ٻڌايو هو؟! بهرحال! اسان جي مسافرن واري ڪچهري هلندي رهي....

ڪجهہ لمحا بس جي هلڻ کان پوءِ اڌو واري سيٽ تي ويٺل هوءَ نوجوان ڇوڪري (عورت) پنهنجي سيٽ تي سيٽجي ويهي رهي ۽ پوءِ پوئتي ڪهر آلود نظرن سان نهاري اُن وقت ٿي ويهي رهي.

بعد ۾ اُن ڀرازي ٽائيپ نوجوان هم رازي ڪندي ٻڌايو تہ هُن سيٽ جي هيٺان/ پوئيان پير هڻي هن پرائي عورت سان ڇيڙڇاڙ ڪئي هئي!!!

ڪجهہ گهڙيون بس هلندي رهي ۽ هو ڀرازي ٽائيپ نوجوان ساڳيون ئي حرڪتون ڪرڻ لڳو ۽ هوءَ ويچاري ڀرازيءَ ٽائيپ ناري بلڪل مات مات ڪرتيون ڪائڻ لڳي هئي! مون ان پر ۾ ويٺل نوجوان کي منع ڪئي تہ ايئن نہ ڪر!!! موچڙا کائيندي....!!!

بس جي لوڏن تي ڇاتي واٽي اکيون ٿي ڀوٽي ڇڏيم ۽ پوءِ جناح اسپتال ۾ گذاريل ايڪاسي ڏينهن تي ذهن سوچڻ لڳو..... اسپتال ۾ جڻ تہ علاج لاءِ نہ، پر! هيءُ جيون ڪتا لکڻ لاءِ ئي ويو هوس!! پوءِ تہ ڪنيز سميت اسپتال جو هر ڪردار ذهن تي الميہ ۽ شوخ رقص ڪرڻ لڳو هو ۽ ذهن تي (وارڊ نمبر تيرهن) ئي ڇانيل رهيو. پوءِ پتو ناهي تہ ڪهڙي سمي ذهن کي ننڊ ديوي پاڻ سان گڏ وٺي وڃڻ لڳي.